GRAMMATICA
RATIONIS,
SIVE
INSTITUTIONES
LOGICÆ.

Ψυχῆς πεῖρατος φροντὶς.
Hippoc. Epid. l. 6.

OXONII,
E THEATRO SHELDONIANO.
Anno Dom. MDCXCVII.

GRAMMATICA RATIONIS.
Omne A est B
Omne C est A
ergo
Omne C est B
Nullum A est B
Omne C est B
ergo
Nullum C est A
Omne A est B
Omne A est C
ergo
Aliquod C est B
OXONIAE
E Theatro Sheldoniano Ao 1097.

GRAMMATICA
RATIONIS,
SIVE
INSTITUTIONES
LOGICÆ.

Ψυχῆς πεῖπατος φρονίς.
Hippoc. Epid. l. 6.

OXONII,
E THEATRO SHELDONIANO.
Anno Dom. MDCXCVII.

LECTORI PRÆFATIO.

PRIMO hic in limine profiteri oportebit, non me Verulamianum *Organon*, Gaſſendeam *Canonicam*, aut Carteſianam *Methodum*, novamve qualemcunque Dialecticæ *inſtitutionem* comminiſci. Artis iſtius leges æternis auſpiciis ſanxivit olim magnus Nomothetes *Ariſtoteles*, tantiſper duraturas, quamdiu rationi fides, veritati robur, aut literis honos conſtiterit.

Vetera hic & nota pridem omnibus propono; neque enim Authorem me, ſed Editorem vendito, aliis plaſticæ artis laudem relicturus; abunde enim mihi ſuffecerit ſi obſtetriciam, quam & *Socrates* ſibi vindicaſſe dicitur, non inutiliter exercuerim.

Hic loci id unum agitur, ut quæ in Syſtematis Compendiiſque vulgatis minus expedita videbantur, perſpicua fierent, & diſcentium captui accommodatiora: eademque opera Logica ipſa à præjudiciis quibus paſſim laborat aliquate-

nus vindicaretur. Nimirum cum abſtractionum, formalitatum, præciſionum, conceptuum, intentionum qua primarum, qua ſecundarum terriculamentis, ingenua pubes ipſo quaſi ſcientiarum limine abſterreatur, huic malo medicinam aliquam facere ſtuduimus; &, quoniam ſcientia omnis ex præcedente cognitione deducitur, neque aliter ad ignota quam per prius nota acceditur, atque adeo Græci, qui juvenes numerandi arte primum informabant, Analytica interveniente Logicam ſubinde docuere; è re futurum duxi, ſiquidem nos à Grammatica literarum exordia deſumimus, experimentum facere an non exinde ad Dialecticam gradus præſtrui poſſit. Et ſanè tentanti comparuit nihil magis expeditum, quam ſi à notionibus, quas in primis Grammaticæ elementis pueri ſuperaverant, ad Dialecticas omnes pertranſiretur. Unde pudeat illos deinceps qui in ludo literario appellativorum, generum, declinationum, conjugationum, & proinde omnem entium rationis difficultatem exantlaverant; cum virilem in Academia togam induerint, in prædicabilis,

bilis, prædicamenti, generis aut ſpeciei nomenclatura deficere.

Porro cum jejuna ſteriliſque res olim habita fuerit Logica, quod ſubſtantia, corpus, vivens, anima, homo, Plato, Categoriam ſubſtantiæ occuparent, & par eſſet ceterarum conditio; opportunum videbatur diffuſas prædicamentorum opes expromere, & ceu pompa quadam ſolicitè oſtentare; nec non, præeunte Antiſtitis eruditi opera, manifeſtum reddere, rerum atque notionum cenſum, non adeo aut diffuſum, aut varium, ut non de iiſdem luſtrum aliquod ſatis commodè inſtitui poſſit. Quanti autem fuerit, animi conceptus per manipulos & contubernia diſponi, & quaſi ſub vexillis procedere, is facilè æſtimabit, qui apud ſe perpenderit exercitus validiſſimos, non copiarum numero, aut bellico apparatu, ſed ordine & diſciplina conſiſtere, & disjectam aciem pariter fuſam eſſe & fugatam.

Demum ſiquidem in illa Dialecticæ parte, quæ in conceptibus permiſcendis, & argumentatione verſatur, id potiſſimum ſatagebant ſcriptores, ut re-

ceptos

ceptos Syllogiſmorum modos & figuras enarrarent, de illorum geneſi, & fundamentis non multum ſoliciti; id egimus ut aliquanto diligentius res tota excuteretur, unde conſtaret Syllogiſmi leges, & proinde illationis vim, terminorumque perpetuum nexum, non temere aut pro imperio à Stagirita poſita; ſed à ratione ipſa, cujus fidiſſimus ille interpres, omnino fuiſſe deſignata.

Quid in reliquo hoc opere aut præſtitum à me fuerit, aut deſignatum, mora erit referre; de iis omnibus penes alios judicium ſteterit. Et certe qualiacunque demum fuerint, de iiſdem minime ſum ſolicitus, cum potiora longe hac in Palæſtra meditetur vir optimus juxta & eruditiſſimus, qui raro hoc in ſeculo exemplo, bonas literas malit quam ſeipſum promoveri; cujus lucubrationes, ad *Nominalium* mentem adornatos, propediem favente Numine typis noſtris prelo donabimus.

Quin & inſuper ſperamus ipſam matrem Academiam, alumnorum ſuorum uſibus tandem aliquando hac ex parte proſpe-

proſpecturam, publiciſque monitis, verbiſque ſuis non ad Dialecticam tantum, ſed ad Artes alias manuducturam. Parum certe commodis publicis conducit pubem Anglicanam rudimenta rei Politicæ à democraticis *Belgis*, Theologiæ inſtitutiones ab anti-hierarchicis *Genevenſibus*, reliquaque artium documenta à ſcholarum illuſtrium obſcuriſſimis ubique Pædagogis deſumſiſſe. Nec magis in rem noſtram cedit, quod tot fere ſint ad eruditionem duces, quot ejuſdem candidati; quod infinita fere Compendia longiſſimos errores faciant; nullus ſit Epitomarum, breviſſimæ licet fuerint, finis; & Syntagmatum multitudine, tanquam aggeſtis in cumulum quiſquiliis, penitus elidamur.

Veniam dabit alma Mater *Academia* ſi paulo importunius hæc ingeram, illiuſque hac in re curas non ſine convitio quodam efflagitem.

Ut autem dum Palatia & Baſilicæ extruuntur, pergulæ in vicinia erigi ſolent, tantiſper permanſuræ dum ſperata ſurrexerit moles, quæ ſola æternitati conſecranda eſt: hoc tuguriolum extemporaneum

raneum illud quidem, & male contignatum, juſtiori operi protinus ceſſurum, excitandum duxi.

Quin mihi ſerio gratulabor, ſi vitium ubique faciens, & ultro ad ruinam properans, diuturniori fabricæ locum fecerit; & Syntagmatum quæ præceſſerant turbæ additum, novo hoc documento comprobet, quam neceſſe ſit *Inſtitutione* una & ſolenni in publicum emiſſa, alias omnes è medio tollere, aut iiſdem deinceps modum ſtatuere.

Interea temporis admonendi ſunt ſtudioſi Juvenes, ut non facilem iis aurem præbeant, qui Dialecticam ceu rem barbaram & ſupervacuam convitiis proſequuntur. Criminantur ſcil. quod togatorum jurgiis unice inſerviat, ingenium obtundat, frangat mentis aciem, ſtyli demum puritatem turbet & corrumpat: cum recta ratio, ſervilibus iſtis impedimentis libera, felicius longe perſpexerit omnia & expediverit. Certe egregii iſti in literis dictatores eadem opera perſuaſerint, ut lacertis confiſus tyro, nudus cetera & inermis, militari diſciplina, armorum uſu, totaque arte Tactica

ctica inſuper habita, in aciem procedat, ſibique hoc nomine victoriam & triumphos ſpondeat, quod omnino pugnare neſciat. Si autem mentis ſolertia corpus protegat, ipſumque, ope quavis deſtitutum, ornet inſtruatque; minimè putandum divinam illam indolem ad ſua cæcutire commoda, & propria in tutela deficere. Ratio, crede mihi, armis & exercitatione indiget: ſuam habet illa Palæſtram ubi luctetur, ſtadium quod decurrat; campum etiam Martium, in quo pugnet & digladietur, bellique ſtudiis vacet. Non fortunæ modo unuſquiſque ſed mentis etiam ſuæ faber eſt. Legendo paſcitur animus, meditando digerit, diſceptando nervos & robora adſciſcit: intermiſſis vero ſtudiis, tanquam cibis ſubſtractis, languet & inedia conficitur. Penes unumquemque noſtrum eſt ut ſapiamus, &, ut ait *Fabius*, *ſicut aves ad volatum, equi ad curſum, ad ſævitiam feræ gignuntur, ita nobis propria eſt mentis agitatio. Indociles non magis ſecundum naturam homines eduntur quam prodigioſa corpora & monſtris inſignia; & quanquam præſtat ingenio*

olius

alius alium, nemo reperitur qui ſit ſtudio nihil conſecutus. Bene itaque nobiſmetipſis mereri ſatagamus; & ſingulari illo, quo à ſummo Numine aucti ſumus munere, ſic utamur, ut cum profectu & uſura Largitori offeramus. Pudeat Orcheſtram, ſphæriſterium, ludum gladiatorium ſcholis prætuliſſe: pluris Lenonem, Mimum, aut Laniſtam æſtimaſſe, quam Præceptorem aut Philoſophum; Villas, agros, viridaria diligenter excoluiſſe, cum mens interim deſerta jaceat: leporiſque venationi intentos ſcientiarum indaginem præteriiſſe. Res iſta ſolum Hominis digna eſt curis, quæ una homines facit. Quæ pia mens eſt, & cara Deo, ſuæ orginis memor cognatos requirit cœlos; ſpeculando viſionem meditatur; & virtutis, ſapientiæ, pietatiſque ſtudiis, tanquam minoribus Myſteriis ad divinam ἐποπτίαν imbui ſe cupit, & initiari.

GRAM-

GRAMMATICA RATIONIS, SIVE INSTITUTIO LOGICA.

LOGICA (quæ etiam à parte potiori *Dialectica* vocatur) est Ars congrue sentiendi. Congrue sentimus, cum res intelligimus sicut sunt, & eo ordine quo sunt. Hoc potissimum fit ope *Definitionis* & *Divisionis*.

Definitio docet *quid* res sit, explicando naturam.

Divisio docet *quotuplex* sit, recensendo partes.

Vulgo definitur *Logica* ut sit, *Ars dirigens mentem in cognitionem rerum.*

Derivatur ἀπὸ τοῦ λόγου, quæ vox rationem simul & orationem significat.

Ars dicitur non *manualis*, sed *mentalis*: quæ conficit instrumenta, verba scilicet seu voces, quæ sunt mentis quasi instrumenta, per quæ res apprehendit.

Voces, quæ & *Termini* dicuntur, in triplici statu considerantur: suntque,

1. *Simplices*, qnæ discerptæ in partes nihil significant; ut *nomen, casus, declinabile.*

2. *Complexæ*, quæ plura atque diversa denotant; ut *nomen est declinabile: id quod habet casus est declinabile.*

3. Ex complexis conflatæ, quæ rem propositam ratione addita evincunt.

Quod habet casus est declinabile;
At vero *Nomen habet casus,*
Proinde *Nomen est declinabile.*

Dirigens dicitur, quia disponit apta & idonea

verba, per quæ res melius innoteſcant menti.

Tres autem ſunt *actus mentis.* 1. *Simplex Apprehenſio.* 2. *Iudicium* 3. *Diſcurſus.*

1. Simplex *Apprehenſio* eſt actus mentis per quem concipimus rem unam per ſe; *v. g. Arborem.*

2. *Iudicium* eſt actus mentis de pluribus apprehenſis ſententiam ferens; eſtque *affirmativum,* ſive *compoſitio,* per quam duas res inter ſe convenire concipimus; viz. *Arborem eſſe nomen ſubſtantivum*: vel *negativum,* ſive *diviſio,* per quam duas res ab ipſis invicem ſeparamus, & diſſentire concipimus; *v. g. Arborem non eſſe Adjectivum.*

3. *Diſcurſus* (qui & *Argumentatio* dicitur) eſt actus mentis per quem ab una re cognita in aliam cognoſcendam deducimur, & unam rem ex alia inferimus; v. g. *arbor eſt ſubſtantivum, ergo declinabile.*

Ex his tribus mentis actibus vocumque claſſibus oriuntur tres Logicæ partes.

1ª agit de vocibus *ſimplicibus.*

2ª agit de voce complexa, i. e. *Propoſitione.*

3ª agit de propoſitione complexa, vel rationem reddente, i. e. *Syllogiſmo.*

Vox eſt ſonus ex animantis ore editus, certis quibuſdam inſtrumentis formatus; & eſt ſignum *rei* vel *conceptuum.*

Nimirum *voces declarant conceptus,* & etiam adhibentur, ſive *ſupponunt pro rebus*: ſiquidem res ipſæ inter diſſerendum, in medium afferri non poſſunt: hoc eſt, *voces* ſunt ſigna *manifeſtativa* conceptuum, *ſuppoſitiva* rerum.

Sonus eſt quod ex colliſione corporum ſolidorum auditur.

Inſtrumenta loquelæ ſunt, guttur, lingua, palatum, dentes, & duo labra.

Si-

Signum est quod aliud sensui, aliud intellectui repræsentat; ut vox *homo* dum profertur, sensui *sonum* ingerit, intellectui *animal rationale.*

Signum est vel *naturale*, quod ex natura rem repræsentat; ut *fumus ignem.*

Vel *ex instituto*, quod ex arbitrio rem indicat; ut *hedera vinum*, vox *homo* rem *naturæ humanæ* compotem.

Vox autem in genere est duplex.

1. *Non significativa*, ut *blitri.*

2. *Significativa*: estque vel *naturalis*, quæ idem ubique significat, ut *gemitus*, vel *ex instituto*, quæ ad imponentis arbitrium significat, & ubique gentium variatur: estque triplex,

1. *Mentalis*, quæ idem est ac ipse conceptus; vocaturque ab *Aristotele* ὁμοίωμα δ πράγματος, unde λόγος ἐνδιάθετος.

2. *Scripta*, quæ dicitur σύμβολον τῶν ἐν τῇ φωνῇ.

3. *Prolata*, quæ dicitur σύμβολον τῶν ἐν τῇ ψυχῇ παθημάτων, & proprie est vox *Logica*, Dicitur etiam λόγος προφορικός.

Est vero

1. *Categorematica*, quæ per se aliquid significat; ut *Arbor.*

2. *Syncategorematica*, quæ nihil significat separatim; ut *omnis.*

Insuper vox est vel *primæ intentionis* seu notionis, quæ primum imponitur rei; ut *Homo*, signum humanæ naturæ; (Ejusmodi vox in communi usu posita est, & primo à nobis cognoscitur) vel *Secundæ intentionis*, sive notionis, quæ denuo rei imponitur, sub novo conceptu habitæ, & notæ; ut, *substantivum*, signum naturæ per se stantis, quæ quidem homini rebusque aliis inest: hæc di-

citur vox artis, utpote quæ ſcientiis ſervit.

Vox Logica, vox artis eſt; ſignum rei, non ut eſt, ſed ut concipitur eſſe; idque non nude, ſed ſub habitudine ſecundariò ab intellectu formata.

Vox Logica ſemper *nomen eſt.*

Verbum nullum Logicum eſt præter *Sum*; quod etiam non eſt ſignum rei, ſed copula plurium vocum, idque ſolum in præſenti tempore; reliqua enim tempora reduci debent ad præſens. Quodvis aliud verbum, excepto *Sum*, dicitur verbum adjectivum, quia in *Sum & adjectivum* reſolvitur, ut Ambulo, id eſt, *ſum ambulans.*

Dictiones hujuſmodi, *omnis, nullus, aliquis, hic, magnus, parvus, valde*, &c. Logicæ voces non ſunt, neque enim ſunt ſigna rerum, id eſt, κατηγορήματα, ſed ſigna quantitatis, qualitatis, loci, numeri, &c. id eſt συγκατηγορήματα.

Quicquid aliquo modo *eſt*, dicitur à Logicis *Ens*, quod realiter eſt dicitur *Ens reale* ut *arbor*, *cælum*; quod ab intellectu fingitur, dicitur *Ens rationis*; ut *chimæra, nomen ſubſtantivum, participium, declenſio.*

Prima Pars Logicæ.

VOx *ſignificativa* ad *placitum*, *categorematica*, *ſimplex*, eſt *objectum primæ* partis *Logicæ i. e.* circa illam prima Logicæ pars verſatur.

Ea autem eſt duplex. 1. *Univerſalis*, quæ ſignificat rem Univerſalem, & dicitur à Logicis *Prædicabile*; cujus generis *appellativa* apud *Grammaticos*, & quæ pluribus conveniunt; *Arbor* nimirum, *quercum*, *ficumve* denotans. 2. *Singularis*, quæ ſignificat rem ſingularem, & dicitur à Logicis *Individuum*: ut *Quercus Dodonea*, *ficus ruminalis*, &c.

Individuum eſt quod *unum* quiddam ſignificat; eſtque quadruplex,

Vagum, *Determinatum*, *Demonſtrativum*, *Hypotheticum*.

1. *Vagum*, quod rem *ſingularem* ſignificat, ſed *indefinite* hanc vel illam: ut *aliquis homo*.

2. *Determinatum*, quod rem *ſingularem* ſignificat, ſed *certam* & determinatam; vel quod eſt nomen proprium; ut *Bucephalus*.

3. *Demonſtrativum*, quod eſt vox univerſalis *pronomine* demonſtrativo reſtricta ad certam rem exprimendam; ut *Hic homo*.

4. *Hypotheticum*, quod eſt vox univerſalis quæ rem ſingularem ſignificat ex facta *ſuppoſitione*; ut *Philippi* Filius, pro *Alexandro*; *Poeta* pro *Homero*.

Septem vero ſunt *Conditiones Individuantes*, quæ unumquodque Individuum conſtituunt *accidentaliter*, & diſtinguunt; *viz.*

Forma, *figura*, *locus ſtirps*, *nomen*, *patria*, *tempus*.

Iſtæ enim ſeptem conditiones omnes non inveniuntur eædem niſi in uno ſolo Individuo; adeo-

que dicuntur *principium Individuationis accidentale. Essentiale* vero principium vocatur à *Scotistis, Hæceitas,* à *Thomistis, Forma.*

Proprietates Individui.

1. Quicquid per se existit, est Individuum.
2. Individuum immediate subjicitur Speciei, mediate Generi.
3. Individuum ponitur in Prædicamento ad partem infimam.

PRÆDICABILE *sive* UNIVERSALE.

PRædicabile est vox universalis apta prædicari, hoc est dici, de pluribus.

Universalia fiunt mediante intellectus operatione, quando res considerat nudatas principiis omnibus tam essentialibus quam accidentalibus individuationis: ut cum *arborem* mente contemplamur, minime spectantes an sit *laurus* an *platanus*, *procera* an *humilis*, *fructifera* an *sterilis*, &c. iste vero mentis actus dicitur *abstractio* seu *præcisio.*

Differunt autem *Prædicabile* & *Universale*; quia hoc est *Ens* aptum *inesse* in multis, illud est vox apta dici de multis. Sic eadem Natura, quatenus apta est esse in multis, dicitur Universale, quatenus est apta dici de multis, dicitur Prædicabile: quare prædicabile est quid *secundarium* & consequens, sive proprietas, respectu *Vniversalis.*

Universale sumitur dupliciter.

1. *Materialiter* & absolute, pro re quæ est Universalis; sc. *naturâ* quæ sparsa est in singularibus.
2. *Formaliter*, & reduplicative, pro *habitudine*, & respectu quatenus est Universalis, sc. *naturâ* abstractâ à singularibus per intellectum, & consideratâ in se ut quid unum. *Vni-*

Vniverſali convenit. 1. *Vnitas.* 2. *Communitas.* Utraque eſt vel *Potentialis*, vel *Actualis.*

Vnitas actualis & *Communitas potentialis* conveniunt *Vniverſali formali*; quia Univerſale formale eſt natura abſtracta, & unum quid actu, commune tamen in poteſtate, nempe iis à quibus abſtrahitur.

Vnitas Potentialis, & *Communitas actualis* conveniunt *Vniverſali materiali*; quia illud eſt natura diviſa in multis & actu communis: ſed per intellectum poteſt fieri unum, & proinde dicitur unum potentialiter. In *Vniverſali* ſpectatur *Communitas*, nempe non *poſitiva*, ſed *negativa*, quæ nihil aliud eſt quam non *repugnantia.* Itaque *non repugnantia* naturæ in ſingularibus eſt *Vniverſale Materiale*; poſtea vero per intellectum *abſtrahitur* ab ipſis, & fit Univerſale formale.

Ad perficiendum Univerſale, tria concurrunt.

1. *Abſtractio*, ſive ſeparatio naturæ communis à ſingularibus in quibus erat diviſa.

2. *Comparatio*, quæ eſt attributio ejuſdem naturæ abſtractæ ad eadem Individua à quibus abſtrahitur.

3. *Impoſitio nominis*, quæ eſt excogitatio alicujus vocis ſecundæ intentionis per quam illa Natura exprimitur.

Numerus Univerſalium ſive Prædicabilium deſumitur à *modis Prædicandi.*

Illi autem ſunt quinque.

In *quid*, Incomplete. In *quid*, Complete.
In *quale* Quid. In *quale* Neceſſarium.
In *quale* Contingens.

Quinque igitur ſunt prædicabilia.

Genus, *Species*, *Differentia*, *Proprium*, *Accidens.*

Prædicatio *in quid*, respondet naturæ aut essentiæ rei; Prædicatio in *quale*, illi quod essentiæ accidit, eandemque extrinsece denominat; Prædicatio in *quale quid*, ab essentia intrinsece denominat.

GENUS.

GEnus est triplex,
Civile, Physicum, Logicum.

1. *Civile* est quod connotat vel principium multitudinis, vel multitudinem ab uno principio ortam.

2. *Physicum*, quod naturam à rebus naturalibus participatam connotat.

3. *Logicum*, quod aptum est *prædicari de pluribus* differentibus *Specie* in quid incomplete.

Incomplete prædicari dicitur, quia partem essentiæ tantum dat Speciei.

Differre Specie dicuntur, quæ sunt vel diversæ Species, vel diversa Individua sub Speciebus diversis contenta.

Vox.

Quæ flexu variatur. *Quæ flexu non variatur.*

Declinabilis. Indeclin.

Quæ casu variatur. *Quæ tempore variatur.*

Nomen. Verbum.

Seorsim significans. *Cum alio significans.*

Substantivum. Adjectiv.

Pluribus conveniens. *Vni conveniens.*

Commune Proprium.

Equus, Arbor, Homo, Lapis, &c. *Bucephalus, Ficus-ruminalis, Romulus, Saxum Tarpeium, &c.*

In

In hac hypotypoſi *vox* eſt Genus reſpectu inferiorum.

Genus Phyſicum, quod eſt *Natura* Generica de qua prædicatio inſtruitur, *conſervatur* in *una Specie*; ſed *Genus Logicum*, i. e. ambitus ſive *Poteſtas Prædicativa* Generis, requirit plures Species, poteſtate ſc. non actu. Hoc eſt, quod aiunt, *Totum Genus* eſt in una Specie, ſed *totum Generis* non eſt. Non enim totum *Genus* eſt in una Specie *excluſive*, quaſi non ſit in alia.

Genus eſt duplex,

1. *Generaliſſimum*; ſupra quod non eſt ſuperius Genus, quod proinde nunquam eſt Species.

2. *Subalternum*; quod reſpectu inferiorum eſt Genus, & ſuperiorum eſt ſpecies.

Proprietates Generis.

1. Prædicatur eſſentialiter de ſuis inferioribus.

2. Superius & latius eſt ſuis Speciebus.

3. Eſt pars eſſentialis ſuorum inferiorum.

4. Prædicatur remote & mediate de individuis ſpecificis, non autem genericis.

5. Eſt *totum potentiale*; quia continet ſub ſe inferiora tanquam partes ſuas. Licet enim ſit *pars Metaphyſica*, ſive eſſentiæ Speciei, quatenus eam conſtituit; eſt tamen *totum Logicum* reſpectu Specierum, quatenus de iis prædicatur. *Genus* ſi ſumatur ut *id quod prædicatur*, ſic eſt *pars*: ſin ſumatur quoad *modum prædicandi*, ſic eſt *totum*.

6. Non reciprocatur cum Specie; quia eſt majoris ambitus. *Reciproca* dicuntur, quæ *tranſpoſitis terminis* pariter aut *conveniunt*, aut *diſſident*; ut, Omne *pluribus conveniens* eſt *commune*. Omne *commune pluribus convenit*. Nullum *proprium eſt commune*. Nullum *commune* eſt *proprium*.

SPE-

SPECIES.

SPECIES est duplex.

1. *Civilis*, quæ apud Oratores sumitur pro venustate.

2. *Logica*, quæ apta est prædicari de pluribus *numero* tantum differentibus in *quid* complete.

Dicitur prædicari complete, quia dat totam essentiam inferioribus.

Numero differentia dicuntur *Individua* ejusdem Speciei, quæ non differunt secundum essentiam sed numerationem.

Species Physica conservatur in *uno Individuo*, *Logica* non conservatur in *uno Individuo*. *Species* dat *totam Naturam* suam Individuis, sicut de Genere dictum, non *totam individualem Naturam*: superadditur enim Naturæ specificæ differentia quædam Individualis, v. g. *Platoneitas*, per quam constituitur Individuum in esse Individuo, & ab aliis Individuis ejusdem Speciei distinguitur.

Individua ejusdem Speciei differunt secundum Naturam individualem, non specificam.

Est autem duplex Species.

1. *Infima*, quâ non est inferior Species.
2. *Subalterna*, quæ nunc Genus est, nunc Species.

Vtraque considerari potest vel ut *Subjicibilis*, vel *Prædicabilis*.

Subjicibilis, respectu *Superioris*.

Prædicabilis, respectu *Inferiorum*.

Definitio speciei allata est Speciei *infimæ* prædicabilis. Proprietates Speciei.

1. Directe subjicitur Generi in serie.
2. Est pars subjectiva Generis.

3. Est

3. Eſt naturâ inferior Genere.
4. Immediate prædicatur de Individuis.
5. Conſtat ex Genere & Differentiâ.
6. Prædicatur æqualiter de ſuis Individuis.
7. Quicquid propria definitione definitur eſt Species; ipſaque *Definitio* ex *Genere* & *Differentia* conflatur.

DIFFERENTIA.

DIFFERENTIA eſt quæ facit rem differre; eſtque triplex.

1. *Communis*, quæ eſt accidens aliquod *ſeparabile*, quod diſcrimen unius ab altero facit.

2. *Propria*, quæ eſt vel Accidens *inſeparabile* in *quinto*, vel *Proprium* in *quarto* Prædicabili: de quibus infra.

3. *Maxime Propria*, quæ eſſentialiter aliquid ab aliquo *diſtinguit*; & hæc ſola conſtituit *tertium Prædicabile*.

Definitur autem tripliciter.

1. Eſſe *Prædicabile*, quo una *Species* ab alia diſtinguitur.

2. Eſſe *Prædicabile*, ſecundum quod *Species ſuperat Genus*; quia Species in ſe Differentias continet, quas Genus non habet.

Aliquid dicitur continere aliud dupliciter, vel
Actu, ſic Species ſuperat Genus; vel
Poteſtate, ſic Genus ſuperat Speciem:
Genus enim continet *plures Differentias ſub ſe* & in ſuo ambitu quam *Species*; *Species* autem continet *plures Differentias in ſe* & in ſua eſſentia quam *Genus*.

3. Vulgo *definitur* eſſe *Prædicabile* aptum prædicari

dicari de pluribus differentibus Specie vel Numero in *quale quid.*

In *quale quid*, quia Differentia est pars *constituens* & *distinguens*. *Genus* prædicatur in solum *Quid*; quia est pars tantum *constituens*. *Quale distinctionem*, *Quid essentiam* connotat.

Quemadmodum Genus, ita etiam *Differentia* consideratur dupliciter, vel

Pro *modo prædicandi*,

Vel pro eo *quod prædicatur*.

Differentia si sumatur pro *modo prædicandi*, ita est *Totum*: si sumatur pro eo *quod prædicatur*, ita est *pars*; pars nempe illius de quo *prædicatur*. Pro modo inquam prædicandi sumta Differentia est *Totum*: quia Differentia quatenus prædicatur denotat Genus, & Quasi cum eo concrescit. Sic *casu variatum* concrescit in nomen quatenus prædicatur de *Substantivo*; *variatio vero casus*, nempe *Differentia* per se sumta, non prædicatur.

Differentia est duplex,

1. *Divisiva*, per quam Genus dividitur in suas Species.

2. *Constitutiva*, quæ essentialiter constituit Species. Estque duplex,

1. *Generica* quæ constituit subalternam Speciem; eaque prædicatur de pluribus Specie differentibus.

2. *Specifica*, quæ constituit infimam Speciem: Hæc autem prædicatur de pluribus numero differentibus.

Proprietates Differentiæ maxime propriæ sunt sex.

1. Differentia est pars essentialis suæ Speciei & Individuorum de quibus dicitur.

2. Est

2. Est divisiva respectu superioris, constitutiva respectu inferioris.

3. Est prior natura sua Specie.

4. Collateraliter ponitur in serie Generum & Specierum.

5. Immediate de uno, nempe de Specie, prædicatur: mediate de pluribus, nempe de iis omnibus quæ sub illa Specie continentur.

6. Prædicatur essentialiter.

PROPRIUM.

PROPRIUM est quadruplex.

1. Quod convenit *soli*, etsi *non omni*: ut, *homini esse Grammaticum.*

2. Quod convenit *omni*, etsi *non soli*, ut, *homini habere duos pedes.*

3. Quod convenit *omni*, *soli*, sed *non semper*: ut, *homini canescere.*

4. Quod convenit *omni*, *soli*, & *semper*: ut, *quantitati continuæ divisibile esse.*

Proprium quarto modo constituit hoc *quartum Prædicabile.* Definitur autem sic. *Proprium* est quod *prædicatur* de pluribus Specie vel numero differentibus in *quale accidentaliter, necessario, & conversim.* Est autem duplex.

1. *Genericum*, quod fluit ab essentia Speciei subalternæ, vel Generis summi: & hoc semper de pluribus Speciebus prædicatur.

2. *Specificum*, quod fluit ab essentia Speciei infimæ: & hoc tantum prædicatur de una Specie & pluribus Individuis.

Nam *Proprium* sumitur dupliciter,

Proxime, ut refertur ad unam Speciem. Sic

non est prædicabile; nam uni soli, nempe Speciei convenit.

Remote, ut refertur ad omnia inferiora quæ continentur sub ista Specie. Sic est Prædicabile, nam prædicatur de pluribus inferioribus sub illa unâ Specie comprehensis.

Proprietates Proprii.

1. *Proprium* est *Accidens* respectu *Speciei*, quia est extra essentiam Speciei; Sed est Accidens *proprium*, non *commune*; *prædicamentale*, quod Substantiæ contradistinguitur, non *prædicabile* quod *Proprio* opponitur.

2. *Accidens* à principiis *Individui* oritur, *Proprium* à principiis ipsius *Speciei*; proinde Species est Subjectum Accidentis proprii, Individuum Communis.

3. *Species* est *æterna*, ergo Proprium quod fluit ab essentia Speciei est æternum. *Individuum fluxile*, sic ejus Accidens.

4. Omne *Proprium convertitur* sive reciprocatur cum sua Specie.

5. *Proprium prædicatur* non modo secundum nomen, sed & rem ipsam, quia principium à quo fluit est invariabile.

6. *Proprium* est *essentiale consecutive*, quia sequitur essentiam: non *constitutive*, quia non constituit.

ACCIDENS.

ACCIDENS sumitur dupliciter.

1. Pro omni eo quod est *extra essentiam* alicujus rei: sic Substantia potest dici Accidens.

2. Pro eo solo quod inest & *inhæret* in aliquo subjecto.

Est

Est hoc duplex, vel

Proprium de quo supra, vel

Commune, quod definitur tripliciter.

1. *Accidens* est prædicabile quod potest *abesse* & *adesse* sine subjecti interitu, in quo inhæret.

2. Est *Prædicabile* quod nec est genus, nec Species, nec Differentia, nec Proprium, semper autem *inhæret* in Subjecto.

3. *Accidens* est *Prædicabile* quod prædicatur de pluribus Specie vel numero differentibus in *quale accidentaliter*, & non *conversim*: ut *album* est Accidens hominis.

Accidens est duplex.

Separabile, quod actu potest separari: ut *album* ab Homine.

Inseparabile, quod actu & reverà separari non potest à Subjecto, sed mente tantum & intellectu, ut *Candor* à Cygno.

Est enim duplex *Separatio*.

1. *Realis*, cum quid actu & à parte rei discinditur.

2. *Mentalis*, cum per Intellectum solum.

Hæc autem est duplex.

1. *Præcisiva*, per quam Intellectus rem unam considerat non consideratâ aliâ.

2. *Negativa*, quando intellectus rem unam separat ab aliâ, atque etiam negat de illâ re.

Accidens *Commune* separari potest à Subjecto suo *Negative*, ut *Candor* à Manu, *Proprium* verò tantum *præcisive*, ut *calor* ad octo ab *igne*.

Proprietates Accidentis.

1. Aliqua Individua differunt Specie, aliqua solum numero: proinde Accidens, licet ejus Subjectum sit Individuum, & non Species, potest tamen *prædicari* de pluribus *Specie* vel *numero* differentibus.

2. Accidens & Proprium prædicantur in *quale*, quia dant aliquam *distinctionem* suis inferioribus, non essentialem, sed *accidentalem*.

3. Omne *Accidens*, sive Proprium, sive Commune, est in aliquo *Subjecto*, eique semper inhæret.

4. Omne *Accidens*, si *separetur* à Subjecto cui semel inest, tum interit.

5. Nullum *Accidens* ab uno Subjecto in aliud *migrat*. Hic autem notandum est Accidens posse sumi dupliciter, secundum

1. *Speciem*; sic idem Accidens potest dici migrare, quia idem specie *Calor* ab unâ manu calefacta in aliam migrat.

2. *Individuum*; sic idem accidens migrare non potest, quia illud ipsum quod præexistit in uno, non potest transire in aliud Subjectum: sicut enim est de *essentia Accidentis specifici*, ut sit in *aliquo Subjecto*, ita est de natura *Accidentis numerici*, ut sit in *uno* solo.

6. *Accidens* potest *abesse* à Subjecto sine *interitu Subjecti*, sed *non* sine interitu *sui*.

7. *Accidens* respectu *inferioris* potest esse *Genus* vel *Species*, & spectat ad aliud Prædicabile; sed respectu *Subjecti* semper est Accidens, & constituit hoc quintum *Prædicabile*.

8. *Accidens* dicitur *inseparabile* respectu Naturæ solius *Individualis*, *Proprium* vero est inseparabile respectu naturæ etiam *specificæ*.

9. Omne *Accidens* est *posterius* suo Subjecto.

10. Quicquid est in *Subjecto* est *Accidens*.

Postquam enumeravimus eas quinque voces universales seorsim & per se consideratas, oportet inspicere eas conjunctim, & inter se catenata, quatenus

tenus nempe ordinantur in ſerie rerum quæ *Prædicamentum* dicitur. Scire itaque oportet quid ſit *Prædicamentum.* Ad cujus tamen lucidiorem intelligentiam præmittenda ſunt quædam, nempe *Anteprædicamenta*, quemadmodum & quædam ſupplenda ſunt quæ appellantur *Poſt-prædicamenta.* hæc quidem ſequuntur, illa debent præcedere Prædicamentorum conſiderationem.

ANTEPRÆDICAMENTA.

ANTE-PRÆDICAMENTUM eſt *proœmiale documentum* conducens ad cognitionem Prædicamentorum.

Tria generaliter, *ſeptem* ſingulariter ſunt Anteprædicamenta:

Definitiones tres, *Diviſiones* duæ, *Regulæ* duæ.

ÆQUIVOCA.

Def. 1. ÆQUIVOCA ſunt, quorum *nomen* ſolum eſt *commune*, ratio autem illius, Nominis eſt alia atque alia: hoc eſt, *Æquivoca* ſunt res diverſæ in uno nomine convenientes.

Sunt autem duplicia.

1. *Æquivocantia*, quæ ſunt voces ipſæ æquivocæ, ut *Fides*, *populus*, *malus*: & ejuſmodi.

2. *Æquivocata*, quæ ſunt res ab iſtis vocibus æquivocis contentæ. Ut *Fides* eſt Inſtrumentum Muſicum, & virtus quâ credimus: *populus*, arbor, & plebs.

Æquivocum æquivocans eſt etiam triplex.

1. *A caſu*, quod fortuito imponebatur ad diverſas res ſignificandas: ut *Fides* ad denotan-

dum instrumentum musicum, & virtutem.

2. *A Consilio*, quod imponebatur propter aliquam rerum inter se convenientiam; ut *risus* ad exprimendam hilaritatem hominis, & floriditatem prati; & hoc dicitur *Analogum*.

3. *Ex Anticipatione*, cum vox una, rem unam designans, ob varias hominum opiniones res diversas significat; ita *Veritas* quæ unica & simplicissima res est, apud *Academicos*, Platonis; *Peripateticos*, Aristotelis; *Stoicos*, Zenonis; *Mahumedanos*, Mahumetis; *Judæos*, Mosis; *Christianos*, Christi Domini placita denotabit. Idem de *Fideli* dicendum, neque enim minus destinato *Muslemanus* fidelis audit quam *Christianus*.

Analoga sunt, quorum nomen est commune, ratio tamen ejus est prius & perfectius in uno Analogato quam in altero.

Analoga sunt triplicia.

1. *Inæqualitatis*, quando superius est perfectiori modo in unâ specie quam in alterâ. Ut ratio Animalis inest præfectius in Homine, quàm in Bruto; non per se, sed per differentiam. Tale Analogum est etiam Univocum.

2. *Attributionis*, quorum etiam Ratio uni prius, alteri posterius convenit. Ut ratio *Entis* Substantiæ & Accidenti. Quorum etiam Ratio uni intrinsice & propriè, alteri metaphoricè competit; ut *risus* Homini & Prato.

3. *Proportionis*, cum similis ratio in uno ac in alio est; ut, sicut se habet numerus binarius ad quaternarium, sic & ille ad octonarium.

Leges Æquivocorum.

1. Æquivoca *æquivocantia* sunt in *nullo Prædicamento*.

2. Æqui-

2. *Æquivocata* poſſunt eſſe in *Prædicamento.*

3. *Idem* non poteſt eſſe *æquivocans* & *æquivocatum*; *vox* puta & *res.*

4. Omne *Analogum* eſt æquivocum à *Conſilio.*

5. *Analogum* per ſe poſitum ſtat pro ſuo *ſignificato famoſiori.* Valet hæc regula præcipue in Analogis Attributionis; *Ens* enim ſi per ſe ponatur ſumitur pro Subſtantia.

Definitio Æquivocorum eſt *Anteprædicamentum*, quia earum cognitio *per accidens* conducit ad *Prædicamenta*, nempe ut *excludantur* à Prædicamentis. *Analogum* vero, quia *ens* eſt Analogum reſpectu omnium Prædicamentorum.

Æquivocatio ex *anticipatione* evitatur ex cognitione diſtinctâ perſonarum; ex *caſu* per cognitionem diſtinctam vocum, ex *conſilio* per cognitionem diſtinctâm rerum.

UNIVOCA.

Def. 2. UNivoca ſunt quorum *nomen eſt commune*, *ratio* etiam illius Nominis eſt *una* eademque in Inferioribus.

Univoca ſunt duplicia.

1. *Univocantia*, quæ ſunt ipſa Univerſalia, quorum tam nomen quam Natura eſt communis in inferioribus, ut *Arbor.*

2. *Univocata*, quæ ſunt res ipſæ ſub univocante contentæ: ut *Cedrus*, *Quercus*, & quicquid eſt *Arborum.*

Univoca ſumuntur dupliciter.

1. *Generaliter*, pro omni eo quod *non* eſt *æquivocum*; ſic omnia prædicantur univoce, quæ non æquivoce.

2. *Specialiter*, pro eo quod nec est *æquivocum* nec *denominativum*, (de quo mox dicetur;) & sic nulla Denominativa prædicantur univoce.

Leges Univocorum.

1. *Solum Univocum* est in *Prædicamento* directè & collateraliter.

2. *Idem* potest esse *univocans* & *univocatum* respectu diversorum. Sic *Arbor* est *univocans* respectu *Cedri* & *Quercus*, *univocatum* respectu *plantæ* quæ reipsa existit.

Definitio Univocorum est *Anteprædicamentum* conducens ad cognitionem *Prædicamentorum*, quia quicquid ponitur in prædicamento est Univocum.

DENOMINATIVA.

DEnominativa sunt *Accidentia concreta*, quæ oriuntur ab *abstracto*, & secundum *vocem*, & *rem* seu significationem conveniunt; sed variè *terminantur* in fine: ut *Albus* ab *Albedine*.

Sunt autem triplicia.

1. *Voce* tantum: quæ non quoad rem sunt Denominativa: ut *Somnolentus* à *somno*.

2. *Re tantum*, quæ non quoad vocem videntur esse Denominativa: ut *Studiosus* à *Virtute*.

3. *Re & voce*, quæ utroque modo sunt Denominativa: ut *Albus* ab *Albedine*.

Denominativa voce tantum, & *re & voce*, appellantur *Conjugata*.

Ut fiat denominatio, tria requiruntur.

1. *Denominans*: Forma sc. sive *Accidens abstractum* à quo fluit & oritur denominatio: ut, *Albedo*.

2. *Denominatum*: nempe ipsum *Subjectum*: ut, *Paries*, cui inest albedo.

3. *Deno-*

3. *Denominativum*: quod eſt forma in Subjecto, ſive *Accidens concretum*, per quod fit Denominatio: ut, *Albus*.

Accidens *concretum* & *abſtractum* conveniunt *per ſe* & principali ſignificatione, ſed differunt *per Accidens*. Nam abſtractum ſignificat formam Accidentalem, ut abſtrahitur à Subjecto; non quidem quoad *inhæſionem*, ſed quoad *prædicationem*. Concretum vero ſignificat formam quatenus eſt in Subjecto. Ac proinde illud ſignificat ſolum *formam*, hoc etiam conſignificat *Subjectum*.

Omne *Accidens* reſpectu Subjecti ſive proprium ſive Commune, prædicatur *denominative*: *Genus* vero, *Species*, & *Differentia*, ſemper prædicantur *univoce*.

Definitio Denominativorum eſt *Anteprædicamentum*, & conducit ad cognitionem Prædicamentorum, quia novem *ultima* prædicamenta reſpectu *Subſtantiæ* ſunt *Accidentia*. *Accidens* vero reſpectu *Subſtantiæ* ſemper prædicatur *Denominative*.

DIVISIO I.

DIviſio prima *Vocum* eſt, ſecunda *Rerum*. Eſt autem *Vox* duplex.

1. *Complexa*, quæ eſt *Oratio* pluribus conſtans vocibus; ut, *homo eſt Animal*.

2. *Incomplexa*, quæ eſt una dictio vel plures rem unam ſignantes; ut, *Homo, corpus animatum*: utraque eſt triplex.

Primò vox *Complexa* eſt triplex.

1. *Voce tantum*, quando plures voces ſignificant unam rem: ut *Corpus Animatum*.

2. *Re tantum*, cum una Vox plures res ſignificat: ut, *Fides*.

3. *Re*

3. *Re & Voce* simul, Cum plures voces significant plures res: ut *Homo justus.*

Secundò vox *incomplexa* est triplex.

1. *Voce tantum*, quando una vox significat plures res: ut, *Fides.*

2. *Re tantum*, quando plures voces significant unam rem: ut, *Corpus Animatum.*

3. *Re & voce*, quando una vox significat unam rem: ut, *homo.*

Leges vocis.

1. Idem potest esse *complexum* & *incomplexum*, sed diverso respectu. Complexum tantum re, Incomplexum voce tantum. Incomplexum re tantum, Complexum voce tantum.

2. Nullum Complexum nisi voce tantum ponitur in Prædicamento.

3. Nullum Incomplexum nisi voce tantum excluditur, nisi forte ob transcendentiam.

Hæc *divisio* est Anteprædicamentum conducens ad cognitionem Prædicamentorum, quia indicat voces quæ aut *reponuntur* in Prædicamento, aut *eliminantur* è Prædicamento.

DIVISIO II.

DIvisio secunda est *rerum.* Res autem duplex est, vel

1. *Substantia*, quæ est *Ens*, quod subsistit per se, nec inest in Subjecto.

2. *Accidens*, quod est Ens *in alio*, & inhæret in Subjecto.

Substantia est duplex.

1. *Universalis*, quæ non est *in alio*, quia est *Substantia*, nec dicitur *de alio*, quia est Universalis.

2 *Par-*

2. *Particularis*, quæ non eſt *in alio*, quia eſt *Subſtantia*, ſed dicitur *de alio*, quia eſt *Particularis*.

Accidens etiam eſt duplex.

1. *Vniverſale*, quod *ineſt* in Subjecto, quia eſt *Accidens*, & *dicitur* de alio, quia eſt *Vniverſale*.

2. *Particulare*, quod *ineſt* in alio, quia eſt *Accidens*, non *dicitur* de alio, quia eſt *Particulare*.

Subjectum eſt duplex.

1. *Inhæſionis*, cui aliquod Accidens *inhæret*.

2. *Prædicationis*, de quo aliquid poteſt *prædicari*.

Leges de *Subjecto*,

1. Omne *Accidens* habet Subjectum *Inhæſionis*.

2. Nulla *Subſtantia* habet Subjectum *inhæſionis*, ſed tantum *Prædicationis*.

3. Omne *ſuperius* in prædicamento habet Subjectum *Prædicationis*.

4. Nullum *Individuum* habet Subjectum *Prædicationis*.

5. *Idem* poteſt eſſe Subjectum *prædicationis* & *Inhæſionis*, ſed diverſo reſpectu. Sic *Socrates* eſt Subjectum *inhæſionis*, reſpectu *albedinis*; *prædicationis*, reſpectu *Hominis*.

Ineſſe in Subjecto reſpicit Subjectum *inhæſionis*; *Dici de* Subjecto reſpicit Subjectum *prædicationis*, & quidem *univocæ*, non *denominativæ*.

Illud autem *ineſt in* Subjecto, quod alicui quidem ineſt, neque tamen vel *pars* ejus eſt, vel ab eo poteſt ſe ſalvo *ſeparari*; ut *Calor* ineſt in manu, nec eſt pars manus, neque de manu *migrat* quin *intereat* ipſe.

Ineſſe aliquid octo modis dicitur.

1. *Pars* in toto *perfective*. Ut *Manus* in *Homine*.

2. *Totum* in partibus *comprehenſive*. Ut *Homo* in *Membris*.

3. *Species*

3. *Species* in Genere *potentialiter.* Ut *Homo* in *Animali.*

4. *Genus* in Specie *actualiter.* Ut *Animal* in *Homine.*

5. *Rex* in Regno, *Authoritativè.* Ut *Carolus* in M. *Britanniâ.*

6. *Res* in fine *designativè.* Ut *Nauta* in *Portu.*

7. *Locatum* in loco *Circumscriptivè.* Ut *Hospes* in domo.

8. *Accidens* in Subjecto *inhæsivè.* Ut *Calor* in *igne.*

Insunt, Pars, Totum, Species, Genus, & Calor igni, Rex in regno, Res in fine, locoque locatum.

Pars est ens incompletum, quod perficit & complet aliud.

Estque triplex.

1. *Integralis,* ut *Manus,* vel *Pes* respectu *Corporis.*

2. *Essentialis,* ut *Genus* vel *Differentia* respectu *Speciei.*

3. *Subjectiva,* quæ subjicitur *Speciei,* ut *Socrates* vel *Petrus, Homini.*

Eodem modo *Totum* est triplex, scil.

1. *Integrale,* quod constat ex partibus integralibus, ut omne *corpus.*

2. *Essentiale,* quod constat ex partibus essentialibus, ut omnis *Species.*

3. *Vniversale,* quod constat ex partibus subjectivis: ut omne *Vniversale.*

Divisio hæc est *Ante-prædicamentum* conducens ad cognitionem Prædicamentorum; quia *primum* ex iis est *substantia,* _novem_ ultima sunt *Accidentia.*

REGU-

REGULA PRIMA ANTE-PRÆDICAMENTALIS.

QUicquid *prædicatur* de *prædicato*, *prædicatur* etiam de *ſubjecto*.

Valet hæc regula in *eſſentiali*, non *accidentali* Prædicatione: in ſerie *directa*, non *collaterali*, nec vice versâ.

REGULA SECUNDA ANTE-PRÆDICAMENTALIS.

REgula ſecunda duabus conſtat partibus.

Genera ſubalterna habent eaſdem *Species* & *Differentias*: *non ſubalterna* diverſas.

Notandum quod

1. *Inferius Genus* habet tantum eaſdem Differentias *Conſtitutivas*, quas habet ſuperius; non autem eaſdem *diviſivas*.

2. Genus poteſt dici *non ſubalternum*: vel quia ponitur in *alio* prædicamento: vel quia opponitur in *eodem*.

3. Genera *non ſubalterna* poſita in *diverſo Prædicamento* nullas habent eaſdem Differentias: oppoſita in eodem habent eaſdem Differentias *remotas* conſtitutivas.

Regulæ hæ duæ ſunt *Anteprædicamenta*, & conducunt ad cognitionem prædicamentorum: nam oſtendunt quomodo *Genera* & *Species* ejuſdem prædicamenti habent *nexum eſſentialem*: diverſi, *nullum*.

DE PRÆDICAMENTIS IN GENERE.

CAtegoria sive prædicamentum est series seu ordinatio recta eorum, quæ ob naturæ communis participationem in ipso collocantur: *scil. Generum* & *Specierum* secundum sub & supra, & *Differentiarum positarum* à latere.

Aliquid dicitur esse in prædicamento dupliciter.

1. *Directe*: quod est vel summum Genus, vel de quo summum Genus prædicatur essentialiter: sic collocantur omnia Genera, omnes Species, & omnia individua.

2. *Indirecte*: idque vel, *Collateraliter*: sic solum Differentiæ essentiales disponuntur in prædicamento. Vel *Reductive*: sic omnes partes, sive principia ejusdem prædicamenti, atque etiam omnes proprietates spectant ad prædicamentum.

Quæ seriem hanc *superant*, & proinde in eadem minime includuntur, dicuntur *transcendentalia*; quod duplicem ob causam contingit: nimiam scil. eorundem *imperfectionem*, aut etiam præcellentem *perfectionem*. Ens ob *perfectionem* transcendens est *Deus*: ob *imperfectionem affectiones, modi Entis*, & *Entia rationis* plures *Categorias* pervagantia.

Transcendentalium series.

Ens

Propriè dictum. *Improprie dictum.*
rationis, &c.

Reale.

Primum. *Secundarium.*
Deus

Deus opt. max.	Creatum.
Collectivè.	*Distributivè.*
Mundus.	Universi partes.
In alio inhærens.	*Per se subsist.*
Accidens	Substantia.

Affectiones & modi Entis, nec non notiones Transcendentales.

Unum, verum, bonum, possibile, impossibile, incompossibile, necessarium, contingens, infinitum, finitum, adjunctum, disparatum, cognatum, oppositum, conveniens, discrepans, dependens, independens, externum, internum, communicabile, incommunicabile, originale, derivativum, positivum, privativum, relativum, absolutum, negativum, falsum, erroneum, multiplex, malum, idem, diversum, totum, pars, causa, causatum, formale, fundamentale, materiale, efficiens, finale, exemplare, instrumentale, impediens, adjuvans, occasionale, conditionale, virtuale, potentiale, destinatum, fortuitum, inchoatum, perfectum, imperfectum, completum, incompletum, naturale, violentum, artificiale, simplex, mistum, homogeneum, heterogeneum, congruum, incongruum, indifferens, utile, noxium, inutile, momentosum, vanum, jucundum, tetrum, decorum, indecorum, abundans, deficiens, sufficiens, melioratum, deterioratum, auctum, imminutum, segregatum, aggregatum, juge, interpolatum, alternatum, desultorium, additum, residuum, ablatum, coagmentatum, dissolutum, firmum, labefactatum, subordinatum, novum, coordinatum, confusum, distinctum, determinatum, indeterminatum, participatum, antiquatum, maturum, vetus, activum, patibile, genuinum, spurium, sincerum, capax, incapax, restrictum; Notio subjecti principii, termini, objecti, circumstantiæ, spatii, signi; antecedens, consequens, adæquatum, inadæquatum, plenum, vacuum, facile, difficile, explicatum, impeditum, mediatum, immediatum, mutabile, immutabile, &c.

Entia quæ ponuntur in *Prædicamento directè*, debent esse *positiva*, *finita*, *completa*, *univoca*, *incomplexa*.

Prædicamenta sunt *Decem.* Substantia, Quantitas, Qualitas, Relatio, Actio, Passio, Quando, Ubi, Situs, Habitus.

1 2 3 4
Pompeius magnus fortisque Propago Strabonis,
5 6 7 8 9 10
Pugnabat calefactus, heri, rue, stans, & in Armis.
Hæc de *Prædicamentis* in Genere.

SUBSTANTIA.

SUbstantia est Ens per se *subsistens*, & non inhærens in alio.

Mundus, cum sit unum *per accidens*, non est in *Prædicamento*; quemadmodum nec *Systemata* illa majora quæ mundus amplectitur. Constat vero istorum quodlibet *Orbe & Atmosphærâ* orbem ambiente. Sunt autem *Orbes* aut *stellæ fixæ*, aut *Planetæ*. *Planetæ* situm suum adinvicem sensibiliter mutant, *fixæ* non ita. *Stellæ fixæ* ratione apparentiæ suæ appellantur *primæ*, *secundæ*, &c. magnitudinis. *Planetæ* autem sunt aut *primarii*, qui alteri non famulantur, ut *Saturnus*, *Iupiter*, *Mars*, &c. aut *secundarii*, qui alteri in obsequio sunt, ut *Luna*, *Satellites Ioviales*, &c. Nos autem qui in *Terris* versamur de Substantiis nobis vicinis potissimum agimus.

Substantia vero duplex est; incompleta, vel completa.

1. *Incompleta* substantia est quæ ordinatur ad constituendum aliud. Differunt *incompleta* & *imperfecta*

imperfecta substantia; quia *imperfecta* est cui aliquid defuit debitæ Perfectionis, ut *abortus*: *Incompleta* est, quæ licet in se sit perfecta, tamen refertur ad aliud componendum, ut *manus* respectu *hominis*; utraque *exterminatur* à Prædicamento.

2. *Completa* est quæ completur omnibus suis partibus, & non ordinatur ad aliud constituendum. Hæc sola constituit hanc seriem. Ea autem est duplex, *Incorporea*, & *Corporea*.

1. *Incorporea*, est quæ non constat ex *materiâ* & *formâ*, sed ex *Actu* & *Potentia*, diciturque Spiritus: estque vel *Bonus* vel *Malus*; sive *Angelus* vel *Diabolus*.

Bonorum *Angelorum* novem sunt Ordines.

1. Cherubin. 2. Seraphim. 3. Throni 4. Principatus 5. Potestates. 6 Dominatus. 7. Virtutes. 8. Archangeli. 9. Angeli.

2. *Corporea*, quæ constat ex materiâ & formâ, quod est Corpus, estque duplex.

1. *Simplex*, & dicitur *elementum*: quod est quadruplex; sc. *ignis*, *aqua*, *terra*, *aer*; quibus adnumerari poterit subtilis illa substantia omnia permeans, quæ *Æther* dicitur.

2. *Compositum*, quod *elementatum* dici potest.

Corpus compositum est duplex, vel *Perfectè*, vel *Imperfectè* mistum.

1. *Perfectè mixtum* est, quod conflatur ex *quatuor elementis* ita immutatis, ut in pristinam formam reduci nequeant; ut *Saxa*, *Metalla*, &c.

2. *Imperfectè* mixtum est, quod conflatur ex elementorum nonnullis, accidentaliter tantum immutatis, & in pristinam formam reducendis, ut *Meteora*.

METEORA.

Hæc diſtribuuntur in *exiſtentia* & *apparentia*. *Exiſtentia* dividi ſolent in *Ignea*, *aquea*, & *aerea*.

Ignea ſunt, fax, ignis perpendicularis, jaculum, capræ ſaltantes, ſcintillæ volantes, ſtella cadens, draco volans, ignis fatuus, ignis lambens, cometa, fulgur, tonitru, &c.

Aquea ſunt, Nubes, pluvia, nix, grando, ros, pruina, nebula, glacies, &c.

Aerea ſunt, Ventus, terræ motus.

Venti ſunt vel 1. *incerti*, qui aut *Cardinales* quatuor, ſc. Subſolanus, Zephyrus, Aquilo, Auſter: vel *collaterales* Cardinalibus intermedii, à Nautis 32. numerati.

Vel 2. *Definiti*, qui ſunt Eteſiæ, aut Ornithiæ.

Vel 3. *Tempeſtuoſi*, qui Ecnephiæ, Typhones, Preſteres dicuntur.

Apparentia meteora ſunt, vorago, halo, virgæ, parelius, iris

Miſta perfecta, vel deſtituuntur principio augmentationis præfinitæ, & dicuntur *inanimata*: vel in ſe habent principium augmentationis præfinitæ, & dicuntur *animata*. Animatum *nec ſentiens, nec loco ſe movens*, dicitur *vegetabile*; *ſentiens, & loco ſe movens*, dicitur *ſenſibile*. *Vegetabile* partes habens minus organicas, dicitur *imperfectum*, ut *lapides*, *metalla*, *&c.* *Partes* habens *organicas* dicitur *perfectum*, ut *herba*, *arbor*, *planta* &c.

Senſibile ſive *animal*, eſt *ſanguineum*, vel *exangue*: exangue ſi majus ſit, *Teſtaceum*, vel *cruſtaceum*, vel *molle*: ſi minus, *inſectum* dicitur.

Animal ἔναιμον ſive *ſanguineum* eſt duplex.

1. *Rationale*, ut Homo.
2. *Irrationale*, ut Brutum: idque vel
1. *Aquatile*, 2. *Terreſtre*, 3. *Aerium*, ſeu *Volatile*.

LAPIDES.

Lapides diſtribuuntur in *factitios*, ut lateres, calx, vitrum: & *Naturales*; illi vero vel ſunt 1. *Vulgares*, qui

qui vel *Molliores* ut ſectiles, Architectorum uſibus imprimis accommodi, pumex, tophus: vel *Duriores*, ut cautes, cos. ſilix, ſmiris, pyritis, calculus.

Aut 2. *Rariores*, ut Marmor, alabaſtrites, ſelenites, talcum, ceratites, ætites, amianthus, armenus, calaminaris, hæmatites, judaicus, lyncis, ophites, index, lapis ſpongiæ, achates, onyx, turcois, iaſpis, lapis lazuli, ſuccinum, magnes, corallium, ſardius.

Vel 3. *Nobiliores*, ut Adamas, ſaphirus, ſmaragdus, hyacinthus, amethyſtus, carbunculus, chalcedonius, rubinus, chryſolithus, aſterites, margarita, beryllus, granatus, topazium.

CONCRETIONES.

Concretiones terreſtres, non admittentes fuſionem.

Terra *Armen.* bolus vulg. gypſum, creta, ochra, argilla, terra *Lemnia*, *Sileſiaca*, marga, lithomarga, rubrica fabrilis, tripolis, auripigmentum, arſenicum, ſandarach.

Concretiones diſſolubiles.

Sal commune, gemmæ, nitri, alumen, ammoniacum, ſaccharum, tartarum, chryſocolla, cobaltum, miſy, ſori.

Concretiones gummoſa.

Gummi ammoniac. gittagemu, gum. animæ, elemi, hederæ, balſam. galbanum, aſa fœtid. balſamum de *Tolu*, *Indicum*, ſarcocolla, chocalata, tacamahaca, bdellium, benzoin, galbanum, ſtorax, camphora, thus, cancamum, caracana, tragacantha, reſina *copal.* hypociſtis, fuligo, lacca, ladanum, colophonia, pix *græca*, maſtiche, myrrha, omphacium, opium, opopanax, piſaſphaltus, liquidambra, lycium, pix, terebinthina, ſulphur, ſagapenum, aſphaltos, bitumen, ambra griſea, ſperma ceti, naptha, petræolum, oleum terræ, carbo foſſilis, gagates, ſanguis draconis.

METALLA.

Aurum, argentum, ſtannum, cuprum, plumbum, ferrum, æs, plumbum candidum, chalybs.

Metalla imperfecta.

Argentum vivum, antimonium, biſmuthum, cinnabaris, ſpaltum, plumbago.

Recrementa Metallica.

Lithargyros, molybdena, tutia, ſpodium, pompholax, ſcoria, rubigo, ærugo, ceruſſa, cadmia factitia.

HERBÆ.

Herba imperfecta.

Fungus, mucor, tuber, fungus pulverulentus, moſchus, lichen, filix, diopteris, adianthum album, capillus *veneris*, polypodium, lonchitis, tricomanes, aſplenium, hemionitis, phyllitis, lunaria, ophioglosſum, lens paluſtris, conſerva, ſpongia, androſace, lactuca marina, auris marina, opuntia marina, alga, coralina marina reticulata.

Herba graminea frumentacea.

Triticum, ſecale, frumentum *Indicum*, hordeum, oriza, avena, panicum, ſorgum, milium.

Herba graminea non frumentacea.

Phalaris, gramen paniceum, alopecuros, gramen typhinum, gramen triticeum, ſpartum, gramen hordeaceum, lolium, gramen caninum, gramen criſtatum, arundo, lacrymæ *Job*, gramen avenaceum, dactyloides, gramen tremulum, gramen hirſutum, gramen pratenſe paniculatum, calamus aromaticus, ſchœnanthus, cyperus, juncus, canna, gramen plumoſum, gramen tomentoſum, typha, ſparganium, myoſuros.

Herba graminea bulboſa radice.

Corona imperialis, lilium, martagon, tulipa, fritillaria, narciſſus, hyacinthus, ornithogalum, viola bulboſa, iris bulboſa, gladiolus ſegetum, colchicum, crocus, orchis, cepa, porrum, aſcalonitis, porrum ſectile, allium ſativum, moly, allium urſinum, victorialis longa, ſcylla.

Herba tuberoſa notho-bulboſa.

Aſphodelus, phalangium, dens caninus, liliaſphodelus, iris tuberoſa, canna *Indica*, jucca, hyacinthus *Indicus*

Indicus tuberoſus, juncus floridus, nidus avis, orobanche, dentaria, aphyllos, dracontium, arum, ariſarum latifolium, ariſarum anguſtifolium.

Herba foliis rotundis.

Tuſſilago, petaſitis, bardana major, bardana minor, cacalia, nymphæa, caltha paluſtris, viola, herba Trinitatis, aſarum, cyclamen, pinguicula, gramen *Parnaſſi*, pyrola, ros ſolis, ſanicula, alchymilla, ſaxifraga alba, ſaxifraga aurea, hedera terreſtris, nummularia, naſturtium *Indicum*, cochlearia, ſoldanella.

Herba foliis nervoſis.

Helleborus albus, helleborine, plantago, coronopus, biſtorta, ſaponaria, holoſteum, pſyllium, monophyllon, biſolium, gentiana, gentianella, ſigillum *Salomonis*, lilium convallium, potamogeiton, tribulus aquaticus.

Herba ſucculenta.

Sedum maj. aloe, telephium, rhodia radix, portulaca, cepæa, ſanicula guttata, ſedum ſerratum, ſedum minus, illecebra, umbilicus *Veneris*, cali.

Herba foliis hirſutis.

Borago, bugloſſum, anchuſa, echium, pulmonaria, cerinthe, ſymphytum, cynogloſſum, lithoſpermum, helietropium, aſparagus, gallium, equiſetum, mille folium cornutum aquaticum, rubia tinctorum, cruciata, mollugo, aparine, aſperula, ſpergula.

Herba floribus ſtamineis.

Rhabarbarum, lapathum, acetoſa, acetoſa *Romana*, tragopyrum, convolvulus niger, polygonum, cannabis, lupulus, mercurialis, phyllon, cynocrambe, ſpinachia, bonus *Henricus*, atriplex, pes anſerinus, beta, luteola, reſida, thalictrum, botrys, ambroſia, urtica urens, blitum, amaranthus, parietaria, herniaria, camphorata.

Herba floribus compoſitis non pappoſis.

Flos ſolis, flos ſolis pyramidalis, caltha, bellis major, bellis minor, coſtus hortenſis, ageratum, ſtæchas citrina, gnaphalium, chryſanthemum ſegetum, buphthalmum verum, flos *Africanus*, chamæmelum, cotula fœtida, matricaria, ptarmica, draco herba, abrotanum

tanum mas, abrotanum fem. abſinthium, artemiſia, tanacetum, millefolium, ſcabioſa, morſus diaboli, globularia, caryophyllus marinus, endivia, cichoreum.

Herba pappoſa.

Carduus, cinara, cyanus, ptarmica *Auſtriaca*, ſerrulata, centaurium majus, jacea, ſtæbe, carthamus, chondrilla crupina, doronicum, helenium, ſenecio, jacobæa, eupatorium, cannabinum mas, virga aurea, aſter, coniza, tripolium, crithmum, chryſanthemum, lactuca, chondrilla, hieracium, dens leonis, tragopogon, piloſella, ſonchus, lampſana.

Herba umbelliſera latifolia.

Aniſum, coriandrum, ſiſon, myrrhis, cicutaria vulgaris, hippoſelinum, leviſticum, angelica, imperatoria, laſerpitium, libanotis *Theophraſti*, ſiler montan. valeriana ulmaria, petroſelinum, apium paluſtre, panax *Herculeum*, paſtinaca ſativa latifol. ſiſarum, perfoliata, bupleurum, pimpinella ſaxifraga, eryngium umbelliferum, ſmyrnium *Creticum*, ſphondilium, ſium.

Herba umbelliſera anguſtifolia.

Fæniculum, anethum, peucedanum, crithmum, ferula, libanotis *Galeni*, meum, ammi, ſeſeli *Maſſilienſe*, paſtinaca ſativa tenuifol. daucus, carum, cuminum, panax *Aſclepium*, chereph llon, cicuta, cicutaria aquat. bulbocaſtanon, filipendula vulgaris, pyrethrum, thapſia, gingidium caucalis, milleſolium aquaticum, thyſelinum, œnanthe.

Herba frutcoſa verticillata.

Salvia, chamædis, teucrium, marum, tragoriganum, thymus, lavendula, ſtæchas, polium montanum, hyſſopus, ſatureia.

Herba verticillata non fruticoſa.

Mentha, nepeta, meliſſa, calamentha, molucca, majorana, origanum, ocymum, acinos, dictamnus, marrubium album, chamæpytis, pulegium, ſcordium, ſcordonia, ſclaria, horminum, urtica iners, marrubium nigrum, ſtæchis, ſideritis, cardiaca, gratiola, lyſimachia galericulata, betonica, lyſimachia purpurea, prunella, bugala, cuſcuta.

Herba

Herba ſpicata.

Dipſacus, eryngium, carduus globoſus, virga paſtoris, agrimonia, circæa *Lutetiana*, pimpinella ſanguiſorba, lagopus, trifolium ſtellatum, perſicaria, pocamogeiton anguſtifolium.

Herba ſemina capſulâ bullatâ continentes.

Argentina, caryophyllata, pentaphyllon, tormentilla, anemone, pulſatilla, ranunculus, chelidonium minus, flos *Adonis*, malva, malva hortenſis major, althæa, malva arborea, alcea.

Herba ſemina capſulu corniculatis continentes.

Pæonia, fraxinella, delphinium, aquilegia, aconitum, anthora, aconitum hyemale, ſtaphiſagria, geranium, ſcandix.

Herba papilionacea ſcandentes.

Phaſeolus, faba veterum, piſum, vicia, lens, orobus, lathyrus, ochrus, aphaca, arachidna, terræ glandes.

Herba papilionacea non ſcandentes.

Faba, lupinus, cicer, glaux vulgaris, aſtragalus ſilvaticus, anthyllis leguminoſa, fumaria, hedyſarum clypeatum, caput gallinaceum, ſecuridaca, ferrum equinum, catanance, galega, herba viva, ornithopodium, tribulus terreſtris, melilotus, trifolium pratenſe, polygala, telephium ſcorpoides, ſcorpoides bupluro fol. latis, fœnum *græcum*, reſta bovis, medica cochleata, medica echinata.

Herba ſiliquoſa non papilionacea.

Lecooium, keiri, heſperis, dentaria, lyſimachia ſiliquoſa, apocynum rectum Syriacum, rapum, napus, raphanus, braſſica, perfoliata ſiliquoſa, eruca, barbarea, alliaria, capſicum, ſinapi, rapiſtrum, papaver corniculatum, chelidonium majus, ſophia chirurgorum, turritis, piloſella ſiliquoſa, camelina, myagrum, draba lutea, apocynum, aſclepias, naſturtium aquaticum, cardamine.

Herba capſulata flore pentaphyllo.

Caryophyllus, caryophyllus minor, lychnis, muſcipula, ſpeculum veneris, armeria, lychnis *Chalcedonica*, centaurium minus, vaccaria, pſeudomelanthium, hypericum, aſcirum, androſæmum vulgare, gramen leu-

leucanthemum, alsine anagallis, richymallus, linum, lysimachia lutea, ruta, nigella.

Herba capsulata flore trifolio vel tetraphyllo.

Militaris aizoides, sagittaria, viola lunaris, alysson *Dioscoridu*, thlapsi, bursa pastoris, papaver, argenone, nasturtium, iberis, lepidium, coronopus ruellii, epimedium, glastum, myagrum, verbena, limonium, anagallis aquatica, veronica, chamædris spuria.

Herba campanulata.

Pepo, melo, cucurbita, citrullus, cucumis, colocynthis, cucumis asininus, balsamina mas, convolvulus, scammonia *Syriaca*, violæ marianæ, trachelium, mirabile *Peruvianum*, stramonium, rapunculus, campanula, digitalis, sesamum, nicotiana, hyoscyamus.

Herba capsulata non campanulata.

Primula veris, paralysis, auricula ursi, paralysis montana, cortusa, verbascum, blattaria, aristolochia, scrophularia, antirrhinum, linaria, crista galli, euphrasia, branca ursina, melampyrum, noli me tangere, elatine, vinca pervinca.

Herba bacciferæ.

Fragraria, pomum amoris, malum insanum, battata, solanum, mandragoras, aconitum racemosum, herba *Paris*, bryonia alba, bryonia nigra, smilax aspera, alkakengi, cacubalum *Plinii*, eubulus.

ARBUSTA.

Arbusta foliis deciduis, baccifera spinosa.

Rubus *Idæus*, rubus vulgaris, rosa, rosa canina, grossularia, oxyacantha, prunus silvestris, berberis, rhamnus catharticus, paliurus, lycium, rhamnus.

Foliis deciduis baccifera non spinosa.

Vitis, ribes, vitis *Idæa* vulg. viburnum, aria, cornus femina, padus *Theophr.* mahalab. chamæmelpilus, diospyros, alnus nigra baccif. periclymenum, periclymenum rectum, piper, mezereon, euonymus, ligustrum, casia poetarum, sambucus rosea, sambucus aquatica, polemonium, tragus.

Bacci-

Baccifera ſemper virentia.

Balſamum *judaic.* poterium, palma humilis, philyrræa, alaternus, pyrocantha, laureola, thymælæa, chamælæa, tricoccos, laurus *Alexand.* hypogloſſum, ruſcus, lauruſtinus, juniperus, ſabina, myrtus, rhus myrtifol. hedera, viſcus.

Siliquoſa.

Syringa cæruleo flore, capparis, aſpalathus, laburnum, cytiſus, ſena, colutæa, glycyrrhiza, acacia, acacia *Americ.* planta humilis, geniſta, geniſta ſpinoſa, tragacantha, dorycnium.

Granifera decidua.

Agnus caſtus, ſpiræa *Theoph.* tamariſcus, jaſminum, ſyringa alba, althæa, elæagnus *Cordi*, coccigrea, tithymallus arboreſcens, clematis, viorna vulgi, hedera quinquefol. *Canaden.*

Granifera ſemper virentia.

Ciſtus, nerium, ſanamunda, tarton rair, alypum *monſpelienſ.* roſmarinus, ſalvia fruticoſa, ſeſali *Æthiop.* ſedum alpinum, halimus, barba *Jovis*, erica, roſa *Hierichuntina.*

ARBORES.

Pomifera.

Malus, pirus, malus cydonea, meſpilus, meſpilus aronia, ſorbus, ſorbus torminalis, ficus, malus *Punica*, aurantia, pomum *Adami*, malus *Medica*, limonium, muſa arbor, ficus *Indica*.

Prunifera.

Malus *Perſica*, nuciperſica, malus *Armeniaca*, prunus, ceraſus, cornus, olea, palma, myrobalanus, ſebeſten, zizyphus alba, zizyphus ſativa.

Baccifera.

Morus, ſambucus, rhus ſumach, fraxinus bubula, terebinthus, lotus, laurus, ceraſus, taxus, agrifolium, buxus, lentiſcus, draco arb. caryophyllus aromat. azedarach, ſaſſafras, molle arb.

Nucifera.

Juglans, amygdalus, piſtacea, ſtyrax, avellana, cotylus ſilveſt. caſtanea, ficus, ſtaphylodendron, nux

moſchata, cacao, buna arbor, goſſipium, anacardium.

Glandifera & conifera.

Quercus, cerrus, ilex, ſuber, alnus, larix, cedrus, pinus, abies mas, abies fem. cupreſſus, arbor vitæ.

Seminibus intectis.

Siliqua arbor, caſſia, tamarindus, arbor *Judæ*, ulmus, carpinus, fraxinus, acer minus, acer majus, betula, populus tremula, populus nigra, populus alba, ſalix anguſtifol. ſalix latifol. tilia, platanus.

E ligni corticibuſque nota.

Lignum aloes, lignum vitæ, lignum colubrinum, ſantalum rubr. ſantalum citrin. lignum nephrit. lignum *Rhodium*, *Braſilium* lignum, ebenum, cinnamomum, cortex febrifugus, cortex *Winteranus*.

Partes plantarum & arb.

Succus, lacrymæ, carō, fibræ, cortex, folia, radix, caudex, medulla, rami.

ANIMALIA EXANGUIA.

Inſecta repentia, aut nullos aut tantum ſex pedes habentia.

Vermis, lumbricus inteſtinorum, hirudo, limax, aſcarides, lumbricus equinus, aſilus, cicindela, farinaria, proſcarabæus, brucus, blatta non alata, pediculus, pulex, ſcorpio aquaticus.

Inſecta alata, pluſquam ſex pedes habentia.

Locuſta, mantis, gryllus, gryllotalpa, cimex, blatta alata, tipula, cicada aquatica, aranea, ſcorpius, ricinus, cimex, ſyro, acaris, tinea, aſellus, ſcolopendra, iulus, pediculus marinus, pulex marinus.

Inſecta anomala.

Eula, eula apum, eula muſcarum, eula cadaverum, eula muſcarum veſpæ ſpecie, libella vermis, phryganeum, eula ſcarabæi, ſpondile, eruca, bombix, geometra, vermis deſultorius, eruca piloſa.

Inſecta tenuibus alis.

Apis, bombilius, veſpa, crabro, muſca carnaria, muſca ſtercoraria, muſca apem ſimulans, muſca veſpam ſimulans, formica, culex, cicada, muſca papilionaceo

cea, libella, ſeticauda, muſca paſtorum, papilio, phalæna, prædatrix.

Inſecta coleoptera.

Rhinoceros, ſcarabæus naſicornis, cervus volans, buceros, capricornus, ſcarabæus antennis nodoſi, ſcarabæus vulgaris, ſcarabæus pilularis, ſcarabæus arboreus, ſcarabæus domeſticus, ſcarabæus punctatus, ſtaphilinus, forficula, ſcarabæus aquaticus major, ſcarabæus aquaticus minor, ſcarabæus viridis, cantharis, cicindela alata.

Animalia exanguia cruſtacea.

Aſtacus, locuſta marina, urſus marinus, aſtacus fluviatilis, ſquilla, ſquilla mantis, cancellus, cancer vulgaris, cancer *Heracleoticus*, cancer major, cancer *Moluccenſis*, cancer minor, aranea marina, aranea cruſtacea.

Animalia teſtacea turbinata.

Nautilus, cochlea fluviat. murex, purpura, cylindroides, apporrhais, cochlea marina, nerites, buccinum, turbo, trochus, cochlea marina alt. concha *Veneris*, concha *Perſica*, auris marina.

Teſtacea non turbinata.

Patella, balanus, echinus, echinus ſpatagus, concha margaritifera, galades, oſtrea, ſpondylus, pecten, pectunculus, chama, tellina, pinna, muſculus, pholos, *ſolen*, bernicla.

Exanguia mollia.

Polypus, bolitena, ſepia, ſepiola *Rondeletii*, loligo, loligo rubra, lepus, holothurius, pulmo marinus, tethys, urtica marina.

ANIMALIA SANGUINEA.

PISCES.

Vivipari oblongi.

Balæna, delphinus, priſtis, xiphias, canis carcharias, glaucus, muſtelus lævis, aſterias, galeus ſpinax, centrina, catulus major, catulus minor, zygæna, vulpecula, acipenſer, huſo.

Vivipari curti & rotundi.

Paſtinaca, aquila, raia lævis, raia clavata, raia oxyrynchos, ſquatiano, raia, torpedo, rana piſcatrix, ſquatina, mola, lumpus.

Ovipari pinnis mollibus.

Molva, asellus niger, asinus antiquorum, asellus mollis, asellus longus, merlucius, thynnus, pelamis, scombrus, milvus, hirundo *Plinii*, gobius marinus, paganellus, joto, dracunculus, aphua, gobites, harengus major, harengus minor, clupea, enchrasicholus, chalcis, acus, petimbuaba, blennus, scorpioides, stromateus, novacula, lupus marinus *Schonfeldii*, paru, guaperva.

Ovipari pinnâ unâ asperâ, alterâ molli.

Amia, glaucus, coracinus, umbra, lupus, mugil, cuculus, hirundo, lyra prior *Rondeletii*, mullus major, mullus minor, sphyræna, saurus, draco, trachurus, capriscus, aper, scolopax, monoceros *Clusii*, uranoscopus, scorpæna, faber.

Ovipari pinnâ unicâ partim molli, partim spinosâ.

Aurata, sparus, cantharus, salpa, sargus, mormylus, pagrus, rubellio, melanurus, dentex, scorpius major, scorpius minor, chromis, jaguraca, acara, turdus, julis, perca marina, sachettus, phycis, chauna, mænas, boops.

Anguillacei.

Congrus, muræna, serpens marinus, ophidion *Plinii*, tænia major, tænia minor, tinca marina, anguilla arenarum, lampetra major, lampetra min. silurus, mustela, anguilla, spada marina, remora *Imperati*.

Ovipari.

Solea, solea oculata, cynoglossus, rhombus, passer, passer niger.

Cute crustaceâ.

Orbis scutatus, orbis hirsutus, orbis muricatus, orbis echinatus, piscis triangularis, piscis triangularis cornutus, holosteus, acus *Aristotelis*, hippocampus, stella piscis.

Fluviatiles squamosi.

Lucius, salmo, violacea, trutta, carpio, thymallus, oxyryncus sive umbex, farra, lavarettus, perca, perca aurata, cyprinus, tinca, barbus, capito, abramis, rubellio, luciscus, alburnus, gobio, gobites barbatus, gobio capitatus, phoxinus, pungitius.

AVES

AVES.

Carnivora.

Aquila, vultur, accipiter, milvus, cuculus, lanius, bubo cornutus, bubo non cornutus, corvus, cornix, monedula, coracius, pſittacus, pſittacus minor, pica caudata, pica glandaria, picus martius, chryſaetos, melanaetos, pygargus, oſſifragus, percnopteros, vultur *Boeticus Aldrov.* vultur aureus, accipiter palumbarius, accipiter frangillarius, tinnunculus, jerfalco, falco montanus, falco lanarius, ſubbuteo, æſalon, milvus, buteo triorchis, anataria, pygargus min. lanius verſicolor, lanius cinereus, otus, ſcops, aluco, ulula *Aldrovandi*, ſtrix *Aldrovandi*, caprimulgus, noctua, cornix frugiv. cornix cinereus, roller *Argentoratenſis*, caryocataſtes, garrulus *Bohemicus*, toucan, rhinoceros, manucodiata, picus martius viridis, picus martius niger, picus varius, iynx, torquilla, ſitta, picus murarius, certhia, junco, cannevarola.

Phytivora alis brevibus.

Gallus, pavo, gollopavo, phaſianus, attagen, otis, anas campeſtris *Bellonii*, urogallus, tetrao, perdix, perdix rubra, gallina corylorum, lagopus, coturnix, rallus, ſtruthiocamelus, emeu.

Phytivora alis longis.

Columba, palumbus torquatus, œnas, vinago, turtur, turdus viſcivorus, turdus, ſturnus, merula ſaxatilis, turdus pilaris, turdus iliacus, merula, paſſer ſolitarius, merula torquata, merula montana, galbula, upupa, apiaſter, merops, alcyon, iſpida.

Phytivora roſtris brev.

Emberiza alba *Geſneri*, alauda congener, cenchryamus *Bellonii*, citrinella hortulanus, paſſer, paſſer montanus, cocothrauſtes, cocothrauſtes criſtatus *Indicus*, rubicilla, loxia, chloris, paſſer canarius, fringilla, montefringilla, linaria, linaria rubra.

Inſectivora majores.

Hirundo, hirundo apes, martes, hirundo riparia, luſcinia, alauda, alauda pratenſis, rubecula, ruticilla,

ficedula, œnanthe, motacilla, motacilla flava, muscicapa tertia *Aldrov.* curruca.

Insectivora minores.

Ligurinus, serinus, citrinella, passer troglodites, regulus cristatus, regulus non cristatus, tominius, frangillago, parus cæruleus, parus ater, parus caudatus, parus cristatus.

Aquatica sive *palustres.*

Vanellus, pluvialis viridis, pluvialis cinereus, morinellus, charadrios, hæmatopus, avis pugnax, tringa major, tringa min. avis *Canuti*, scolopax, gallinago min. hæmatopus *Bellonii*, fedoa, arquata guara *Brasiliana.*

Aquatica fissipedes.

Grus, ciconia, phœnicopterus, grus *Balearica*, ardea, ardea cinerea minor, ardea alba major, ardea alba minor, ardea stellaris, ardea *Brasilica*, platea, colymbus major, colymbus minor, fulica, gallinula, gallinula *Serica.*

Aquatica palmipedes.

Cygnus, anser, anas, penelope, querquedula, anser *Scotic.* onocrotalos, corvus marinus, graculus, palmipes, anas arctica *Clusii*, penguin, alca *VVormii*, Jomuvia, mergus, mergus cirratus, larus, hirundo marina, bernicla, anas caudâ acutâ, avogetta recurvi-rostra.

BESTIÆ.

Solidungula.

Equus, asinus, mulus.

Fissis ungulis.

Camelus, dromedarius, elephas.

Fissis ungulis cornuta & ruminantes, cornuta non rum. nec corn. nec rum.

Bos, ovis, caper, alcis, cervus, dama, rangifer, capreolus, rhinoceros, camelopardus, porcus, urus, bisons, bonasus, buffalus, ovis stepsiceros, ovis caudata, ibex, rupicapra, gazel.

Ungulata non rapaces.

Papio, simia, cercopithecus, ignavus, lepus, cuniculus, mus alpinus, histrix, echinus, sciurus, procellus

lus *Guinea*, ſorex, mus domeſticus, talpa, ſorex aquat. mus *Norvagicus*, mus araneus, mus avellanarum, veſpertilio.

Rapaces.

Leo, urſus, tigris, pardus, lynx, catus, catus zibetta, viverra, putorius, martes, muſtela, caſtor, lutra, canis, lupus, vulpes, taxus, phocas, equus marinus, lupus aureus, tamandua, tatu, ſemivulpes.

Ovipara.

Teſtudo, teſtudo marina, rana, bufo, crocodilus, lacerta, chamæleo, ſalamandra terreſtris, ſalamandra aquatica, ſerpens, natrix torquata, vipera, cæcilia.

Canum ſumma varietas, ita tamen diſtingui poſſunt.

Venaticus ſagax, ſanguinarius, ſpeculator, vertagus, hiſpaniolus aucupatorius, index, aquaticus, meliteus, paſtoralis, moloſſus, verſator, ſarcinarius.

Partes animalis.

Dividi hæ ſolent in *continentes* & *contentas*. Contentæ ſunt vel *humor*, vel *ſpiritus*. *Humor* ſeu partes fluidæ ſunt, ſuccus nutritius, ſanguis, pituita, humor nervoſus, bilis flava ac nigra, ſperma, menſtrua, cerebrum, medulla, ſerum, urina, ſudores, lacrymæ, mucus, ſtercus. *Spiritus* eſt, vel naturalis, vel vitalis, vel animalis. Partes *continentes ſimilares* ſunt, oſſa, cartilago, ligamentum, membrana, fibræ, nervi, venæ, arteriæ, caro, cutis, ſebum, glandulæ.

Partes Capitis.

Vertex, facies, occiput, ſinciput, oculus, auris, os, naſus, lingua, gingiva, epiglottis, dens, palatum, guttur, frons, cilia, ſupercilia, mala, tempora, labium, mentum, maxilla, tonſillæ.

Ad truncum pertinentia.

Collum, nucha, palearia, cervix, ſcapulæ, pectus, mammæ, tergum, dorſum, vertebræ, latus, venter, umbilicus, clunes, coſtæ, ſternum, claviculæ, coxæ, anus, hypochondria, hypogaſtrium, inguen.

Artus.

Brachium, humerus, cubitum, manus, carpus, femur, crus, genu, tibia, digitus, pollex, talus, pes, coxendix, condylus, ſuffragines.

Viscera.

Oesophagus, ventriculus, intestina, hepar, lien, vesicula fellea, renes, vesica, cor, pulmo, diaphragma, mediastinum, mesenterium, testes, uterus, omentum.

Hactenus divisimus *Substantiam* quoad suam ipsius *essentiam*, nempe *subsistentiam*; quatenus constituit seriem Prædicamenti. Potest etiam alio modo dividi, quoad ipsius *proprietatem*, quatenus *substare* potest Accidentibus.

Est vero duplex, *Prima* & *Secunda*.

Prima, est Individuum. Dicitur prima, quia primò subsstat accidentibus, saltem pluribus.

Secunda substantia est Species, vel Genus. Dicitur secunda, quia secundò subsstat Accidentibus, nempe gratiâ Primæ.

Substantia itaque *Prima* non dicitur primitate *subsistendi*, sed subsstandi; quia prius subsstat Accidentibus, non quod prius per se subsistit. Licet enim *Genus* sit prius inferioribus secundum rationem *subsistendi*: *Individuum* tamen prius est *Genere* secundum rationem *subsstandi*.

Notandum, Quod *sublatis primis* substantiis, actu & reverà *tolluntur* omnes *secundæ* & Accidentia. Nam substantia prima secundarum & Accidentium Basis est.

Aliquid autem potest *tolli* à subjecto dupliciter, vel quoad Essentiam, vel quoad Existentiam; hoc est, vel quatenus delitescit intra causas, vel producitur extra causas.

Sublatis *Primis substantiis* tolluntur omnes Secundæ quoad *existentiam*, sed non quoad *essentiam*, sive (ut aiunt) quoad essentialia attributa: illa autem sunt *Genus* & *Differentia*, nempe partes essentiales

tiales quæ attribuuntur & prædicantur de primâ. Possumus autem considerare essentiam Universalis substantiæ, seu secundæ, atque etiam essentialia Attributa, non consideratis singularibus. *Accidentia* autem tolluntur & quoad *essentiam*, & quoad *existentiam*, quia ea non sunt, nisi quatenus insunt, aut inesse possunt in Individuis, quæ sunt eorum (ut diximus) propria Subjecta.

Series Substantiæ.

Substantia.

Incorporea.		*Corporea.*
Spiritus.	Corpus.	
Simplex.		*Compositum.*
Elementum.	Elementatum.	
Imperfecte.		*Perfecte.*
Meteorum.	Mistum.	
Principium augmentationis præfinitæ in se non habens.		*Principium augmentationis præfinitæ in se habens.*
Inanime.	Vivens.	
Non percipiens nec loco movens.		*Percipiens & loco movens.*
Planta.	Sensibile.	
Exangue.		*Sanguineum.*
Insecta.	Animal.	
Irrationale.	Homo.	*Rationale.*
Brutum.	Alexander.	
	Carolus.	

PRO-

PROPRIETATES SUBSTANTIÆ.

1. Substantia nulla est in *Subjecto*: quia esse in Subjecto notat accidens. Potest autem substantia habere Subjectum *Informationis*; sed nulla habet Subjectum inhæsionis.

2. Convenit solis *secundis substantiis* & earum Differentiis *prædicari univoce* de *primis*. Notandum quod illud, quod prædicatur univoce, confert *Naturam* Inferioris, non suam tantum. Accidentia conferunt quidem *Naturam suam primis* substantiis, sed non *Naturam primarum*. Proinde prædicantur *denominative*, non *univoce* de illis.

3. *Substantia* prima significat *hoc aliquid*. Hujus proprietatis duæ sunt partes. 1. *Hoc*, 2. *Aliquid*. Hoc connotat *Particularitatem*, *Aliquid* connotat *Substantiam*. *Substantiæ* igitur *secundæ* & *Accidentia* omnia excluduntur; Substantiæ secundæ quia non significant *Hoc*, Accidentia quia non significant *Aliquid*. *Aliquid* enim est *Ens per se*, accidens autem non est Ens per se; ergo nec significat *Aliquid*, sed *Alicujus* potius, sive *in Aliquo*, quia est entis ens, sive Ens in alio.

4. *Substantiæ* nihil est *Contrarium*. *Contraria* sunt *formæ Accidentales*, positæ sub eodem genere, maxime à se invicem distantes, quæ expellunt se mutuo ab eodem subjecto, cui vicissim inesse possunt, nisi alterum insit à naturâ. Ex hâc definitione patet, quod neque duæ *Substantiæ* sunt contrariæ, quia non sunt *Formæ Accidentales*, nec *inesse* possunt in subjecto, scil. inhæsionis; uti nec *Accidens* & *substantia* quia non ponuntur sub *eodem Genere*: Quanquam vero *Substantiæ* duæ non sunt

per

per ſe contrariæ, ſunt tamen per ſuas inhærentes *qualitates.*

5. *Subſtantia* non ſuſcipit *magis & minus*; id eſt Una eademque Subſtantia non eſt magis minuſve ſubſtantia; ſed *indiviſibili perfectione* expletur quoad *Subſiſtentiam.* At *quoad modum* ſubſtandi una ſubſtantia, viz. prima, eſt magis ſubſtantia quam altera, viz. ſecunda, (ut diximus.) Neque vero *prima ſubſtantia* ideo dicitur ſuſcipere *magis & minus*: quia ſuſcipere magis & minus eſt *intendi & remitti*; *Intentio* autem eſt *acquiſitio* plurium *partium gradualium* in eadem parte Subjecti. *Remiſſio* eſt *deperditio* plurium *partium gradualium* (quæ dicuntur *partes entitativæ*,) in eadem parte Subjecti. Quoniam igitur *Subſtantia* non producitur per *partes*, ſed ſimul & ſemel tota fit, & exiſtit, ideo non poteſt *intendi & remitti.* Atqui videtur *ſubſtantia ſuſcipere magis & minus per Accidens*, id eſt, per qualitates: imo forte dicitur unus Homo magis eſſe *rationalis* quam alter, ex meliori rationis uſu: nempe ob *excellentiam Organorum*, aut propter qualitatem acquiſitam, ſeu *Scientiam*: omnibus autem Anima rationalis æque infunditur.

Notandum vero, aliquid ſuſcipere magis & minus dupliciter.

1. *Subjective*, tanquam *ſubjectum* quod ſuſcipit; ita *ſubſtantia* dicitur ſuſcipere, & magis, & minus, & contraria.

2. *Terminative*, tanquam *terminus* ſive res, quæ ſuſcipitur, intenditur aut remittitur. Ita *Subſtantia* nulla ſuſcipit magis minuſve, aut contrariatur.

6. Maxime proprium eſt *Subſtantiæ*, ut cum ſit una & eadem numero, *ſuſceptibilis* ſit *Contrariorum*, cum ſui mutatione. Ita aqua calida eſſe poteſt

potest aut frigida, ex alterna susceptione caloris ac frigoris.

Contraria sunt duplicia.

1. Proprie dicta.
2. Improprie dicta.

Aliquæ *Substantiæ* v. g. *Spiritus*, suscipiunt contraria tantum *improprie* dicta.

Subjectum etiam est duplex.

1. *Quod*, sive *Principale*, quod sustentat Accidens per se.
2. *Quo*, sive *minus Principale*, quo mediante, sive per quod Accidens in *Subjecto* est.

Accidens potest esse subjectum *quo*, sed sola *substantia* est subjectum *quod*.

DE PRÆDICAMENTIS ACCIDENTIUM.

Substantiæ Categoriam novem *Accidentium Categoriæ* subsequuntur; non enim potest una institui *series* Accidentium omnium, quia illa naturam unam *univocam* non sortiuntur, & proinde sub uno *Genere* comprehendi non possunt.

QUANTITAS.

CAtegoria *Quantitatis* præcedit *Qualitatis Categoriam prioritate naturæ* non *Dignitatis*. Non prioritate Dignitatis; quia *Qualitas* est *Accidens excellentius*, utpote *consequens formam*, partem Substantiæ nobiliorem: sed prioritate *Naturæ*. Primò, quia Quantitas est *Accidens* coævum & *sequax Materiæ*, ex quâ *Forma*, quam sequitur *Qua-*

litas

litas, educitur, & ordine Naturæ *posterior* est quantitate. Secundò, Quia *Qualitates* nonnullæ oriuntur ex *Quantitate*, viz. *Figura*, & *forma*; & nonnullæ qualitates *inæquibus* illam, utpote quâ mediante inhærent in substantiâ, viz. *color*, *sonus*, *calor*, &c. Quin & *Quantitatis Categoria* antecedit septem reliquas *Categorias*, quia illæ sunt *relativæ*, una *simpliciter*, sex *secundum* quid; hæc vero est *absoluta*. *Accidens* autem *absolutum* præcedit *relativum*, quia hoc ex illo resultat.

Quantitas universalissime sumta est duplex.

1. *Molis*, quæ constituit *Predicamentum*.
2. *Virtutis*, quæ coincidit cum *Qualitate*.

Quantitas *Molis* est proprie dicta *Quantitas*. Quantitas *Virtutis* est Metaphorica.

Quantitas proprie dicta est vel

1. *Terminata*, quæ certis terminis restringitur.
2. *Interminata*, quæ figuratione nulla determinatur.

Interminata Quantitas inest Materiæ *informi*, *terminata* Materiæ *informatæ*: utraque quantitas eadem est essentialiter, discrepans per accidens, ex sola terminatione, seu *Qualitate*.

Definitur *Quantitas*, quod sit *Accidens* absolutum ex quo *Subjectum* dicitur aut quantum aut quotum. Vel prout definitur ab Aristotele in Metaph. *Quantitas* est divisibilis in ea quæ insunt, quorum unumquodque aptum est esse unum quid & hoc aliquid.

Accidens dicitur quia inhæret materiæ, à quâ etiam separari potest per Intellectum. *Subjectum* hic cum dicitur, intelligitur substantia, quam denominat *Quantum*. Per *quantum* volumus, quod *magnitudinem* habet; per *Quotum* quod *multitudinem*.

Notandum quod est duplex Accidens.

1. *Absolutum*, quod afficit subjectum per se suntum.

2. *Relativum*, quod afficit subjectum in ordine ad aliud.

Quantitas vero non est *Relativum*, sed *Absolutum* accidens, quia inhæret in subjecto per *se consideratum*, nec refertur ad aliud.

Extensio est Positio *partium extra Partes*; atque hæc est ipsa *Essentia* Quantitatis. In quantitate enim tria spectantur, *Extensio*, *Divisibilitas*, & *Mensura*; quibus addi possunt *Impenetrabilitas*, & habitudo ad *locum*. Ex istis *Extensio præcedit* tanquam *ratio formalis*; *Divisibilitas* & *mensura consequuntur*, tanquam *Proprietates* ab Extensione oriundæ. Oportet enim rem esse extensam priusquam divisibilem aut mensurabilem.

Per *partes subjecti* intelligimus *partes substantiæ corporeæ*, per quandam *Latitudinem Entitatis*, ideoque extensionem *partesque* (quas vocant) *Entitativas* per se habet: in hac Latitudine hisque partibus subjectantur *quantitas* ejusque partes.

Partes sunt *Impenetrabiles*, quando *Pars una* intra se *aliam non admittit* sed discludit.

Partes sunt *occupativæ* loci, quæ possident *spatium*, & ab eodem *extrudunt aliud Corpus*.

Substantiæ partes possunt occupare spatium dupliciter.

1. *Definitive*, ita ut sint hic, non illic.

2. *Circumscriptive*, ita ut cingantur, commensurenturque à circumdante corpore.

Partes Substantiæ per se Quantitate nudæ, possunt *definitive* inesse *spatio*, non *circumscriptive*: id enim habent à *Quantitate*.

Quan-

Quantitas eſt duplex.

1. *Continua*, cujus partes *communi termino* nectuntur.

2. *Diſcreta*, cujus partes *termino nullo* communi cohæreſcunt.

Communis *terminus* eſt indiviſibile *momentum* intime inhærens partibus quas copulat. *Terminus* dicitur, quia *unit extremitates* partium, aut totum claudit; dicitur communis quia *utrique Parti*, non *uni* ſoli *admiſcetur*. Indiviſibilis dicitur, quia ſi diviſibilis eſſet, copulæ officio non fungeretur, ſed eâ *indigeret*: haberet enim *Partes*, quæ Terminum communem exigerent quo inter ſe unirentur.

Terminus Communis eſt duplex.

1. *Continuans*, qui *conjungit* Partes medias.

2. *Terminans*, qui *claudit* Partes ultimas.

Et hic dicitur *communis* tantum in *Potentia*, non Actu: eſtque vel *Initialis*, vel *Finalis*.

THEOREMATA DE TERMINO COMMUNI.

1. *Terminus communis* non poteſt eſſe *Quantitas*, nec pars Quantitatis.

2. *Terminus Communis* eſt Principium *Continuationis*, non *molis*; id eſt, reddit Partes continuas, non magnas; ideoque pertinet ad Categoriam hanc reductivè.

3. *Terminus communis* non *intercedit* inter *Partes* uniendas, quaſi ab illis abhorrens, ſed intime in utriſque eſt.

4. *Terminus* Communis eſt *indiviſibilis*, idque,

1. *Simpliciter*, ut *Punctum*, *Inſtans*.

2. *Secundum Quid*, ut linea secundum *Latitudinem*; *superficies* secundum *Profunditatem*.

Quantitas continua est duplex.

1. *Successiva*, cujus partes simul non coexistunt, sed aliæ aliis intereuntibus succedunt; Ut *Tempus*.

Tempus est vel

1. *Internum*, seu absolutum, quod est *perduratio* uniuscujusque rei in *existendo*, viz. persistentia ab ortu ad Interitum: & hoc *Tempus* non dependet à motu *Calorum*.

2. *Externum* seu respectivum, quod definitur ab *Aristotele*, *Mensura* aut calculus *motus* secundum prius & posterius; id est, *Tempus* est *Successio Partium* priorum & posteriorum in *motu*, & quasi *Extensio motus*. Vel sic, *Tempus* est *Quantitas successiva*, æstimata ex *revolutione* corporum cœlestium.

Ita ex *motu primo* Dies, & ex *periodis* Solis & Lunæ *Annus mensisque* computantur.

Partes Temporis sunt,

1. *Præteritum*. 2. *Præsens*. 3. *Futurum*. Temporis communis terminus est instans. non præsens tempus; *præsens* enim connectitur tam præterito quam futuro per instantias. Nihil horum perstat, sed fluunt omnia, cedunteque secuturis.

2. *Quantitas permanens* est cujus *Partes* omnes pariter *coexistunt*.

Estque triplex, linea, superficies, & corpus.

1. *Linea*, est Quantitas *longa*. *Partes* ipsius sunt *Lineæ* minores. *Terminus* est *Punctum*. *Punctum* vero est, cujus *Pars nulla*.

2. *Superficies* est Quantitas *longa* & *lata*. *Partes* ipsius sunt minores *superficies*, *Terminus* vero *Linea*.

3. *Corpus* est Quantitas *longa*, *lata* & *profunda*.

Partes

Partes ipsius sunt minora *Corpora*, *Terminus* vero *Superficies*.

Series Quantitatis.

Quantitas.

Nullo communi termino copulata.		*Communi termino copulata.*
Discreta.	Continua.	
Successiva.		*Permanens.*
Tempus.	Magnitudo.	
Longa.	Linea.	
	Superficies.	*Lata.*
Profunda.	Corpus.	

THEOREMATA DE HIS SPECIEBUS.

1. *Tres* hæ *Species* ita se habent, ut *secunda primam, utramque tertia* includat; *materialiter* sed non *formaliter*.

2. Dubitatur utrum *Linea* & *Superficies formaliter* & abstractim sumtæ *usquam* sint; & an detur *Quantitas* merè *lata* aut *longa*. Sed *umbræ* videntur esse tales *superficies*, *distantiæ* tales *lineæ*: imo quicquid ex motibus implicatis relinquitur, seu linea, seu superficies. Quod de angulis planis similiter dici potest.

3. *Lineæ* & *Superficies* non habent *Subjectum immediatum*, sed *mediatum*; quia illæ includuntur in *Corpore*, *Corpus* in *Substantia* inhæret.

4. *Linea* & *Superficies infinitæ* non differunt essentialiter à *finitis*, sed solum accidentaliter, adeoque speciem non mutant; proinde reponi possunt in hac Categoriâ: quia *Extensio*, quæ est *ratio Quantitatis*, in utrisque servatur. Licet enim *infinitæ*

illæ in *majus extenduntur*, non tamen *magis* quam *finitæ*. Utræque participant extensionem, non utræque determinatam.

5. *Linea* quatenus *longa*, est *Quantitas*; quatenus *expers latitudinis*, est *Terminus*. Itidem *superficies*, quatenus *lata*, *est Quantitas*; quatenus *profunditate carens*, *est Terminus*. *Priori* modo utraque est *divisibilis* & *extensa*: *Posteriori* utraque *inextensa* & *indivisibilis* est.

6. *Corpus* habet *tres Terminos* communes, duos remotos, & alterum proximum. *Superficies duos*, alterum remotum, alterum *Proximum*. Linea *unicum*.

7. *Corpus* quatenus Subjectum *Profunditatis*, est *Substantia*; quatenus ipsa *Profunditas*, est *Quantitas*.

Tres, & tres tantum in quantitate continuâ esse *dimensiones* sic *demonstrari* poterit. *Distantia* quælibet assignabilis sumatur: Verbi gratiâ A. B. Illa *lineâ* unâ terminos istos attingente, eâque *rectâ*, (siquidem illa est simplicissima & brevissima) quod à curvis minimè fiet, certo & expedite *mensurabitur*.

Cum vero *distantiæ* non tantum in *directum* protendi, sed etiam in *transversum* diduci queant, verbi gratiâ C. D. respectu A. B. Illa utique *lineâ rectâ* & ad *angulos rectos* positâ A. C. (non A. D. aut aliâ quavis) pariter mensurabitur, siquidem illa simplicissima, & brevissima futura est.

Demum cum & alia superfit *distantiæ* ratio respectu *altitudinis* vel *depressionis*; & illa etiam *lineâ rectâ*, & ad *angulos rectos* positâ, ob causas prædictas, definienda sit; *lineâ* ad *perpendiculum* ductâ, nimirum A. E. (non A. F. aut aliâ quavis) mensurabitur.

Per *tres* ergo prædictas *lineas rectas* ad *rectos* angu-

Pag. 54.

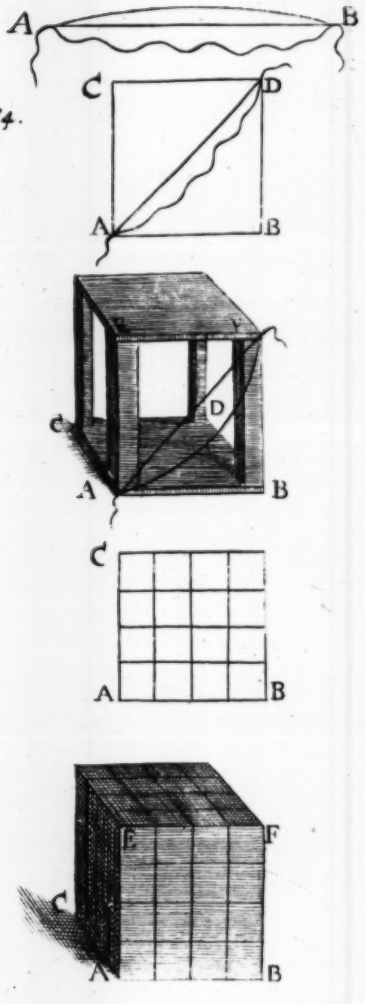

angulos ductas, A. B. *longitudo*, A. C. *latitudo*, A. E. *altitudo* vel *profunditas*, (perinde enim utrinque fuerit) designantur. Et quia plures lineæ distantiam designantes, non possunt ad idem *punctum*, verbi gratia A. concurrere; ita ut *angulos rectos* conficiant; & distantiæ, quemadmodum suprà ostendimus, lineis rectis ad angulos rectos definiantur; ideo tres, & tres tantum sunt *dimensiones*. Quod *erat Demonstrandum*.

Porro sequitur, quod quicquid habet *tres dimensiones*, id ex *omni parte* est *mensurabile*, & proinde etiam *divisibile*, neque in quantitate ulterius progredi posse. Exempli causâ. In *longitudine* dimetiendâ dicimus A. B distare quatuor *pedes*, si contingat lineam terminos istos attingentem 4 *pedes* longam esse.

Latitudinem A. C. quatuor esse *pedum*, si linea ad rectos angulos ducta sit 4 *pedum*.

Altitudinem itidem A. E. 4 esse *pedum*, si linea *perpendicularis* inde ducta sit 4 *pedum*. Imo *Area* superficiei A. D. C. B. continebit 16 *pedes* quadratos, quoniam 4 quater sibi addita, id est 4 in 4 ducta, efficient 16. Et *solidum* corpus sive cubus A. E. F. B. A. C. B. D. cujus *latera* sunt 4 pedum, habebit 64 *cubicos pedes*, quia ejus latus in aream ductum, id est 4, 16 vicibus addita, efficit 64.

Superficies est vel

1. *Concava interior*, vel 2. *Convexa exterior*.

Superficies *Concava* potest considerari, vel

Extrinsece, in ordine ad Corpus quod ab illa continetur, & extra quod est; vel

Intrinsece, in ordine ad Corpus, cui inhæret, & cujus terminus est.

Superficies intrinsece sumta illa est, de quâ *dictum* est.

Superficies extrinsece sumta dicitur *Locus.* Itaque *Locus* est *Superficies* concava *corporis ambientis* aliud Corpus. *Superficies* dicitur, sola enim *extremitas* circumscribit, & *ambit* id quod *locatur.* Dicitur superficies *Ambientis*, quia *locus* est Superficies Corporis, non qua *terminati*, aut absolute per se accepti, sed qua *ambientis* & continentis *aliud.* *Ratio* itaque *Loci* est *ambientia*, quæ ipsum à *superficie* distinguit *accidentaliter* & extrinsece tantum; Proinde non est genuina *Species quantitatis*, sed ex communi opinione quasi *annumerata*; non enim differt à *Superficie* nisi per solam *extrinsecam denominationem*, nempe *continentiam*: *Superficies* itaque *terminat*, *Locus continet.* *Partes* terminusque *Loci*, sunt illi ipsi quos habet *Superficies.* Alii malunt locum esse spatium corpore repletum, eoque interna quantitate maxime definiri.

Dictum est hactenus de *Quantitatis continuæ Speciebus*, quarum Proprietates hæ duæ sunt.

1. *Quantitati* huic convenit quod *mensurat*, aut *mensuratur* per dimensionem *primariam* & propriam. Licet enim *Substantiam Quantitas mensurare* putetur, quia ipsa illi *coextenditur*, in qua recipitur; tamen hæc *mensura* est *secundaria* & *insensibilis.*

Mensura propria est *homogenea*, quando id quod mensurat, & id quod mensuratur, *ejusdem generis* sunt.

Mensura est duplex.

1. Per *Applicationem*, seu congruentiam, cum mensurans & mensuratum *coæquantur* secundum dimensionem. Ut *Palmus* respectu *Palmi.*

2. *Per Replicationem*, quando mensurans bis, ter-

ve

ve, ſæpiuſve *replicatur* ad metiendum id quod menſuratur. Ut *Digitus* reſpectu *Palmi*; utraque eſt Quantitativa.

Notandum *Menſuras* eſſe aut *primarias*, aut *ſecundarias*.

1. *Menſuræ* ſunt *primariæ* quæ dimenſiones quantitatis *immediate metiuntur*.

2. *Secundariæ*, quæ alio *interveniente* id præſtant.

Primariæ ſunt vel *linearum*, vel *ſuperficierum*, vel *corporum*.

Menſura longitudinum ſive linearum.

Digitus, uncia, palmus, pes, palmipes, cubitus, gradus, ſtadium, paſſus, milliare, leuca, paraſanga, &c.

Menſura ſuperficierum.

Pes quadratus, actus, clima, verſus, actus quadratus, jugerum, porca, centuria, ſaltus, &c.

Menſura corporum in liquidis.

Ligula, cyathus, acetabulum, quartarius, hemina, ſextarius, congius, urna, amphora, culeus, &c.

In aridis, præter illas quæ liquidis communes.

Semodius, modius, bimodium, trimodium, &c. medimnus, corus, &c.

Menſuræ ſecundariæ, ſunt 1. *ponderis*, 2. *valoris*, 3. *temporis*.

Menſura Ponderum.

Granum, ſcrupulum, ſemiuncia, uncia, ſextans, quadrans, triens, quincunx, ſemis, ſeptunx, bes, dodrans, dextans, decunx, as ſive libra, bilibris, trilibris, centum pondo, mille pondo, 10000 pondo, &c.

Menſura valorum ſive nummorum.

Teruncius, quadrans, obolus, as, ſeſtertius, quinarius, denarius, ſolidus, mina, talentum, &c.

Menſura temporis.

Minutum, hora, dies, ſeptimana, menſis, annus, luſtrum, ſeculum, &c.

Hinc etiam aliquid dicitur

Longum, breve, curtum, latum, anguſtum, profundum,

fundum, exiguæ profunditatis, altum, humile, magnum, parvum, vastum, exiguum; quia licet ex habitudine & relatione ad alia oriri videantur istæ denominationes, connotant tamen quantitatem continuam vel discretam.

Quantitas continua est divisibilis in *Partes* semper *divisibiles*; quælibet enim *Pars* Quantitatis est *extensa*. Proinde ex divisione non devenitur ad Momentum *indivisibile*, quod pars quantitatis esse non potest. Primo enim, quicquid *pars* ipsius est, *molem* addere debet, *indivisibilia* autem quotcunque, id est, non *extensa*, *extensum* nihil aut magnum efficere queunt; nempe ait *Aristoteles*, quod *indivisibile* additum *indivisibili* non potest producere *divisibile*. Secundò, si *Pars* aliqua *Quantitatis* sit *Indivisibilis*, *uniri* non potest *Parti* alteri. Quomodo enim hæc unio fiat? non per *seipsam*; separabiles enim sunt & subdivisibiles, quia partes ex seipsis non continuantur. Neque per *Terminum* communem; quia cum iste indivisibilis sit, Partem indivisibilem non potest connectere. *Indivisibilia* enim duo nec sese immediate *contingunt*, nec *nectunt*: quippe si duo, pariter & infinita; adeoque quantitatibus binis aut pluribus nihil commune esse potest.

Quantitas discreta sequitur, quæ resultat ex *divisione* continuæ: vel saltem quantitates continuas denominat; Definiturque, *Quantitas* cujus *Partes* nullo *Termino* Communi copulantur. Estque duplex 1. *Numerus*. 2. *Oratio*.

1. *Numerus* est *Quantitas discreta* conflata ex *unitatibus*. *Numerus* est duplex.

1. *Numerans*, *nota* sive Calculus per quem numeramus. Ut hæ figuræ *Indicæ*, 2. 3. 4.

2. *Numc-*

2. *Numeratus*, *res* quæ numerantur. Ut tres quatuorve *Homines*, *Equi*, &c.

Definitur hic *Numerus*, non *Numerans* tantum, quia is est nihil nisi signum: non *Numeratus* tantum, quia is vel est Species alterius Prædicamenti, vel alia Species hujus: sed *conceptus ex utroque* consistens.

Numerus vel est *simplex* qui *digitus* dicitur, vel compositus qui *articulus* appellatur. Est etiam cardinalis aut ordinalis, par aut impar, pariter par, pariter impar, impariter impar, primus, compositus, simplex, multiplex, æquimultiplex, surdus, metiens, rationalis, irrationalis, apotomos, abundans, diminutus, binomius, duplex, superbipartiens, superparticularis, commensurabilis, incommensurabilis, &c.

Respectu dimensionum sunt, plani, quadrati, cubici, quadrato-quadrati, &c.

Unitas est *Indivisio Entis* in plura Entia, adeoque Unum est ens non divisum.

Unitas spectari potest

Absolute, quatenus per se sumitur.

Relative, quatenus ordinatur ad unitatem aliam. *Numerus* non conflatur ex *unitatibus absolute* sumtis, sic enim numerus esset *aggregatum* ens, non simplex; *Entia*, non *Ens*: sed consistit ex *unitatibus* quatenus inter se *ordinabiles* sunt, unaque aliam præcedit mediate vel immediate, ita enim plures *Unitates subordinatæ* producunt *numerum unum*. Licet enim *unitas* per se sit *inextensa*, tamen *unitatum Multitudo* quandam *extensionem parit*: discretam, non continuam: *Indivisibilia* enim possunt *extra* se poni, (ut puncta) atque ita numerari, non vero *continuari*.

Materia

Materia numeri cujusque sunt *unitates* quot continet, *forma* vero, *summa* resultans ex unitatibus, quæ in diversis numeris, ut in 3, 4, 7, eadem esse nequit. Hanc quidem *summam* denominat ratio ultimi termini, seu ordinis unitatum ad unum: sic 3 unitates ternarium, &c.

Tametsi *unitates* quæ constituunt numerum, sint *divisæ* quoad unionem continuæ Quantitatis quæ fit per *terminos Communes*; sunt tamen *indivisæ* quoad *unionem essentialem*, qualis est *potentiæ* & *Actus*. *Ultima* enim *unitas* est quasi *actus*, reliquæ sunt quasi *potentiæ*. Ex *utrisque* conflatur *unum essentiale*, *non Continuum*. Licet enim numerus per suas unitates numeret partes magnitudinis aut ponderis, non tamen illæ unitates continuitatem magnitudinis, aut gravitatem ponderis acquirunt, sibique vindicant.

Duo spectantur in Numero. 1. *Multitudo*. 2. *Ordo* Unitatum. Illa habetur ex parte *Materiæ*, hic pendet ab *intellectu* ordinante unitates, quæ sit posterior priorve.

Multitudo est quasi *materiale* Numeri, *ordo* est quasi *Formale*; ordo (ut dixi) *omnium* Unitatum ad *ultimam*. *Materialiter* itaque *numerus* est *Ens reale*, *formaliter* est *Ens rationis*.

Numerus autem vulgo est duplex.

1. *Transcendentalis*, qui est *plurium* quorumcunque Entium *ordinatio*, id est Entium, quæ licet non habent veram, tamen similitudinariam habent *Quantitatem*. *Numerus* hujusmodi est *propriè numeris*, quatenus dicit multitudinem Unitatum; sed (quod aiunt) non in *prædicamento* hoc reponitur, quia illæ unitates non sunt Quantæ.

2. *Prædicamentalis*, qui est *Ordinatio quantitatum* plurium

plurium *continuarum*. *Priori* modo *albedines* duæ conficiunt *Numerum*, *Posteriori* sola *bina Corpora*, aut *binæ superficies*, aut *bina Accidentia* alia *quanta*.

PROPRIETATES NUMERI.

1. *Numerus* potest semper *augeri*. Dato enim quovis, ulterior addi potest; nam datus quivis apposita unitate fit major. Hinc etiam patet quod continue *addendo numerus* non evadit actu *infinitus*; ideoque nunquam transcendit hoc Prædicamentum: imo qualiscunque ex additione aut substractione fuerit, sub aliqua numerorum specie cadet, eritque commensurabilis aut incommensurabilis, integer aut fractus, pars aut partes, radicalis aut quadratus, aut cubus, &c.

2. *Oratio* definitur esse *Quantitas Discreta*, connotans *longitudinem* aut *brevitatem* prolatarum *Syllabarum*.

In *Oratione* spectantur

1. *Sonus*, qui est Qualitas.

2. *Literæ*, ex quibus compingitur; eæ sunt Unitates, & multitudo earum numerus.

3. *Pronuntiandi morula*, quæ est Tempus.

4. *Res significata*, quæ Categorias omnes pervadit.

5. *Collectaneum* ex iis omnibus; quod non unum ens est, sed multiplex.

Nihil itaque reliquum est in *Oratione* quod Naturam *Quantitatis* præ se fert; atque igitur à Categoria hac rectius exterminatur. Neque *Aristoteles* eam ex sua, sed *vulgari sententia* recensuit Cap. de *Quantitate*: quare in *Metaphysica* omisit dispunxitque.

PROPRIETATES GENERALES.

1. *Quantitas* non est *efficax*, sed tantum passiva, & disponit *Subjectum* ad *patiendum* non operandum.

2. *Quantitati* nihil est *Contrarium*, quia nihil ipsum a *subjecto* suo potest extrudere, sed comes individua ei inhæret.

3. *Quantitas* non suscipit *magis* aut *minus*, quia non habet *Gradus* partesque *intensivas*, per quas paulatim perfici, complerique potest in eadem portione Subjecti: non enim bicubitum potest reddi magis bicubitum.

4. *A Quantitate* res dicuntur *æquales* vel *inæquales.*

Æqualitas, itidemque *Inæqualitas*, est duplex.

1. *Figurata*, aut metaphorica; quæ convenit *Qualitati.*

2. *Propria*, quæ convenit soli *Quantitati.*

Æqualitas propria, est extensorum duorum vel plurium *quantitas* eadem.

Inæqualitas propria, est extensorum duorum vel plurium *quantitas diversa.*

QUALITAS.

QUantitatis seriem *Qualitatis* sequitur *Categoria* ob rationes prius allatas: reliquasque septem præcedit; primò, quia *formæ* non *materiæ* comes est. Secundò, quia *Accidens absolutum* est, non *relativum.*

Qualitas autem est duplex.

1. *Transcendentalis*; eaque est vel *Essentialis*, quæ est *Forma substantialis*, ut *Rationale*; vel *Accidentalis*

talis, quæ *Subjectum* quovis modo *afficit*; ut *Accidens* omne; quia id afficit ſubjectum & reddit quale ſecundum quid; *Quantitas* enim reddit *Subjectum* quale *quantum*.

2. *Prædicamentalis*, quæ afficit ſubjectum per modum *formæ* accidentalis & reddit Subjectum *quale* tantum *ſine connotato*. *Qualitas* enim ſola *vim* & *Venuſtatem* adjicit, *formæ ſubſtantialis* ſimillima.

Definitur eſſe *Accidens abſolutum* perficiens *ſubjectum* in eſſendo & *operando*. *Subſtantia* enim per ſe, in Gradu ſuo conſummatiſſima, invenuſta & *iners*; & fere *manca* videtur, niſi *qualitate ornatur*, & quaſi *abſolvitur*. *Homo* etenim *qualitate* orbus, Ineptus & *rudis* eſt; *coloris* & *figuræ expers*, *Subſtantia immobilis*, impolita, nuda; denique tantum *homo*.

Qualitas eſt vel *effectiva actuum*, vel *affectiva ſenſuum*: *prior dicitur facultas*, altera *objectum*.

Facultas vel eſt *inſita*, vel *addita*.

Facultas inſita, vel inſtruit ad *agendum*, & dicitur *potentia naturalis*; aut ad *patiendum*, & dicitur *impotentia*.

Facultas addita vel eſt *perfecta*, & dicitur *Habitus*; vel *imperfecta*, & dicitur *Diſpoſitio*.

Objectum ſenſuum eſt vel *proprium*, vel commune. Alteri pertinent *patibilis qualitas* & *paſſio*; alteri *forma* & *figura*.

Potentia naturalis, eſt *qualitas inſita per quam Subſtantia* fit valde *idonea* ad *agendum*, & *patiendum*. Eſt autem duplex, *Activa* vel *Paſſiva*. Utraque vel 1. *Corporis*, quæ varia eſt & recondita, nempe proprietas unaquæque Speciei, & Individui: quibus accenſeri poſſunt ſympathiæ, antipathiæ, vires magneticæ, electricæ, elaſticæ, &c.

Vel 2. *Animæ*, quæ est Vegetativa, Sensitiva, & Rationalis.

1. *Potentia animæ vegetativæ* est triplex; nutrix, auctrix, generatrix.

2. *Potentia sensitiva* est etiam triplex; locomotiva, appetitus, sensus.

Sensus est vel externus, vel internus.

Sensus externi sunt quinque; visus, auditus, tactus, gustus, olfactus. Interni tres: sensus communis, phantasia, memoria.

3. *Potentia animæ Rationalis* est duplex, intellectus, & voluntas.

Habitudines animi.

Judicium, sagacitas, animi præsentia, acrisia, stupor, vivacitas, hebetudo, conscientia, mens profligata, delirium, oblivio. Qui Entibus multiplicandis satagunt, vegetationi adnectunt *facultatem* attractricem, digestricem, expultricem, assimilatricem, plasticam: sensitivæ & rationali æstimativam, cogitativam, instinctum & similia.

Impotentia naturalis, est *Qualitas insita* per quam *Substantia* apta est ad *agendum* & patiendum, sed *debiliter*. *Impotentia* est *potentia* sed *infirma*; utraque Essentialiter eadem, sed Accidentaliter distincta. Impotentia enim non sumitur *negative* pro solo defectu Potentiæ, sed *positive* pro potentia deficiente, nimirum *deficientia* actuum non *Formali* aut Specifica respectu *Potentiæ*, sed *Materiali* aut *Individuali* respectu *Organorum*, quæ non perfecte conformantur ad exercitium Potentiæ.

Hab

Habitudines corporeæ.

Integritas, mutilatio, ſanitas, morbus, putredo, indolentia, dolor, vigor, marcor, obeſitas, macies, pulcritudo, deformitas, robur, debilitas, agilitas, inhabilitas, celeritas, tarditas, claudicatio, fecunditas, ſterilitas, cæcitas, ſurditas, ſtupor palati, torpor, obeſitas naris, contagio, lues, herpes, contuſio, vulnus, plethora, cacochymia, cachexia, inflammatio, oppilatio, inflatio, abſceſſus, exanthema, papula, apoſtema, ulcus, bubo, fiſtula, gangræna, ſphacelus, cicatrix, tabes, peſtis, variolæ, morbilli, impetigo, ſcabies, eriſipelas, lepra, lues venerea, gonorrhæa, arthritis, puſtulæ, nodi, tumores, phlegmon, ſcrophula, zona morbus, cancer, carbunculus, paronychia, ſcirrhus, varix, aneuriſma, ganglion, pernio, febris, febris hectica, intermittens, continua, putrida, ephemera, lactea, phrenitis, delirium, inſania, veternus, lethargus, apoplexia, catarrhus, rheumatiſmus, vertigo, epilepſia, paralyſis, ſtupor, moroſis, carus, coma, incubus, convulſio ſpaſmus, Synanche, rachitis, cephalalgia, melancholia, orthopnœa, aſthma, phthiſis, empyema palpitatio cordis, lipothymia, ſyncope, pleuritis, cardialgia, chloroſis, icterus, hydrops, tympanites, ſcorbutum, morbus hypocondriacus, cholica, cholera, iliaca paſſio, diarrhæa, dyſenterium, diabetes, ſtrangurium, nephriticus morbus, calculus, hernia, hæmorrhagia, hyſterica paſſio, ſuffocatio, &c.

Notandum eſt *Habitum* poſſe ſumi tripliciter.

1. Pro omni eo quod *Privationi opponitur*; ita Poſt-prædicamentum eſt.

2. Pro *applicatione veſtis*; ita Prædicamentum ultimum eſt.

3. Pro *agendi promtitudine*; ita in hoc loco ſumitur.

Habitus definitur eſſe *Qualitas actibus acquiſita*, facilitans *Potentiam* in *operando*, difficulter mobilis.

Est enim duplex *Habitus*.

1. *Infusus*, qui cœlitus inspiratur. Is vero habitus à *Prædicamento* removetur.

2. *Acquisitus*, qui ex frequentatione actuum resultat. De eo hic agitur.

Dicitur *facilitare Potentiam*, quia ex assuetudine actuum facilitas manat agendi id ipsum promte, ad quod prius inepta atque indifferens *Potentia* erat. Hæc facilitas vocatur Habitus.

Habitus acquisitus est duplex.

1. *Corporis*, ut habitus *saltandi*, *cytharizandi*, &c. Addit *Aristoteles* sanitatem & morbum; quæ si minus obstinata, dispositiones esse perhibentur: ita etiam se habet ψυχρότης & θερμότης, &c.

2. *Animæ*; qui vel *pravus*; isque *intellectualis*, qui dicitur *error*: & *moralis*, qui dicitur *vitium*: aut *bonus*; isque etiam duplex, *intellectualis*, aut *moralis*.

1. *Intellectualis*; qui est *speculativus*, *vel practicus*. *Speculativi* sunt Sapientia, Intelligentia, Scientia. *Practici* Prudentia & Ars.

2. *Moralis*: ut Prudentia, Justitia, Fortitudo, Temperantia, &c.

Dispositio potest sumi dupliciter.

1. *Late*, pro *Accidente* quovis *disponente* Subjectum: sic pervagatur *novem prædicamenta*.

2. *Stricte*, vel pro *situ corporis*, sic est *Prædicamentum penultimum*: vel pro *inchoato habitu*, ita hic accipitur.

Definitur esse *Qualitas disponens Potentiam* ad promte *operandum*, facileque mobilis. Differt ab *Habitu Accidentaliter* aut firmitate inhærendi, non essentialiter aut *Specifice*. Utrumque habet *Naturam* eandem, non eundem Naturæ *statum*.

Habitus

Habitus eſt *Diſpoſitio* actu ulteriori *conſummata*; *Diſpoſitio* eſt *Habitus* initialis ſive *imperfectus*; Et proinde eodem modo *dividitur* in Species quo *habitus*.

Habitus Morales, cum eorundem adjunctis, contrariis, & ſpeciebus.

Virtus heroica, juſtitia, injuſtitia, pravitas, præjudicatio, ſummum jus, rigor, remiſſio, moderatio, æquitas, candor, cenſura, ingenuitas, probitas, improbitas, bonitas, benignitas, humanitas, ἐπιχαριτακία, miſericordia, crudelitas, feritas, clementia, moderatio, vehementia, tolerantia, manſuetudo, lenitudo, ἐυθυμία, ἀχθοχολία, indignatio, amarulentia, patientia, aſperitas, protervia, excandeſcentia, obſtinatio, impatientia, pertinacia, ἀοργησία, fortitudo, temeritas, timiditas, magnanimitas, puſillanimitas, temperantia, intemperantia, abſtinentia, maceratio, ingluvies, ſobrietas, ebrietas, vigilantia, ſomnolentia, induſtria, pigrities, ignavia, ſegnities, recreatio modica, recreatio immodica, mundities, fœditas, elegantia, liberalitas, munificentia, largitio, prodigalitas, avaritia, frugalitas, penuria, tenacitas, luxus, ſordes, magnificentia, inſolentia, faſtus, ſuperbia, humilitas, arrogantia, affectatio, χαυσότης, generoſitas, pompa, ſplendor, profuſio, illiberalitas, eleemoſyna, hoſpitalitas, inhoſpitalitas, caſtitas, continentia, incontinentia, laſcivia, petulantia, probrum, inceſtus, raptus, adulterium, modeſtia, verecundia, impudentia, ἀκρασία, abjectio, ambitio, φιλοτιμία, ἀφιλοτιμία, veracitas, mendacium, oſtentatio, detractio, maledicentia, pacis ſtudium, diſcordia, rixa, vitilitigatio, captio, cavillatio, altercatio, taciturnitas, loquacitas, garrulitas, vanitas, gravitas, mores ſedati, mores deſultorii, comitas, affabilitas, adulatio, obſequium, aſſentatio, blanditiæ, ſycophantiæ, delationes, ſuſurri, moroſitas, complacentia, urbanitas, ſcurrilitas, ruſticitas, impuritas, intempeſtivitas, querimoniæ, contentatio, jactantia, famigeratio, ὑβρις, ſedulitas inepta, tædium, πολυπραγμοσύνη, amicitia,

citia, benevolentia, concordia, ὑπερφιλία, μισανθρωπία, officium, morigeratio, reverentia, irreverentia, contemtus, subjectio, rebellio, turbulentia, seditio, proditio, contumacia, obedientia, fidelitas, perfidia, submissio, resignatio, favor, indulgentia, dignatio, condescentio, supercilium, disciplina, tenor, consideratio, providentia, attentio, intentio, cunctatio, præcipitantia, præsumtio, credulitas, incredulitas, solicitudo, anxietas, incogitantia, negligentia, dissolutio, alacritas, promtitudo, propensitas, murmuratio, lenitas, infirmitas, socordia, diligentia, assiduitas, cura, studium, sedulitas, remissio, otium, sinceritas, simplicitas, versutia, fraus, fallacia, dolus, vafrities, constantia, instabilitas, pœnitentia, regeneratio, renovatio, impœnitentia, obduratio, sanctitas, pietas, devotio, superstitio, impietas, iniquitas, sui abnegatio, publici cura, peculatus, resignatio, μικροψυχία, φιλαυτία, fides, spes divina, charitas, infidelitas, desperatio æternæ salutis, maleficium, furtum, sacrilegium, stellionatus, læsa majestas, homicidium, parricidium, plagium, perjurium, deprædatio, rapina, grassatio, subornatio, conjuratio, apostasia, veneficium, lenocinium, usurpatio, detentio, extorsio, exactio, subornatio, opprobrium, atheismus, &c.

Habitus intellectuales & Actus, cum eorundem effectis contrariis, & speciebus.

Scientia, sapientia, intelligentia, ars, prudentia, doctrina, eruditio, discretio, ignorantia, ἀκρασία, imperitia, ruditas, barbaries, curiositas, subtilitas, absurditas, indiscretio, experientia, praxis, exercitium, insulsitas, fatuitas, philosophia, theologia, poesis, historia, metaphysica, physica, magica, mathematica, geometria, arithmetica, perspectiva, optica, musica, astronomia, cosmographia, geographia, hydrographia, chorographia, geodæsia, architectura, architectura militaris, tactica, statica, mechanica, nautica, chronologia, medicina, anatome, chirurgica, chymica, cosmetica, athletica, mangonium, grammatica, rhetorica, critica, ethica, politica, œconomica, jurisprudentia, pictura, statua-

ſtatuaria, unguentaria, veſtiaria, ſartoria, textoria, tinctoria, ſutoria, coquinaria, piſtoria, cauponaria, mercatoria, inſtitoria, agricultura, ars paſtoralis, piſcatoria, venatica, bucolica, veterinaria, aucupium, gladiatoria, hiſtrionica, cementaria, fabrilis, plaſtica, typographica, ſculptoria, ſcriptoria, libraria.

Patibilis qualitatis diviſio ſumitur ex ſenſuum objectis, quæ ſunt

1. *Viſibile*, ut *lux*.
2. *Audibile*, ut *ſonus*.
3. *Tactile*, ut *qualitates primæ*, & *ſecundæ*.
4. *Guſtile*, ut *ſapor*.
5. *Olfactile*, ut *odor*.

Viſum concernentia.

Lumen, crepuſculum, tenebræ, obſcuritas, umbra, ſplendor, opacitas, diaphaneitas, perſpicuitas, claritudo, puritas, maculæ, caligo, colores omnium generum, ut griſeus, albus, niger, fuſcus, ruber, fulvus, luteus, purpureus, flavus, gilvus, ſpadix, flammeus, viridis, cæruleus, glaucus, ſandyx, balius, furvus, venetus, praſinus, coccineus, puniceus, hyſginus, murinus, croceus, &c.

Auditum concernentia.

Vox, ſonus gravis, acutus, harmonicus, inharmonius, echo, articulatus, inarticulatus, demiſſus, intenſus, baſſus, tenor, altus, contratenor, conditus, inconditus, raucus, clarus, clamoſus, ſuſurri, ſibilus, &c.

Tactum concernentia.

Calor, frigus, humiditas, ſiccitas, mollities, durities, lævitas, aſperitas, ſpiſſitas, ſubtilitas, ariditas, lubricitas, friabilitas, tepiditas, fervor, liquiditas, fluiditas, conſiſtentia, congelatio, turgiditas, flacciditas, durities, calloſitas, flexilitas, lentor, inflexilitas, acumen, glabrities, politura, hiſpiditas, ſtrigoſitas, mucilaginoſitas, viſcoſitas, grumoſitas, tenacitas, ductilitas, fragilitas, malleabilitas, laxitas, diſſipabilitas, raritas, denſitas, &c.

Guſtum

Guſtum concernentia.

Dulcor, acrimonia, γλυκυπικρότης, amaritudo, ſalſugo, aciditas, ſtypticitas, acerbitas, oleoſitas, inſipiditas, σαπρότης, ſpirituoſitas, vappiditas, mucor, putredo, ranciditas, empyreuma, &c.

Olfactum concernentia.

Suaveolentia, fætor, fragrantia, fraciditas, odor aromaticus, nidor, mephites, tragus &c.

Paſſio eodem modo *definitur* & *dividitur*, quo *Patibilis Qualitas*. Inter *Patibiles* vero *Qualitates* nonnullæ ſtabilius *permanent*, aliæ citius *tranſeunt*. Hæ tantum, non illæ, Paſſiones ſunt; cujuſmodi *Pallor* ex metu, *Rubor* ex pudore, *Livor* ex invidiâ contractus.

Forma vel *Figura* (utriuſque enim *definitio* eſt eadem) eſt *Lineamentorum diſpoſitio*, ſive *qualitas* ex *Quantitatis terminatione* ſuboriens. *Figura* non eſt *Quantitas*, ſed ipſius quaſi *modus*: hæc ab illâ *Formaliter* non *Materialiter* differt; *Quantitas* enim ex ſe *informis* varias formas ſubit, ipſaque *immutabilis* quoad *magnitudinem* diverſimodas in *Figuras tranſmutatur*. *Figura* itaque *Determinatio* nova *Quantitatis* eſt, non *Quantitas* nova. Illa *Formæ ſubſtantialis* acceſſum receſſumque *comitatur*, & ſubinde renovatur, *Quantitas* ſemper *invariabilis* adhæret Materiæ ſtabili atque incorruptibili. Tametſi vero *Forma* & *Figura* quoad rem coincidunt, variis tamen *Subjectis* eam applicare ſolemus; Formam *Animatis*, Figuram *Inanimatis*. Hanc inſenſibilem & *Mathematicam*, illam ſenſibilem & *Phyſicam* eſſe non inconcinne dicimus; viz. *formam Hominis*, aut Equi, *Figuram Cylindri*, aut ſphæræ.

Formæ tot Species enumerari queunt, quot ſunt viventium diverſæ quaſi ſtructuræ; erecta Hominis; deflexa

deflexa bruti; prona ſerpentis. Imo quicquid oculis placet diſplicetve, novam formæ ſpeciem parit. Hinc pulchritudo, deformitas, monſtroſitas, forma regia, uxoria, meretricia, ſtrabones, plauti, naſones, limi, capitones, vari, valgi, flacci, labiones, tuberones, criſpi, curtii, nani, gigantes, gibboſi, cæſii, luſci, calvi, recalvi, pandum, repandum, aduncum, &c.

Figuræ itidem tot ſunt Species, quot *Mathematicæ* delineationes, aut quantitatis terminatæ habitudines.

Lineas concernentia.

Recta, curva, parabolica, hyperbolica, ſpiralis, helica, diagonium, latus, tangens, ſecans, diameter, axis, ſinus, chorda, gnomon, parallela, perpendicularis, inclinans, reclinans, declinans, obliqua, directa, tranſverſa, reflexa, refracta, acutangula, obtuſangula, &c.

Figuræ lineatorum.

Æquilaterum triangulum, iſoſceles, ſcalenum, amblygonium, oxygonium, rectangulum, quadrangulum, quadratum, rhombus, rhomboides, trapezium, parallelogrammum, pentagonum, hexagonum, heptagonum, &c. circulus, ſemicirculus, quadrans, ſegmentum, ellipſis, planum, convexum, concavum, turbinatum, falcatum, undulatum, &c.

Figuræ ſolidorum.

Cubica, ſphærica, cylindrica, priſmoeides, pyramidalis, conoeides, ſphæroides, tetraëdrica, octoëdrica, dodecaëdrica, icoſaëdrica, parallelopipedum, &c.

Figuræ compoſitæ.

Canalis, crena, foramen, ſulcus, cavitas, cuſpis, orificium, dens, ſtria, cochlea, anſa, retinaculum, ſubſcus, uncus, nodus, umbo, obex, valvæ, tubus, torcular, furca, fibula, paxillum, annulus, arcus, plica, ruga, cuneus, ſtriga, lamina, voluta, decuſſis, quincunx, tænia, ſcandula, concha, cirrus, talea, ſtrues, meta, ſiphon, infundibulum, ſcapus, loculamentum, trochlea, cnodax, verticillum, coronis, &c.

Series

Series Qualitatum.

Qualitas.

Affectiva. *Effectiva.*
Forma &
Figura.
Patib. qual.
& Passio.

Facultas.

Insita. *Addita.*
Potentia Nat.
& Impot.

Habitus & Disp.

Moralis. *Intellectualis.*

Prudentia.	Intelligentia.
Fortitudo.	Sapientia.
Justitia.	Scientia.
Temperantia.	Prudentia. Ars.

Postquam explicata est *Series Specierum*, quas recensendo *geminavimus*, quia earum quævis includit *Latitudinem*, in nullis aliis Categoriis spectandam; oportet demum *Proprietates* ejusdem subnectere.

PROPRIETATES QUALITATIS.

1. *Qualitas* habet *Contrarium*. Species non omnis, sed prima & tertia, & ex his tantum pleræque hanc proprietatem sortiuntur. Non enim *Figura*, aut *Potentia Naturalis*, Qualitatem sibi contrariam habent, per quam possunt à Subjecto expelli: sed *habitus qualitasque Patibilis* plurimum contrariis qualitatibus impugnantur. *Virtus* enim *Vitio*, *Frigori Calor* contrarius, &c.

Inter

Inter hujuſmodi *qualitates* mutua *pugna* intervenit, quam in nullis aliis *entibus* licet invenire.

Quid ſint *Contraria* dictum eſt; in quorum definitione requiritur ut ſint *Activa* & *Paſſiva* invicem, ſolæ autem Qualitates agere & repati queunt, ideoque ſolæ illæ *per ſe*, reliqua entia *per illas contrariantur*.

2. *Qualitas* ſuſcipit *magis* & *minus*, viz. *intenſionem* aut *remiſſionem*. Non Qualitatibus *ſingulis*, ſed iis ſolis quibus prima, hæc ſecunda Proprietas convenit.

Quid ſint *Intentio* & *Remiſſio*, dictum eſt: animadvertere jam oportet *gradus intenſivos* in ſolâ *Qualitate* reperiri, quæ in eâdem ſubjecti parte paulatim augeri minuique poteſt. *Habitus* enim *Qualitaſque patibilis* dicitur *gradus octo* proprios habere, quibus ſubjectum deſtitui non poteſt, niſi per acceſſum tot contrariorum; *Latitudo* enim ipſius *expleri* debet.

Qualitatum itaque contrariarum utraque obtinere dicitur *gradus octo*, per quos alternatim agit reagitque in ſua ipſarum *Subjecta*. Ex hoc alterno conflictu paulatim utraque producit gradus ſimiles, diſſimileſve corrumpit; viz. *Calor* per ſuos *octo gradus* agens in *aquam* ab ipſa Gradum *frigoris unum* extrudit, *ſuique unum* vice ejus introducit; & è contrario *frigus* per ſuos *octo Gradus* reagens in *ignem*, expellit gradum *octavum caloris*, *frigoriſque primum* infert. Quippe Qualitas utraque gradum ulteriorem ſuum ſucceſſivo motu ingerit, donec ultimum penitus abſolvit. *Qualitas* itaque *adjiciendo* ſuos *gradus* dicitur *intendere*, *ejiciendo* alienos, dicitur *remittere*. Neque *Qualitas* una poteſt ſe *intendere*, quin ſimul contrariam al-

teram *remittat*; quia *Subjectum* quodvis *incapax* est plurium quam *octo* graduum (sic enim metiri placuit;) quare novo præexistente exterminatur. Inde dicitur quod *Gradus intensi* duo coexistere nequeunt, *remissi* queunt.

Gradus remissi sunt 1. 2. 3. 4. intensi 5. 6. 7. 8. *Gradus* vero omnis respectu *superioris* potest dici quodammodo *remissus*.

Notandum vero hos *Gradus* non perficere qualitatis *essentiam*, quæ indivisibilis est, sed *entitatem* sive integritatem.

3. A Qualitate res dicuntur similes aut dissimiles.

Est autem *Similitudo*, uti & *dissimilitudo*, *propria*, vel *impropria*: illa soli qualitati, hæc aliis etiam Categoriis convenit.

Similitudo est *substantiarum* duarum in qualitate convenientia; dissimilitudo disconvenientia.

Aliquid potest dici *simile* aut *dissimile*, 1. *Causaliter* sive fundamentaliter, idque non solum à qualitate, sed etiam à quantitate, in quovis forte Prædicamento. 2. *Formaliter*, quod sit à qualitate solâ.

RELATIO.

CAtegorias duas *Accidentium absolutorum* sequuntur septem Categoriæ *relativorum* Accidentium.

Dicitur accidens *relativum*, 1. *Simpliciter*, cujus tota natura consistit in *respectu*.

2. *Secundum* quid, cujus essentia partim absoluta, partim relativa est: sive quod in Naturâ suâ absolutâ conceptum relativum includit.

Prædica-

Prædicamenta ſex *ultima* ſunt *relativa ſecundum* quid; hoc *quartum* eſt *relativum ſimpliciter*; quod rectè inter Accidentia mere abſoluta, & Accidentia utriuſque naturæ diſponitur.

Relatio univerſaliſſime ſumta, eſt *Habitudo* quæcunque cujuſvis ad quodvis.

Eſtque vel *Tranſcendentalis*, vel *Prædicamentalis*. *Tranſcendentalis*, eſt

1. *Intentionalis*, per quam *Ens rationis* unum ad aliud refertur, ut *genus* ad *Speciem*.

2. *Realis*, per quam *Ens reale* unum ordinatur ad aliud, ſed non quoad totam *Naturam*, & dicitur, *relatio* ſecundum *dici*; ut inter ſignum, & ſignatum.

Relatio Prædicamentalis eſt per quam *Ens reale* unum *refertur* ad aliud, ſecundum totam *Naturam*, diciturque Relatio ſecundum *eſſe*; unde conſtat Relationem *intentionalem* diſcludi, quia *Ens rationis* eſt; itidem Relationem *ſecundum dici*, quia habet Naturam *Abſolutam*, reponiturque in aliis Categoriis.

Definitur *Relatio* Prædicamentalis eſſe Accidens *Reale*, cujus tota Natura eſt *ad aliud*, ſive quod inhæret in *Subjecto*, ut referat illud ad *Terminum*.

Eſt itaque in Subjecto, ſed una eſt ad Terminum; neque hi duo conceptus *eſſe in*, & *eſſe ad* repugnant, ſed ſubordinantur.

Ad *Relationem* Prædicamentalem tria requiruntur.

1. *Subjectum*, in quo eſt Relatio.

2. *Fundamentum*, propter quod relatio eſt in Subjecto.

3. *Terminus*, ad quem relatio refert Subjectum.

Fundamentum eſt duplex; remotum & proximum.

1. *Remotum* sive causa, præcipue est triplex, sc. Substantia, Quantitas & Qualitas.

2. *Proximum* sive conditio, est etiam triplex.

1. *Actio* vel *passio*, quæ intercedit inter Patrem & filium, maritum & conjugem, dominum & servum, regem & subditum, &c.

2. *Modus*, qui intervenit inter substantias duas, Qualitates duas, &c.

3. *Mensura*, quæ habetur inter potentiam & objectum, imaginem & prototypum, &c.

Exempli Gratiâ.

1. *Paternitas* est relatio, cujus Subjectum, Homo; Fundamentum remotum, Substantia; proximum, Actio generandi; Terminus, Filius.

2. *Æqualitas* est Relatio, cujus Subjectum, Corpus; Fundamentum remotum, Quantitas; Proximum, ὁμογενὶς; Terminus, Æquale.

3. *Habitudo intellectus* ad *Intelligibile* est relatio, cujus Subjectum, Homo; Fundamentum remotum, Qualitas; Proximum, Indoles; Terminus, Intelligibile.

Theoremata de Subjecto, Fundamento & Termino.

1. Quando *Subjectum*, *Fundamentum*, *terminusque* sunt *realia*, relatio realis est.

2. Relatio advenit *Subjecto* sine mutatione, quia est Ens non distinctum à Fundamento, quod vel est in Subjecto, vel coincidit cum subjecto. Exempli gratia, *Albedo* Fundamentum similitudinis, à similitudine non discrepat realiter, illa enim absolutè sumta denominat Subjectum *album*; relative vero in ordine ad alteram Albedinem, denominat

denominat Subjectum *similiter album.* Ex positione igitur, aut remotione alterius Albedinis, Albedo illa alia denominat aut non denominat Subjectum simile, sine ullâ suî mutatione, propter mutationem Termini.

3. *Subjectum* & *fundamentum* remotum plerunque *differunt* realiter, aliquando *coincidunt.* Differunt quando Fundamentum remotum non est Substantia, coincidunt quando est; semper autem differunt formaliter.

4. *Relatio* realiter à *Termino* differt, quia est Ens à Termino separatum & dissitum. Est enim illa in Subjecto, à quo Terminus tanquam res à re distat.

5. *Terminus* non est *Essentia* relationis, sed habitudo ad Terminum. Potest dici quod Essentiam terminat, sed non constituit.

6. *Terminus* relationis potest sumi, vel quatenus est quid *absolutum*; vel quatenus est quid *respectivum*: v. g. filius potest considerari vel ut quid genitum, vel ut quid connotans Relationem Filiationis correspondentem relationi Paternitatis.

Terminus Relationis est quid *Absolutum*, quia Relatio essentialiter refertur ad aliud quod terminat, non quod mutuò refertur. Potest enim Relatio intelligi absque Termino relativè, sed non absolutè sumto. Relatorum quidem secundum dici sunt identidem relationes.

7. *Subjectum* non unicâ sed *multiplici* Relatione refertur ad *plures Terminos*; viz. Relatio quâ Pater ad Primogenitum refertur, non est eadem quâ refertur ad alium Filium, qui præexistente Primogenito nondum erat natus. Ubi enim *Terminus* & Fundamentum *variantur*, necesse est re-

spectum unà variari: Fundamentum vero, nempe actio generandi, Terminus etiam, nempe Filius natu minor, distincta entia sunt, alia igitur Paternitas exurgit; Alia (inquam) *Paternitas*, non alius *Pater*. Possunt esse in uno Homine multæ Paternitates, non Patres multi. *Paternitas* enim est Accidens abstractum; *Pater*, concretum: abstracta autem accidentia possunt multiplicari, non autem concreta, sine multiplicatione subjecti. Quare cum *Homo* unus sit subjectum idem Paternitatum omnium, inde provenit ut in eo sit *Pater* unus, *Paternitas* multiplex.

Relatio duplex est, vel æquiparantiæ, sive *æquipollentiæ*, inter terminos ejusdem rationis; vel disquiparantiæ sive *disquipollentiæ* inter terminos rationis diversæ.

Utraque vel est inter *substantias*, vel *accidentia*.

1. Quæ est inter substantias, vel est ordinis ejusdem, ut Amicitia; vel diversi, ut Paternitas, &c.

2. Relatio inter *accidentia* est vel inter *quantitates*, unde æqualitas, inæqualitas, & quæ exinde fluunt; aut *qualitates*, unde similitudo, dissimilitudo, quæque exinde deducuntur.

Notandum est *Categoriam* hanc in *abstracto* dici *Relationem*, in *concreto relatum*; relatum enim est relatio quatenus connotat Subjectum.

Notandum insuper, quod illud quod in *suâ* relatione *relatum* est, est *correlatum* in *alterâ* sibi respondente: nimirum inter Patrem & Filium duæ relationes intercedunt, quarum altera, *patris* scil. ad *filium*, *paternitas* appellatur, altera quâ *filius* refertur ad *patrem filiatio* dicitur. Sic *pater* est *relatum* in *paternitate*, filius *correlatum*: contra in

filia-

filiatione filius eſt *relatum, pater correlatum.* Hoc in relatis *heteronymis* ſive *diſquiparantiæ* perſpicuum videtur; neque enim ita ſe habet *rex* ad *ſubditum*, ut *ſubditus* ad *regem*; nec *Pater* ad *filium*, ut *filius* ad *Patrem.*

Relata quæ terminantur in Subſtantiis.

1. *Ex neceſſitudine & ſtatu naturali & civili.*

Pater, filius, mater, filia, avus, abavus, atavus, tritavus, &c. avia, genitor, proles, frater, ſoror, germanus, uterinus, nepos, patruus, propatruus, abpatruus, avunculus, amita, matertera, levir, glos, nurus, noverca, ſocius, vitricus, privigna, proſocer, abnepos, cognatus, conſanguineus, affinis, hæres, ſucceſſor, deceſſor, uxor, maritus, ſponſus, nuptus, bigamus, viduus, orbus, orphanus, cælebs, paranymphus, pronuba, procus, rivalis, adoptivus, abdicatus, arrogatus, expoſititius, repudiatus, nuptus, confarreatus, ſenex, vir, femina, adoleſcens, juvenis, puer, infans, puerpera, prægnans, anus, matrona, ſtemma, familia, proſapia, nutrix, alumnus, ſpurius, hybrida, indigena, popularis, inquilinus, exoticus, erro.

Rex, princeps, ſubditus, dominus, ſervus, tutor, pupillus, magiſter, diſcipulus, herus, famulus, compater, ſuſceptus, pater-familias, filius-familias, patronus, cliens, ſeodatarius, vaſallus, benefactor, beneficiarius, candidatus, æmulus, hoſpes, viator, peregrinus, domeſticus, procurator, œconomus, diſpenſator, vas, præs, obſes, ſponſor, fidejuſſor, locator, conductor, emtor, venditor, redemtor, tabellarius, nauta, vector, emphyteutes, poſſeſſor, proprietarius, colonus, verna, uſufructuarius, comes, anteambulo, pediſſequus, præcurſor, amicus, inimicus, ſocius, familiaris, congerro, contubernalis, vicinus, particeps, mango, campſo, fenerator, dynaſta, tetrarcha, dictator, equitum magiſter, præfectus prætorio, conſul, legatus, prætor, tribunus, ædilis, cenſor, quæſtor, duumvir, triumvir, decurio, magiſtratus, judex, privatus, ſyn-

dicus, aſſeſſor, teſtis, ſequeſter, arbiter, actor, reus, irenarcha, ſcriba, notarius, præco, lictor, accenſus, commentarienſis, carnifex, advocatus, apparitor, patricius, plebeius, dives, pauper, mendicus, liber, libertinus, libertus, civis, ruſticus, academicus, dux, marchio, comes, vicecomes, baro, baronettus, eques, armiger, generoſus, nobilis, ignobilis, doctor, literatus, idiota, anteceſſor, profeſſor, baccalaureus, licentiatus, cancellarius, commiſſarius, præſes, rector, guardianus, præpoſitus, principalis, theologus, philoſophus, juriſconſultus, medicus, chirurgus, mathematicus, philologus, orator, rabula, poëta, grammaticus, mercator, mechanicus, leno, pollinctor, præfica, venefica, ſaga, mercator, architectus, faber, &c.

Relata ex ſtatu Eccleſiaſtico.

Patriarcha, propheta, ſacerdos, levita, apoſtolus, evangeliſta, papa, cardinalis, legatus à latere, primas, metropolitanus, epiſcopus, chorepiſcopus, preſbyter, archipresbyter, diaconus, archidiaconus, ſubdiaconus, acoluthus, lector, cantor, exorciſta, rector, vicarius, curatus, ſacellanus, confeſſarius, decanus, præbendarius, canonicus, monachus, ſecularis, regularis, eremita, recluſus, abbas, prior, monialis, novitius, dioceſanus, parochus, laicus, clericus, ſacerdos, pontifex, flamen, augur, vates, &c.

Relata ex dogmate & profeſſione.

Ethnicus, mahumedanus, judæus, ſamaritanus, verpus, chriſtianus, orthodoxus, hæreticus, catholicus, catechumenus, ſchiſmaticus, confeſſor, martyr, perſecutor, ſanctus, apoſtata, proſelyta, pontificius, lutheranus, calviniſta, janſeniſta, ſocinianus, fanaticus, arianus, querquerus, dominicanus, franciſcanus, carmelita, carthuſianus, jeſuita, peripateticus, ſtoicus, pythagoræus, platonicus, cynicus, epicureus, ſceptícus, phariſæus, ſadducæus, carræus.

Relata ex pietatis munia.

Preces, vota, confeſſio, litaniæ, hymni, homiliæ, catechiſmus, feſta, jejunia, feriæ, vigiliæ, ſtationes, proceſſus, confirmatio, offertorium, ſepultura, juſta, exequiæ, miſſæ, matrimonium, extrema unctio, ordines,

dines, pœnitentia, baptiſmus, excommunicatio, euchariſtia, interdictum, circumciſio, paſcha, ſacramentum, ſacrificium, luſtratio, libamen, hecatombus, holocauſtum, ſuffitus, februa, ſcripturæ, traditio, indulgentiæ, reliquiæ, canonizatio, encænia, decimæ, myſterium, oraculum, &c.

Relata ex conventibus.

Concilia, ſynodi, comitia, nundinæ, ſenatus, conventiculum, cœtus, concio, grex, armentum, examen, turba, multitudo, cenſus, armiluſtrum, catalogus, &c.

Relata ex re civili.

Jus naturæ, jus gentium, jus civile, jus honorarium, lex, ſenatus conſultum, plebiſcitum, edictum, reſcriptum, meritum, demeritum, præmium, pœna, animadverſio, talio, lucrum, damnum, pauperies, jactura, noxa, delictum, honores, venia, ſententia, decretum, condemnatio, abſolutio, reſtitutio, mulcta, proſcriptio, deportatio, exilium, ſuſpendium, crucifixio, vivicomburium, equuleus, numellæ, carcer, compedes, manicæ, nervus, boiæ, verbera, fuſtigatio, relegatio, confiſcatio, degradatio, depoſitio, ſequeſtratio, infamia, cauterium, pœna capitalis, tormentum, quæſtio, conſuetudo, præſcriptio, nominatio, electio, authoritas, officium, prærogativa, poteſtas, facultas, munus, privilegium, diſpenſatio, licentia, toleratio, immunitas, accuſatio, defenſio, lis, furgium, controverſia, tranſactio, adminiſtratio, inquiſitio, poſtulatio, examen, litis conteſtatio, exceptio, proteſtatio, nullitas, inhibitio, appellatio, citatio, arreſtatio, ſupplicatio, ampliatio, comperendinatio, ſatiſdatio, cautio, vendicatio, allegatio, replicatio, duplicatio, nuntiatio, conventio, reconventio, interventio, intentio, edictio, tranſlatio, condictio, probatio, præſumſio, vadimonium, exactio, retractus, æſtimatio, repræſentatio, proteſtatio, cambium, emtio, venditio, auctio, redhibitio, reſtitutio, locatio, conductio, oppignoratio, ſtipulatio, licitatio, exactio, criminatio, recriminatio, commercium, verſura, negotiatio, pactum, conventum, liga, fœdus, depoſitum, fidei commiſſum, legatum, donatum, commendatum, aſſignatum, uſura,

ſors,

ſors, fenus, anatociſmus, naulum, ſtipes, feodum, arrha, ſportula, minerval, merces, honorarium, mantiſſa, xenium, ſtrena, inſtrumentum, libelli, diploma, libellus ſupplex, bulla, protocollum, ſyngrapha, apocha, breve, ſchedula, rotulus, teſtamentum, codicilli, collatio, donatio, præſentatio, mandatum, ſolutio, acceptilatio, ſocietas, obligatio, compenſatio, repræſale, revocatio, perſecutio, ceſſio, reſignatio, interpretatio, excuſatio, delegatio, novatio, mancipatio, manumiſſio, ſubrogatio, ſubſtitutio, ſucceſſio, addictio, ſortitio, rejectio, ſubſortitio, jactitatio, laudatio, eremodicium, ſuffragium, prævaricatio, uſucapio, uſus & habitatio, uſus fructus, ratum, irritum, inofficioſum, authenticum, apocryphum, canonicum, ſuppoſititium, ſycophantia, calumnia, &c.

Relata ex re militari.

Bellum, pax, induciæ, prælium, congreſſus, conflictus, obſidio, excubiæ, eruptio, velitatio, acies, receptus, exercitus, legio, cohors, manipulus, centuria, turma, agmen, expeditio, auxilia, ſubſidia, delectus, volones, adſcriptitii, Imperator, legatus, præfectus caſtrorum, præfectus legionis, tribunus militum, centurio, optio, ſignifer, decurio, metator, fœcialis, primipila, principes, haſtati, triarii, antefignani, levis armatura, ferentarii, ſagitarii, funditores, baliſtarii, impedimenta, calones, tubicines, ſclopetarii, equites, pedites, vigiles, tirones, emeriti, ſpeculatores, deſertores, transfugæ, haſta, ſcutum, clypeus, parma, pilum, gladius, lancea, tragula, jaculum, framea, pugio, ſica, veruta, funda, arcus, ſagitta, ſcipio, ferula, thyrſus, baculus, fuſtis, clava, ſcutica, contus, ſclopetum, glandes, pulvis pyrius, tormenta, phalaricæ, catapultæ, baliſtæ, arietes, ſcorpii, teſtudines, muſculi, petaurus, vineæ, plutei, cuniculi, malleoli, murices, victoria, clades, deditio, ſtrages, ſupplicatio, triumphus, ovatio, ſpolia, trophæa, arcus triumphales, miſſio, vacatio, decimatio, &c.

Relata à liquorum habitudinibus.

Flos, cremor, fæces, hypoſtaſis, ſedimentum, coagulum, ſerum, ſtilla, ſtiria, ſpuma, &c.

Relata

Relata à corporum ſolidorum habitudinibus.

Partes corporum, &c. mica, pulvis, ramentum, ſcobs, oſſa, fruſtum, maſſa, cippus, merges, cento, tomaculum, prolixum, ſuccinctum, ingens, vaſtum, minutum, paucum, numeroſum, procerum, nanum, pumilum, auguſtum, amplum, &c.

Relata à ſimili, aut diſſimili.

Prototypum, ectypum, veſtigium, character, litera, ciphra, nota, ſigla, ſignum, titulus, nomen, prænomen, cognomen, agnomen, inſigne, imago, ſtatua, ſimulacrum, pictura, icon, exemplar, typus, antitypum, monſtrum, ſpectrum, pupa, icnographia, orthographia, ſcenographia, imbricatum, palmatum, echinatum, conchyliatum, plumatum, teſſelatum, punctatum, calamiſtratum, undulatum, ſpicatum, &c.

Relata ab inſtrumentis ad rem ruſticam ſpectantibus.

Falx, ligo, raſtrum, ſecuris, ventilabrum, vannus, aratrum, ſtiva, occa, ſarculum, torcular, crates, cylindrus, pedum, furca, rutabulum, pilum, plauſtrum, traha, vehiculum, carpentum, rota, axis, radius, modiolus, apſis, temo, jugum, vomis, rallum, tribula, cribrum, bipaltus, &c.

Relata ad rem fabrilem ſpectantia.

Malleus, cuneus, incus, dolabrum, aſcia, culter, novacula, ſerra, ſcalprum, lima, forfex, forceps, follis, norma, circinus, libella, ſtylus, runca, tornus, machina, tolleno, hauſtrum, antlia, batillum, mola, ſubula, acus, penecillum, &c.

Relata ad rem textoriam ſpectantia.

Colus, fuſus, penſum, ſtamen, ſubtegmen, filum, licium, pecten, radius, tela, verticillum, &c.

Inſtrumenta Muſica.

Lyra, fides, organum, cymbalum, fiſtula, tibia, ſyrinx, chelys, buccina, lituus, tuba, tympanum, pſalterium, nablium, phoniſcus, &c.

Ad Medicinam ſpectantia.

Venenum, antidotum, alexipharmacum, cauſticum, narcoticum, opiatum, pepticum, carminativum, diureticum, lenitivum, ſalivatorium, bechicum, analepticum, emeticum, catharticum, veſicatorium, ſudorificum,

cum, cardiacum, nephriticum, &c. confectio, catapotium, conditum, decoctum, apozema, conserva, emplastrum, electuarium, eclegma, bolus, pilula, ceratum, julapium, infusum, lohoc, miva, oleum, unguentum, succus, syrupus, trochiscus, tabellæ, magisterium, tinctura, elixir, essentia, enemata, clysteres, cucurbitæ, &c.

Ad victum spectantia.

Cibus, potus, prandium, cœna, jentaculum, merenda, opsonium, dimensum, panis, similа, pollen, amylus, scriblita, libum, placentæ, mola, pasta, fartum, bellaria, condimentum, intritum, coagulum, artocrea, artomelon, falisсus, botulus, lucanica, crustula, minutal, jusculum, gelatina, pulmentum, butyrum, caseus, caro, alla, cervisia, vinum, acetum, zythus, hydromel, mustum, merum, defrutum, aquæ vitæ sive ardentes, pomaceum, assatum, frixum, coctum, elixum, conditum, tostum, salitum, crudum, &c.

A substantiis ducta, locorum varietates & humanum convictum spectantia.

Zona torrida, frigida, temperata, Europa, Asia, Africa, America, continens, insula, imperium, provincia, districtus, comitatus, civitas, colonia, rus, villa, pagus, prædium, ager, silva, vivarium, hortus, pascuum, eremus, pomarium, pratum, ericetum, vinea, palus, lacus, piscina, uligo, planities, convallis, mons, clivus, collis, ecclesia, basilica, sacrarium, palatium, domus, prætorium, curia, ædes, consistorium, crypta, spelunca, castellum, casa, turris, altare, adytum, chorus, campanile, via, semita, platea, vicus, angiportus, orchestra, proscenium, podium, odeum, theatrum, amphitheatrum, circus, flumen, alveus, littus, fons, limes, carceres, meta, margo, ripa, statio, trajectus, vadum, syrtes, brevia, sinus, æstuarium, arx, castra, stativa, propugnaculum, fossa, agger, hyberna, puteus, forum, macellum, porta, hypocaustum, balneum, aquæductus, pons, pegma, latrina, sphæristerium, cella, aula, conclave, cubiculum, cœnaculum, porticus, atrium, culina, penus, horreum, syrus,

promtua-

promtuarium, harus, cors, triclinium, muſæum, bibliotheca, ergaſtulum, proſtibulum, archiva, tabulatum, contignatio, ſepes, maceries, murus, impluvium, columna, trabs, tignus, pertica, ſcandula, aſſer, tibicen, fulcrum, laquear, fornix, tectum, pavimentum, ſuggrundium, ſcalæ, oſtium, valvæ, feneſtra, limen, ſuperliminare, laquear, tholus, focus, caminus, lectus, grabbatum, cunæ, gynæceum, teges, ſtorea, lodix, tapes, periſtroma, nidus, luſtrum, culcitra, pulvinar, ſponda, menſa, cathedra, thronus, ſolium, tribunal, ſedile, cataſta, ſcamnum, lucerna, candelabrum, fax, lampas, ſandapila, tumulus, ſepulcrum, ſacrophagus, urna, theca, ſacculus, mantica, vagina, pixis, ciſta, abacus, ſcrinium, capſula, riſcus, pluteus, armarium, corbis, calathus, ſcutula, diſcus, patina, lanx, ciſterna, dolium, cadus, labrum, pelvis, pollubrum, poculum, matula, lagena, cochlea, lebes, furnus, cacabus, ahenum, catinus, paropſis, olla, ſiphon, epiſtomium, embolus, ſella, rheda, currus, lectica, navis, cymba, linter, rates, ſcapha, lembus, celox, cataſcopium, liburnus, navis prætoria, oneraria, myoparo, puppis, carina, gubernaculum, clavus, thalamus navis, ſcalmi, tranſtra, fori, tabernaculum, penetrale, malus, velum, carbaſum, acation, elacate, icrion, antennæ, carcheſium, artemon, epidromus, dolon, ſentina, cataſtroma, ſupparum, rudentes, retinacula, anchora, apluſtre, tranſennæ, ſaburra, bolis, meſuria, hypera, mitræ, anquinæ, claſſis, claſſiarius, &c.

Quæ *ſuperſunt*, à reliquis *Prædicamentis*, præſertim relativis, ſequentibus petantur.

Series Relatorum.

Relatio.

In Rebus.		*In Personis.*
Realis.	Personalis.	
Orta à Natura.		*Orta à moribus.*
Naturalis.	Civilis.	
Æquiparantiæ.		*Disquiparantiæ.*
Amicus,	Subditus,	
Collega, &c.	Dominus,	
	Servus, &c.	

PROPRIETATES.

Hic observandum, tradi *Proprietates* de *Relatis* potius quam Relatione.

1. *Relata* suscipiunt *Contrarietatem.*

Suscipere vero *Contrarietatem*, sumitur dupliciter.

1. *Per se*, ut *Accidentia* secundum contrariorum definitionem *opposita*, viz. Qualitates: nam suscipiunt τὸν ἐναντιότητα, bini termini ad minimum, non unicus.

2. *Per Accidens* ut ea quæ *fundamenti gratia* respective alio repugnant.

Relata igitur, quorum *Fundamenta Contraria* sunt, gratia eorum suscipiunt contrarietatem; nulla vero per se. V. g. *Similitudo* & *Dissimilitudo* contraria dici possunt, quia *Fundamenta* ipsarum, ut *Nigredo* & *Albedo*, *Calor* & *Frigus*, & similia, inter se *contrariantur.*

2. *Relata* suscipiunt *Intensionem* & *Remissionem*; ea scil. in quibus reperitur *contrarietas*: suscipiunt vero

vero non *per se*, sed *per Accidens*, eo sensu quo etiam suscipiunt *Contrarietatem.*

Notandum vero est, *Relata* non semper intendi intenso *Fundamento*, aut *remitti* eo *remisso*; sed aliquando *remitti Relationem* fundamento *intenso*, intendique illo remisso. Duarum enim *Albedinum*, quarum una *magis albescit*, remissa candidiore, relatio intenditur *similitudinis*: intensâ autem alterâ albedinum, quæ æque *albescunt*, remittitur Relatio *Similitudinis*. Utrinque tamen *Similitudo* sumit intensionem suam aut remissionem à *Fundamento*, quamvis inverso ordine.

3. *Relata* dicuntur ad *convertentiam*, i. e. Relata omnia reciprocantur, in *casu obliquo*; viz. *Pater* Filii Pater, Filius *Patris* Filius. Differunt itaque hæc tria, *Conversio*, quæ est *transpositio* vocum *complexorum* sive propositionum, de qua infra part. 2. *Convertibilitas*, quæ est *reciprocatio* vocum *Simplicium* in *recto* casu, & *Convertentia*, quæ est *reciprocatio obliqua.* Animadverte Relatorum alia aptis vocibus explicari, alia ineptis. *Reciprocantur* Relata quorum nomina idonea; & si idonea nedum obtineant, fingere opus. Ita *Caput* dicitur *capitati caput*, non Animalis: non enim animal & caput, sed caput & capitatum reciprocantur.

4. *Relata* sunt *simul* quoad Naturam, i. e. reciprocantur, & neutrum est *causa* alterius.

Reciprocari Relata modo ostensum est. Neutrum etiam esse alterius *causam*, patet ex Theoremate quinto præcedente, ubi dictum est non *Terminum*, sed *Habitudinem* ad Terminum dare essentiam relationi, sive Relato. Causæ enim Relatorum tantum fundamenta sunt.

Relata sumi possunt dupliciter.

1. *Materialiter*, pro rebus.

2. *Formaliter*, pro rerum respectu mutuo.

Non est necesse Relata materialiter sed *formaliter* accepta tantum esse *simul* quoad Naturam; *Pater* enim quà *Homo*, Filio est *antiquior*; quà *Pater*, *coævus*, unaque coexistens est. Quoniam igitur Relata formaliter sumta simul sunt, itaque ex positione aut remotione unius, removetur aut ponitur alterum.

5. *Relatorum* uno *cognito* cognoscitur alterum. Adhibetur enim utrumque in definitione alterius; non tamen quasi *differentia* aut *Genus*, quia neutrum causa alterius est, sed ut *Terminus*, non pars essentiæ. Itaque *Definitionem* Entis *Relativi*, non modo *Genus* & *Differentia*, sed *Terminus* etiam conficiunt: V. g. in definitione Patris, Filius, in Filii definitione, Pater assumitur: neque tamen *circulo* in ejusmodi definitionibus peccatur, neque definitio est nugatoria; quia tunc solum id fit, quando ignotum per ignotius aut æque ignotum definitur.

6. *Relatio* non potest *sensu* percipi, terminorum enim comparatio rationis opus est.

7. *Relatio* est Ens *minimæ Entitatis*, quæ plurimum suo fundamento debet acceptum.

ACTIO.

POsteriora sex *Prædicamenta*, quorum Seriem tam brevi filo *Aristoteles* contexuit, ut *præteriisse* magis quam *elucidasse* sit visus, videntur esse *Relata* secundum *Dici*, quæ Naturam absolutam respectumque superadditum unà connotant: quod luculentius singula eorum ordine explicata tandem

dem reddent. Præcedit *Actionis* Categoria reliquas quinque Prioritate *dignitatis*; quia *Substantiam* magis, aut cum varietate majore *perficit*.

Actio definiri potest dupliciter.

1. *Logice*, quod est *Accidens* denominans *Subjectum agens*; sive *Accidens* à quo *Subjectum* dicitur *agere* in id quod patitur.

2. *Physice*, quod est *Effectus* quatenus fluit ab *Agente*. Utramque *Definitionem* expendere oportet; ab earum enim enodatione *Natura* Actionis satis constabit.

Denominatio est duplex.

1. *Extrinseca*, quando denominans *non inest* Subjecto Denominato; ut virorum illustrium fama.

2. *Intrinseca*, quando denominans *inhæret* Subjecto denominato; ut eruditi doctrina.

Actio denominat *extrinsece*, quia non inest Agenti, sed ab ipso fluit. Realiter quidem *dependet* ab agente, non *inhæsive*: neque enim necesse est omne Accidens strictè loquendo inhærere, sed satis est si dependeat à Subjecto. Dicitur *denominare* Subjectum *agens*, quia ratio actionis est *Forma adveniens* Subjecto, sive fluxus effecti. Itaque Actio *Potentiam* reducit in *opus*, ipsamque indifferentiam *determinat*, & ex illâ determinatione denominat Agens.

Dicitur *denominare Subjectum*, quia licet Actio denominat *Potentiam* activam, insuper tamen denominat Subjectum. *Potentia* est quasi *conditio* agendi; *subjectum* vero sive Agens, est causa.

Effectus sumi potest

1. *Absolute*, ut res in fieri.

2. *Relative*; idque vel quatenus *receptus* in Patiente, vel *dependens* ab Agente.

Effectus quatenus *res*, potest esse *Substantia*, *Quantitas*, *Qualitas*, &c. quatenus in *fieri*, *Motus*: quatenus in Patiente *receptus*, *passio* est; quatenus *dependens* ab Agente, *Actio*. Actio *Modus* est, quo Effectus exit ab Agente. *Modus*, non absolutus, entitasve superveniens Effectui; sed ipse *Effectus*, ea ratione acceptus, quâ *migrabat* ab Agente. Non itaque *Actio distincta* est ab effectu *materialiter*, sed *formaliter*; utrumque dependet ab Agente, *Actio* per se solam, Effectus per Actionem.

Ex *Definitionis* utriusque *explicatione*, primo innotescunt *duo conceptus*, qui Naturam Actionis constituunt; alter *absolutus*, viz. *Effectus*; alter *relativus*, viz. *Habitudo* ad *Agens*. Quippe est Effectus in habitudine ad *Agens*, ideoque *Relatio* (ut dictum est) secundum *dici*.

Innotescunt hinc quatuor ad Actionem pertinentia.

1. Agens à quo manat.
2. Patiens in quod tendit.
3. Tendentia sive Processus.
4. Terminus sive effectus.

Actio est duplex. 1. *Immanens*. 2. *Transiens*.

1. Actio *Immanens* est Accidens per quod Effectus ab Agente fluens *ad ipsum* terminatur. Dicitur *Immanens*, quia effectus immanet Agenti; proinde idem vario respectu est *Agens* quatenus *emittit* Effectum, & *Patiens* quatenus *recipit*. Ad actionem itaque *immanentem* requiritur *Agens* & *Patiens distinctum* solum *formaliter*.

Actio *immanens* est triplex; aut nempe *Animæ Vegetativæ*, ut *Nutritio*, &c. aut *Sensitivæ*, ut *Sensatio*, &c. aut demum *Rationalis*, ut *intellectio*, &c.

2. *Actio Transiens* est Accidens per quod Effectus

fectus ab *Agente migrat* in Subjectum distans. Dicitur *Transiens*, quia Effectus ab Agente *transit*.

Ad actionem itaque transeuntem Patiens ab Agente distinctum requiritur, distinctum quidem realiter.

Actio *Transiens* est duplex.

1. Corporis *Simplicis*, ut ignis *calefactio*, &c.
2. *Mixti*, ut viventis *nutritio*, &c.

Notandum, quod cum *Actio* sit tantum *vis Agentis* in *Passum*; *vis* autem omnis *absolute* considerata *Qualitati* accenseatur; quatenus autem *Passum* respicit, sit *Relatio*: præter ea quæ in duabus istis *Categoriis* habentur, *Actioni* nihil fere relinquetur. Utcunque ne præstitutæ methodo desimus, hujus etiam *Categoriæ* lustrum aliquale instituemus.

Actiones potestativæ.

Creare, annihilare, dominari, imperare, regere, moderari, mandare, jubere, gubernare, servare, liberare, reprimere, tueri, juvare, promovere, protegere, mederi, opitulari, adesse, sublevare, fulcire, perdere, destruere, demoliri, è medio tollere, abolere, extinguere, confodere, occidere, interimere, necare, corrumpere, percellere, consumere, confundere, dissolvere, spoliare, exauctorare, subruere, exterminare, eradicare, expellere, relegare, proscribere, torquere, vexare, derelinquere, destituere, deserere, violare, domare, docere, vetare, prohibere, impedire, intercedere, &c.

Quibus subjungenda quæ in Categoriâ relationis, in medium producta de Relatis ex necessitudine, & statu naturali & civili.

Actiones intellectuales.

Intelligere, cogitare, meditari, revolvere, ruminare, contemplari, elucubrare, considerare, indagare, examinare, scrutari, investigare, discutere, ratiocinari

nari, inferre, conferre, concludere, disceptare, redarguere, refutare, expetere, eligere, præferre, conferre, comparare, tentare, assentiri, refragari, dissentire, discordare, opinari, hærere, dubitare, cognoscere, suspicari, conjicere, hariolari, divinare, admittere, supponere, reputare, observare, animadvertere, attendere, notare, quærere, inquirere, admirari, &c. Quibus addenda quæ superius allata in censu habituum intellectualium, & habitudinum animi.

Actiones affectivæ animæ.

Amare, diligere, odisse, desiderare, aversari, sperare, metuere, confidere, præsumere, credere, suspicari, diffidere, desperare, gaudere, lætari, exultare, dolere, tristari, gratiam habere, ἀχαριστεῖν, irasci, efferri, pudere, ἀναιδυντεῖν, gloriari, pœnitere, miserescere, obdurari, invidere, æmulari, indignari, solicitari, revereri, contemnere, fastidire, zelare, conscire, gestire cupere, declinare, evitare, velle, nolle, petere, expectare, &c.

His accedunt quæ de habitibus moralibus, & eorundem adjunctis, nec non relatis, de pietatis muniis dicta sunt.

Actiones motum implicantes, & earum contrar.

Ire, transire, adire, abire, obire, redire, præterire, pergere, circumire, transmittere, penetrare, manere, residere, habitare, accedere, retrocedere, succedere, cedere, appellere, occurrere, accurrere, advenire, prævenire, frequentare, confluere, congredi, regredi, progredi, transgredi, volare, scandere, currere, ascendere, descendere, conscendere, claudicare, fluctuare, urinare, natare, navigare, mergere, emergere, subsidere, subsilire, saltare, repere, ambulare, gradiri, divaricari, vacillare, titubare, cespitare, præcipitare, ruere, equitare, festinare, tardare, fugere, aufugere, ducere, educere, manuducere, anticipare, prævenire, protrahere, protelare, moras nectere, ampliare, perendinare, &c. quo etiam spectant, quæ in relatis motum concernentibus adducebantur.

Actiones

Actiones ex vi corporeâ.

Portare, gerere, onerare, premere, projicere, concutere, agitare, vibrare, vertere, volutare, rotare, circumgyrare, percutere, ferire, collidere, elidere, calcare, arietare, comminuere, cædere, frangere, lacerare, discerpere, scindere, discindere, jaculari, luctari, rumpere, trahere, distrahere, pellere, trudere, luxare, stringere, figere, findere, fundere, ciere, tollere, vehere, deprimere, librare, inclinare, constipare, plectere, flectere, nectere, solvere, copulare, ligare, conglutinare, compingere, intricare, explicare, glomerare, aperire, reserare, claudere, obserare, tegere, nudare, colligere, dissipare, spargere, accumulare, extendere, implere, farcire, evacuare, distribuere, congregare, segregare, partiri, unire, &c. Quibus adnectenda, quæ de habitudinibus corporeis dicta superius, nec non quæ in relatis ex re militari congerebantur.

Actiones vitam civilem concernentes.

Obtinere, frustrari, permittere, concedere, venerari, visitare, invisere, colere, opperire, comitari, deducere, simulari, stipare, invitare, salutare, convenire, valedicere, confabulari, compellare, tractare, loqui, perorare, rhetoricari, obmutescere, silere, balbutire, blæse loqui, clamare, legere, cantare, modulari, dictare, scribere, exscribere, describere, imprimere, interscribere, superscribere, mensurare, metiri, &c.

Istis accedunt, quæ in relatis ex re civili afferebantur.

Motus corporei, affectus signantes.

Inhiare, annuere, renuere, aspirare, respuere, oculos intendere, limis oculis aspicere, connivere, conquinisscere, ridere, arridere, irridere, cachinnos movere, frontem caperare, rubore suffundi, assurgere, mulcere, palpare, plaudere, applaudere, pandiculare, oscitare, tremere, hiscere, rigescere, sibilare, palpitare, rictum deducere, naso suspendere, gemere, singultire, frendere, ringere, murmurare, scapulas attollere, digito monstrare, cevere, adstare, apprehendere, osculari, adorare, genuflectere, tergiversari, &c.

His

His adnectenda quæ de potentiis naturalibus prius allata.

Actiones animales & ſenſitivæ.

Gignere, propagare, vivificare, producere, germinare, creſcere, tumere, turgeſcere, impregnare, comprimere, ſuperfœtare, paſcere, incubare, lactare, fugere, alere, nutrire, parturire, eniti, abortum facere, coire, fovere, ſternutare, crepere, ſudare, tranſpirare, ſpuere, naſum emungere, tuſſire, excreare, mingere, vomere, eſurire, devorare, ſorbere, pitiſſare, delibare, edere, bibere, ſitire, mandere, perpotare, ingurgitare, dormire, dormitare, ſtertere, ſomniare, flare, ſpirare, dolere, titillare, pungere, prurire, vellicare, tinnire, ſcalpere, ſcabere, fricare, maſticare, ruminare, lingere, deglutire, vivere, emori, ægrotare, convaleſcere, &c.

Huc etiam faciunt quæ de habitudinibus corporeis ſuperius dicta ſunt.

Actiones affectivæ corporis.

Ardere, flagrare, urere, torrere, algere, frigeſcere, tepeſcere, ferveſcere, areſcere, humectare, madeſcere, fluere, liqueſcere, halare, putere, rancere, olere, nigreſcere, caneſcere, &c.

Quibus accedunt quæ ad patibiles qualitates & paſſionem pertinent.

Actiones artificioſæ.

Sculpere, tornare, tingere, criſpare, pingere, fucare, polire, lævigare, conglutinare, cudere, dedolare, tondere, glubere, comere, radere, verrere, mundare, purgare, macerare, digerere, cribrare, diſſolvere, liquefacere, coagulare, congelare, corrodere, præcipitare, percolare, filtrare, apricare, inſolare, fermentare, diſtillare, circulare, rectificare, cohobare, ſublimare, calcinare, lixiviare, decantare, ſtratificare, plantare, colere, ſerere, metere, ventilare, inſerere, pampinare, depſere, ſubigere, farcire, &c.

Huc faciunt relata de inſtrumentis artium; nec non quæ rem medicam victumque concernunt, &c.

Series

Series Actionis.

Actio.

Principium productivum effecti extra se habens.	*Principium productivum effecti intra se habens.*
Violenta.	Naturalis.
Quæ extra agens migrat.	*Quæ extra agens non migrat.*
Transiens.	Immanens.
Pura.	*Cum habitudine ad Corpus.*
Intuitio, Amor & siquis alius actûs mentis Angelicæ.	
	Vitalis.
Animati vegetantis.	*Animati sentientis.*
Vegetatio.	Perceptio.
Sentientis sine rationis usu.	*Sentientis cum rationis usu.*
Appetitio.	Intellectio.
Fuga.	Volitio. Aversatio.

PROPRIETATES.

1. *Actio inhæsive* in Subjecto *nullo est.* Non Agente, quia ab illo exit; non Patiente, quia quicquid illi ineſt, Passio est. *Dependet* igitur, non inhæret, quod jamjam ostensum est.

2. *Actio* suscipit *Contraria.*

3. *Actio* suscipit *magis* aut *minus*; utrumque non *per se*, sed gratiâ *Terminorum.* Verbi gratia, Calefactio & Frigefactio sunt contraria, quatenus illarum Termini, calor & frigus, contrariantur.

PASSIO.

PASSIO.

ACtionis seriem *passionis* series proxima subsequitur, non magis *Naturæ* quam *Aristotelis* methodo; Quippe Actionis Passio affinis & comes perpetua. Utriusvis rationem qui rectè novit, ambas noverit.

Passio definiri potest

1. *Logicè*, quod est *Accidens* quod *denominat* Subjectum *Patiens*; vel

2. *Physicè*, quod est *Effectus* quatenus in Patiente *receptus*.

Denominat vero intrinsicè, non extrinsicè; *inhæret* enim *Passio*, non solummodò *dependet* à Patiente.

Dicitur denominare *Subjectum Patiens*: *Actio* enim *Effectusve* non potest *denominare* Subjectum *Patiens*.

Non *Actio*,

1. Quia non Subjecto eidem inest.

2. Quia præcise sumta nullum respectum connotat ad illud, imo denominat subjectum aliud, sc. Agens, ut supra probatum.

Non *effectus*,

1. Quia *prioritate Naturæ* Subjectum *Patiens* est absque consideratione Effectus: si enim formalem conceptum utriusque præscindas, receptio Effectus inest Subjecto antequam Effectus; *receptio* enim est ratio introducendi Effectus.

2. Quia *Effectus* ratione *absolutâ*, non relativa, v. g. *calor effectus calefactionis*, denominat Subjectum *calidum*, non *Patiens* Caloris. Quoniam *Passio* consit ex respectu sub-Effectum.

Dicitur

Dicitur autem *Passio effectus* non *formaliter* sed *materialiter*; utrumque est eadem *Res*; *Passio* vero *modum* superaddit, nempe *Receptionem*: ideoque dicitur Effectus quatenus receptus, *Passio* enim est *forma* per quam Subjectum *recipit Effectum*; *Recipit* (inquam) non *retinet*, quia *Receptio*, non retentio est *Passio*. Receptio & Effectus insunt Patienti; *Effectus* per receptionem, *Hæc* per se solam. Si enim receptio per aliud reciperetur, infinitus processus esset.

Ex *Definitionis* utriusque explicatione, constat *Passionem* non esse *distinctam* ab *Effectu*, sed ipsum esse cum *Connotatione* Patientis. Est igitur *Passio Absolutum* Accidens, quatenus *Effectum* dicit; *Relativum*, quatenus dicit *Connotationem* Patientis: Utroque modo sumta, Relatio est (ut dictum) secundum Dici.

Passio est duplex.

1. *Intentionalis*, quæ respondet Actioni *immanenti*.

2. *Transmutativa*, quæ respondet *Transeunti* Actioni.

1. *Passio intentionalis* est Receptio Effectus in *Subjecto* eodem à quo effectus manavit. Hujusmodi passio est animæ, non corporis.

2. *Passio transmutativa* est receptio effectus in *Subjecto*, quod ab agente *distat*, aut distinguitur. Hæc propriè dicta Passio est, utpote quæ sensibilem mutationem introducit subjecto.

Utriusque ulterior distributio ex serie *Actionis* depromenda. Passio etenim non differt ab Actione realiter, quia ambæ sunt modi ejusdem rei; sed differt formaliter per conceptum diversum, quia *Actio* respicit *Agens*, *Passio* vero *Patiens*:

illa est *Effectus* quà *fluens*, hæc est Effectus quà *receptus*. Proinde variam utraque *Definitionem*, variamque *Seriem* constituit.

Passio (quemadmodum Actio) suscipit *Contrarietatem*, *Intentionem* vel *Remissionem* per *Accidens*, non *per se*.

Non vero *Actio* aut *Passio* omnis, sed hæ solum quarum Effectus sunt *Qualitates* contrariæ.

UBI.

PAssionis Categoriam sequitur Prædicamentum *Ubi*, quod tamen *Aristoteles* ex *Pythagoræorum* opinione, non suâ recensuit.

Ubi est *Accidens* per quod *Substantia* dicitur esse *præsens* in Loco. Essentia itaque ipsius est *Præsentia*. *Ubi* est quid reale, quia est terminus sive *Effectus* motus *Localis*. Præsentia enim seu nova rerum vicinia acquiritur per motum Localem.

Ubi est duplex:

Definitivum & *Circumscriptivum*.

Ubi *definitivum* est *Præsentia* in *Spatio*; *Circumscriptivum* in *loco*.

Angelus est in spatio *Definitivè*, id est, ita ut sit *hic* non *illic*; non enim potest esse in alio atque in alio spatio in eodem instanti temporis, quia non est infinitæ essentiæ. Illud autem quod est in loco circumscriptivè, est Corpus naturale.

Ubi ut sumitur pro intrinseca determinatione rei finitæ, est quid *absolutum*, ut sumitur in ordine ad *Locum*, est quid *Relativum* (ut dictum est) *secundum dici*: quare etiam *habitudines* illuc spectantes exinde petendæ sunt; speciatim ab iis quæ ad *locum* pertinent.

Seria

Series Ubi.

Ubi.

Substantiæ Infinitæ.		*Substantiæ Finitæ.*
Repletivum.	Definitivum.	
Incorporeæ.		*Corporeæ.*
Solummodo Definitivum.	Definitivum & Circumscriptivum.	
Cæli supremi omnia ambientis.		*Corporum inferiorum.*
Circumscriptivum aptitudinaliter.	Circumscriptivum actualiter.	

PROPRIETATES UBI.

1. *Ubi* non est *Locus*, sed esse in *Loco*.
2. *Ubi* est esse in *Loco toto*, non parte.
3. *Ubi* non habet *Contrarium*.
4. Nec *Intenditur*, nec *remittitur*.
5. Omne *Corpus* est in *Loco Determinato*.
6. Omnis *Spiritus* finitus est in Loco *definitivè*.
7. *Deus* est in Loco *repletivè*

SITUS.

SItus est *Positio partium* in Toto & in ordine ad *Locum*.

Est autem duplex.

1. *Rectus*, & est erecta Partium positio, ut *stario* Hominis.

2. *Curvus*, & est inflexa partium dispositio, ut Hominis ingeniculi.

Differt

Differt *situs* ab *Ubi* in hoc, quod *Ubi* est Locatio *Totius*, *Situs* est ordinatio *Partium* Totius in Loco. *Ubi* est *Simpliciter* esse in *Loco*; *Situs* secundum *partium adaptationem*: proinde variam utriumque Seriem constituit.

Situs ut sumitur pro *positione* partium in Loco, est quid *absolutum*; ut sumitur pro *ordine* istarum *Partium* ad partes Loci, est quid *relativum*; & proinde ralatio secunduun dici.

Habitudines situm respicientes.

Erectum, inclinatum, reclinatum, expansum, complicatum, extensum, pendulum, cadens, præcipitatum, scandens, stans, ambulans, currens, volans, natans, repens, sedens, cubitis innixum, genuflexum, retrogradum, viceversum, inversum, conversum, transversum, pronum, supinum, resupinum, &c.

Series situs.

Situs.

Positio partium erecta.		*Positio partium prona.*
Statio.	Inclinatio.	
Totalis.		*Partialis.*
Prostratio.	Incurvatio.	
Honoris ergo.		*Quietis motusve secundarii.*
Genuflexio.	Sessio.	

PROPRIETATES.

1. Ex *situ* aliquid dicitur esse *Situm*, sive secundum partes sui in loco ordinatum dispositumque.
2. Non habet *Contrarium*.
3. Non recipit *magis* & *minus*.
4. *Convenit* tantum rebus *Corporeis*.

QUAN-

QUANDO.

QUando est *Duratio* uniuscujusque rei in *Existendo.*

Dicitur *duratio*, quæ est ratio formalis hujus Prædicamenti, *Negatio* interitus, seu potius positiva *permanentia* in *existendo.* Aliud enim est *existere*, sive poni extra Causas, aliud vero *perseverare* in existendo. Differunt itaque *existentia* & *Duratio formaliter*, quia hæc præsupponit illam; non vero realiter, quia duratio non superaddit aliquid reale Existentiæ.

Est autem triplex *Quando*, *Momentaneum*, *Temporaneum*, *Æviternum.*

1. Quando *momentaneum* non potest esse in *Prædicamento*, quia sic se habet *Momentum* ad *Tempus*, ut *Punctum* ad *Lineam.*

2. Quando *Æviternum* discluditur, quia non competit corporibus.

3. Proinde *Quando temporaneum* constituit hoc *prædicamentum.* Quatenus ipsam significat *durationem.* *Quando* est quid *absolutum*; ut refertur ad *rem Temporalem* est quid *Relativum*: adeoque *Relatio* secundum *dici.*

Quando dividitur in *Præsens*, *Præteritum*, & *Futurum.*

Habitudines ad Quando spectantes.

Ab orbe condito, à diluvio, ab epocha Chaldaica, ab initio regni Assyriaci, ab Inacho rege, à Cecrope, ab exodo Israeliticâ, à Trojæ excidio, à regno *Davidis*, ab *Astyagis* initio, ab olympiade prima, ab Urbe condita, sive Romæ initio, ab epocha *Nabonassari*, à captivitate Babylonica, à Cyri initio, à regifugio, à Pugna

Marathonia, à pugna Salaminia, ab initio belli Peloponnesiaci, à pugna ad Gaugamela, ab initio periodi *Calippicæ*, ab epocha *Seleucidarum*, ab epocha Antiochena, ab epocha *Julianæ*, ab æra Hispanica, à nativitate Domini, à templi excidio, ab æra martyrum, à concilio Niceno, ab encæniis Constantinop. ab epocha Hegiræ, ab epocha Yesdeired, ab epocha Jellalæam. His accedunt sequiorum temporum epochæ cuilibet regno & populo peculiares; quales apud nos Heptarchia Saxonum, invasio Danorum, conquisitio Normannica, Britanniarum Unio, restitutio Carolina, *&c.* Quibus addendæ periodi breviores in communi usu receptæ, ut ante, aut post seculum, lustrum, annum, mensem, diem, horam, hodie, heri, perendie, nudius tertius, pridie, cras, olim, mane, meridie, vesperi, ad conticinium, ad gallicinium, crepusculum, autumno, hieme, vere, æstate, infantia, juventute, senectute, pubertate, quotidie, deinceps, principio, aliquando, tandem, tandem aliquando, mature, sero, nunquam, jam, modo, statim, extemplo, &c.

Series Quando.

Quando.

Respectu temporis existentis.		*Respectu temporis non existentis.*
Nunc.	Olim.	
Futurum.		*Præteritum.*
Post seculum, annum, mensem, diem, horam, &c.	Ante seculum, annum, mensem, diem, horam, &c.	

PROPRIETATES QUANDO.

1. Ex *Quando* Subjectum dicitur esse in *Tempore*.
2. Non est *Tempus*, sed esse in *Tempore*.
3. Non habet *Contrarium*.
4. Non suscipit *magis* aut *minus*.

HABI-

HABITUS.

HAbitus eſt *Accidens* proveniens ab *Applicatione veſtis* ad veſtitum. Ut ſimpliciter ſumitur pro *veſte*, eſt quid *abſolutum*; ut pro *applicatione* ejus ad Veſtitum, *relativum*, proinde *Relatio* ſecundum *Dici*.

Ad habitum pertinentia.

Veſtis, veſtitus, mundus muliebris, pannus, byſſus, linteum, ſericum, filum, multicium, galerus, pileus, galericulum, caliendrum, ſpira, vitta, peplum, collare, manuale, induſium, ſubucula, diplois, manica, fibula, tunica, femoralia, braccæ, ligulæ, cingulum, fimbria, inſtita, prætexta, latuſclavus, angusticlavus, toga, pallium, penula, tunica, lacerna, ſtola, chirotheca, tibiale, faſcium, calceus, corrigia, ocrea, calcar, crepida, ſocci, cothurnus, ſagum, chlamys, paludamentum, galea, caſſis, lorica, abolla, ricinum, læna, cæſicium, byrrus, trabea, palla, calantica, larva, perſona, corona, corona obſidionalis, civica, muralis, caſtrenſis, navalis, diadema, tiara, phaleræ, torques, armilla, monilia, inauris, bractea, cingulum militare, balteus, infulæ, mitra, cucullus, leripippium, ephod, ſuperhumerale, dalmatica, capa, caputium, amictus, alba, ſuperpelliceum, manipulus, orarium, caſula, planeta, mandya, pluviale, &c.

Series Habitus.

Habitus.

Militaris.		*Civilis.*
Arma.	Veſtis.	
Decoris.		*Neceſſitatis.*
Ornamentum.	Tegumentum.	
Internum.		*Externum.*
Camiſia, Interula, &c.	Pallium, Toga, Pileus, &c.	

PROPRIETATES HABITUS.

1. Ex *Habitu* dicitur Subjectum vestitum.
2. Non habet *Contrarium.*
3. Non suscipit *magis* aut *minus.*

POST-PRÆDICAMENTA.

POst-Prædicamentum est Documentum à parte *posteriori* conducens ad cognitionem *Prædicamentorum*; nempe ostendendo quomodo inter se conveniant, & differant.

Postprædicamenta sunt quinque, viz. *Modi*

1. *Oppositorum.*
2. *Prioris.*
3. *Simul.*
4. *Modi Habendi.*
5. *Motus.*

MODI OPPOSITORUM.

Ut autem modi *Oppositorum* melius intelligantur, præmittenda explicatio *Distinctionis. Distinctum* dicitur quicquid ab alio quovis modo differt.

Distinctio autem est duplex.

1. *Rei.*
2. *Rationis.*

Hæc etiam est duplex.

1. *Rationis Ratiocinantis.*
2. *Rationis Ratiocinatæ.*

1. *Distinctio* Rationis *ratiocinantis* est separatio rei unius à *seipsa*, nullo existente *fundamento* extra intellectum, ut *Tullii* à *Cicerone.*

2. *Distinctio* Rationis *Ratiocinatæ*, est *separatio* rei unius à seipsa dato separandi *fundamento.* Ut Lucii

Lucis à potentia illuminativa & calefactiva. Hæc autem *distinctio* dicitur distinctio *Formalis*, sive ex natura rei.

Distinctio Rei est separatio *rei* à *re*: estque duplex.

1. *Diversitas*, quæ est *Distinctio* per quam duæ res differunt *Natura* & *Essentia*, licet *non Subjecto*. Ut Quantitas & Qualitas.

2. *Oppositio*, quæ est *Distinctio* per quam duæ res differunt *Natura* & *Subjecto*, capaci quidem utriusque successive. Vel est *Repugnantia* duorum *Terminorum* simplicium respectu ejusdem *Subjecti*.

Estque duplex.

1. *Positiva*, quæ est distinctio inter duos aut plures terminos *positivos*.

2. *Negativa*, quæ est distinctio inter binos terminos quorum unus est *negativus*.

Oppositio positiva est duplex.

1. *Relativa*, inter Terminos *relativos*.

2. *Contraria*, quæ est Repugnantia formarum Accidentalium, adeoque accidit inter Terminos *absolutos*.

Oppositio negativa est duplex.

1. *Privativa*, quæ est inter duos Terminos quorum alter est *privatio* alterius. Ut Lux & Tenebræ.

2. *Contradictoria*, quæ est inter duos Terminos quorum alter est *negatio* alterius, ut homo & non-homo.

Privativa autem sunt duplicia.

1. Quæ tollunt tantum *Actum*, non potentiam. Ut Lux & Tenebræ, & dicuntur *Partialia*.

2. Quæ tollunt *Actum* & *Potentiam*, proximam scilicet seu organicam. Ut cæcitas: & dicuntur *Totalia*.

A privatione tollente *Actum* tantum, ad *Habitum* potest dari *regressus*, sed à tollente *Actum* & *Potentiam* non datur *regressus*; id est, ad eundem vel numero, vel specie habitum, virtute puta naturali.

Notandum quod differunt *Privatio* & *Negatio*, quia *privatio* connotat subjectum ejusque aptitudinem, *Negatio* non item; Privatio enim est absentia illius quod aptum erat inesse, Negatio illius quod aptum *non* erat; *materialiter* itaque differunt, non *formaliter*.

Adnotanda de Relative Oppositis.

1. *Relata* omnia tam secundum *dici*, quam secundum *Esse*, sunt *relative opposita*. Alia autem ratione & respectu *Relata* sunt *Opposita*, alia sunt *Relata*. Sunt *Relata* quatenus mutuo à se *dependent*; sunt relative *Opposita* quatenus inter se *differunt*, & unum tollit alterum.

2. *Relata* non se *destruunt* ac tollunt, ut alterum *non sit*, sed ut non in *eodem Subjecto*; nam ponunt se in diversis, destruunt se in eodem. Ut idem non est Pater & Filius istius Patris.

3. Pater & Filius ut & omnia alia *Relata* & *Correlata*, non *opponuntur*, nisi *eodem respectu* sumantur. Pater igitur Johannis & Filius Petri non opponuntur.

Adnotanda de adverse Oppositis.

Contraria adversa sunt *Accidentia* (ut prius definiebantur) posita sub eodem *Genere*, quæ maxime distant, & se mutuo pellunt ab eodem subjecto in quo vicissim insunt.

1. Dicuntur *accidentia*; unde excluduntur *Differentiæ*

rentiæ ſubſtantiales, & omnia *Privantia*, quæ non ſunt Entia poſitiva. Ubi *notandum*, quod duo requiruntur ut Accidentia ſint *contraria*.

1. Ut ſint *Poſitiva*.
2. Ut ſint Entia *Abſoluta*.

2. Dicuntur poni *ſub eodem Genere*, quia quæ ſunt in diverſis *Prædicamentis* non ſunt adverſe Contraria.

3. Dicuntur *maxime à ſe diſtare*, id eſt non *gradu* ſed *forma*. Nam calor in remiſſo gradu & frigus in remiſſo gradu ſunt *contraria*, ſed non maximè diſtant quoad Gradum. Notandum autem hic quod *Diſtantia* eſt duplex,

1. *Poſitiva* quæ eſt inter *duo Entia*.
2. *Negativa*, inter *Ens*, & *non-Ens*, vel inter *duo non-Entia*.

Inter Accidentia *contrariè oppoſita* datur maxima *diſtantia poſitiva*. Inter *Entia contradictoria* datur maxima *diſtantia negativa*.

4. Dicuntur *expellere ſe ab eodem Subjecto*, quia quæ ſimul inſunt, non ſunt adverſa; ſed hoc de *contrariis* præſertim in *intenſo gradu* profertur; nam in *remiſſo* gradu *ſimul* ineſſe poſſunt, ut in miſtis ineſt Calor & Frigus, licet non ſine pugna.

5. Dicuntur ineſſe *eidem ſubjecto viciſſim*; unde à *privantibus diſtant*, nam illa non inſunt viciſſim. Si alterum Contrariorum à natura inſit ſubjecto, tum non eſt neceſſe ut viciſſim inſint. V. g. Frigus non *ineſt* Igni, quia Calor ineſt à natura.

6. Cum dicuntur *Bonum* & *malum* eſſe *contraria*, perinde ſumuntur, ut cum dicimus ſanitatem morbo, juſtum injuſto, rectum obliquo eſſe contraria.

7. *Contraria* ſunt duplicia.

1. *Me-*

1. *Mediata*, quæ conveniunt in aliquo *tertio*, sive quæ habent *medium*, qualis est tepor respectu caloris & frigoris.

2. *Immediata*, quæ non habent *medium*, sive quæ non conveniunt in aliquo *tertio*, id est, non habent *medium* formæ sive *Participationis*, sed *Subjecti*.

Est enim *duplex medium*:

1. *Formæ*, quod est *tertium Ens* participans naturam utriusque extremi. Ut *valetudo* mediocris respectu *sanitatis* & *ægritudinis*.

2. *Subjecti*, quando invenitur aliquod *subjectum* in quo utrumque contrariorum inest; Ut aqua respectu caloris ac frigoris. Sic differunt *contraria* à *Contradictoriis*, quæ non habent medium *subjecti*, vel formæ, cum præter Ens & non Ens nihil vel imaginando detur.

Adnotanda de Privative Oppositis.

1. *Privatio* aliquando sumitur *improprie* pro mera *absentia* formæ & *Habitus*. Sic dicimus *Lapidem* esse *cæcum*; sed vix citra veniam.

2. *Privatio* est *simpliciter non-Ens* per se.

3. *Privatio* est duplex, *Physica*, vel *Logica*. *Physica* est absentia formæ introducendæ; *Logica* est absentia *formæ* quæ inerat.

Adnotanda de Contradictorie Oppositis.

Contradictoria sunt duplicia.

1. *Complexa*, ut *Propositiones*.

2. *Incomplexa*, ut *Termini*. De Complexis alibi agendum.

Contradictoriorum simplicium alterum de quovis *Ente* potest affirmari, vel *non-Ente*. Omnis enim

enim quod *est*, est vel *Lapis*, vel *non-Lapis*.

Modi oppositorum constituunt *Post-prædicamentum*, quia ostendunt quomodo Prædicamenta *opponuntur*.

MODI PRIORIS.

Aliquid dicitur alio *prius* quadrupliciter.

1. *Tempore*, quod tempore antecedit. Ut *Senex Juvenem*.

2. *Natura*; idque dupliciter: primo quoad *consecutionem*, & sic illud est prius, quod convenit alteri essentialiter, non tamen reciproce hoc isti; Ut animal Homini. Secundo quoad *Causationem*; sic *causa* est prior suo *effectu*, nempe quoad absolutum conceptum; quoad relativum enim sunt simul.

Notandum autem quod quicquid est *prius* quoad *consecutionem*, est etiam prius quoad *causationem*; sed non vice versa.

3. *Ordine*; Ut quod primo tractandum venit in Scientiis.

4. *Honore*; ut *Rex* est prior *Subditis*.

Adnotanda de modis Prioris.

1. *Aristoteles* non enumerat *omnes modos* Prioris, sed eos tantum qui maxime usitati sunt.

2. Ex modis *Prioris* intelliguntur modi *Posterioris*. Quot enim modis dicitur unum *Oppositorum*, tot modis dicitur alterum.

3. Sunt *quatuor* tantum *modi* prioris in *Genere*, *quinque* tamen in *Specie*, secundum Versiculos memoriales.

Tempore, Natura, prius ordine dico & Honore;
Causam causato dicimus esse prius.

4. In *æternis* nil prius *Tempore.*

5. Omnis *causa* prior *Natura* in *causando*, non *consequendo.*

6. Eorum quæ *reciprocantur* neutrum est *prius* altero in *Consequendo*, nam utrinque retro sequitur Argumentum: ut homo est rationalis, & rationale est homo.

7. Aliquid dicitur *prius Ordine* dupliciter.

1. Quoad *naturam*, quando ea quæ sunt priora Natura, in Scientiis tradendis prius tractantur: ut *Universalia.*

2. Quoad *nos*, cum id quod nos facilius cognoscimus, prius tractatur; Quâ methodo scientiæ primum indagantur; ita etiam secunda Pars Logicæ aliquando discitur ante primam.

8. *Idem* potest esse *prius Natura* in *causando* & in *consequendo*: Ut *Animal* prius *Homine.*

Modi prioris constituunt *Post-prædicamentum*, quia ostendunt quomodo unum *præcedit* aliud.

MODI SIMUL.

Aliquid dicitur *simul* dupliciter.

1. *Tempore*, quæ *simul oriuntur* & occidunt. Ut omnis *propria passio* cum *Subjecto.*

2. *Natura*, idque vel in *Consequendo*, quæ *reciprocantur* & neutrum est causa alterius; ut omnia *Relata* & secundum dici, & secundum esse: vel *Dividendo*, quæ æqualiter *dividunt* idem *Genus*; Ut *Homo* & Brutum respectu *Animalis.*

Adnotanda de modis Simul.

1. *Tempore* aliqua dicuntur *Simul improprie*, quæ *simul* in aliquo eodem tempore *vixerunt*, etsi or-

tu

tus eorum diversi erant. Sic dicimus *Socratem* & *Platonem* esse συγχρόνους.

2. Aliqua possunt esse *simul* in eodem *tempore*, licet unum eorum sit altero *prius Naturâ*, ut *Homo* & *Risibile*.

3. Ut aliqua sint Naturâ *simul* in *consequendo* requiritur, & ut *reciprocentur*, & ut neutrum sit *causa* alterius.

4. Quæ sunt *simul Natura* in *consequendo*, sunt etiam in *Tempore*: neutrum enim sine altero existit.

5. Omnia *Relata* sunt simul Naturâ in *consequendo*.

6. Nulla *causa* est simul Naturâ cum suo *Effectu* quoad esse suum absolutum.

7. *Species duæ* contra-divisæ ejusdem *Generis* univoci, sunt simul Naturâ in *dividendo*.

8. *Species* dicuntur *simul Natura* in ordine ad Genus, quia Genus æque respicit suas Species.

9. Specierum ut in se considerantur una *prior* est alia, licet in ordine ad Genus sint simul.

10. Species *Analogici* Generis aut *Æquivoci* non sunt *simul* Natura; ut *Substantia* & *Accidens* respectu Entis.

Modi Simul constituunt *Post-prædicamentum*, quia ostendunt quomodo coordinantur *Species* diversorum *Prædicamentorum*.

MODI HABENDI.

Habere octo modis dicitur.

1. *Habitum* & Dispositionem, & refertur ad prædicamentum Qualitatis.

2. *Quantitatem*, & refertur ad prædicamentum Quantitatis.

3. *Vestem*, & refertur ad prædicamentum Habitus.

4. *Aliquid* in *parte*, & refertur ad prædicamentum substantiæ.

5. *Partem*, & refertur ad prædicamentum Substantiæ.

6. *In vase*, & refertur ad prædicamentum Ubi.

7. *Possessionem*, & refertur ad prædicamentum relationis.

8. *Uxorem*, & refertur ad prædicamentum Relationis.

Modi habendi constituunt *Post-prædicamentum*, quia pervagantur plurima *Prædicamenta*.

MOTUS.

In Definitione *Motus* tria sunt observanda.

1. *Subjectum* cui inest, quod est *Mobile*.

2. *Termini* duo, à *quo*, *& ad quem*.

3. *Mensura*, quæ est *Tempus*.

Motus est *Mutatio* in Subjecto ab uno *Termino* ad alium, facta in tempore.

Generatim sumtus dicitur vel Instantaneus, vel successivus.

1. *Instantaneus*, qui fit in instanti; & evenit quoties Terminus motus est indivisibilis, quia talis motus simul & semel fit.

Estque duplex.

1. *Generatio*, quæ est mutatio vel in *Materia* prima seu informi; vel secunda, quæ forma essentiali actuatur, ut in *Subjecto*, facta à *privatione* formæ, tanquam *termino* à quo, ad *formam*, tanquam ad terminum ad quem. Sive, *Generatio* est *mutatio* à *non esse* ad *esse* simpliciter.

2. *Cor-*

2. *Corruptio*, quæ est *Mutatio* in eadem Materia, facta à *formâ* subjecti, ad illius *Privationem*, sive ab *Ente* ad *non-Ens*. Aut, *Corruptio* est mutatio ab *esse*, id est compositi, ad non *esse*, id est compositi.

Materia est *Subjectum* Generationis & Corruptionis.

1. *Generationis*, quia est *introductio formæ* in materiam formâ præexistente viduatam.

2. *Corruptionis*, quia Corruptio *relinquit materiam* nudam formâ. Notandum quod ubicunque terminus Motus est *indivisibilis*, talis motus fit in *instanti*.

Terminus autem *Generationis*, id est motus instantanei, est duplex.

1. *Remotus* & Principalis, & est *compositum*.

2. *Proximus* & minus principalis, & est *Forma*. Primo enim *educitur forma*, & unitur materiæ; deinde fit *compositum*. *Forma* itaque ordinatur ad *compositum*, & fit propter *compositum*, ac proinde non est terminus *Principalis*. Forma itaque non *fit*, sed *confit*.

2. *Successivus*, qui fit in *tempore*.

Motus autem successivus est

1. Ad *Quantitatem*, cujus Termini sunt in Quantitate; estque in animato, Nutritio, quæ est *mutatio* successiva facta in Corpore à *quantitate minori* ad *majorem*; vel phthisis, quæ est *mutatio* successiva facta in Corpore à *quantitate* majore ad *minorem*.

2. Ad *Qualitatem*, & dicitur *Alteratio*, quæ est *mutatio* successiva ad contrariam *qualitatem* à contraria *Qualitate*.

3. Ad *ubi*, & dicitur *Motus localis* sive *Latio*;

& est *mutatio* successiva facta in Corpore, & ab uno *Loco* ad alium.

Adnotanda de Motu.

1. Omnis *motus* distinguitur per *terminum* suum *ad quem* formaliter consideratum.

2. *Motus* aliqui distinguuntur per *mensuram*. Sic *Generatio* & *Corruptio* distinguuntur à ceteris per hoc quod sint in instanti, reliqui in tempore.

3. *Motus* aliqui distinguuntur per *subjectum*. Sic *Generatio* & *Corruptio* sunt in *materia prima*; *reliqui* omnes in *corpore*.

4. Omni *motui Quies* opponitur *privative*; requiritur enim in termino à quo *quies*, hoc est privatio motus secuturi.

5. *Motus* illi sunt *contrarii*, quorum *Termini* sunt *contrarii*.

Motus constituit *Post-prædicamentum*, quia pervagatur plurima *Prædicamenta*, nempe tot quot *Termini* ipsius diversi.

GRAM-

GRAMMATICÆ RATIONIS,

Sive

INSTITUTIONIS LOGICÆ

PARS SECUNDA.

HUC uſque primum actum Mentis, *ſimplicem* ſc. *Apprehenſionem* dirigentes de Prædicabilibus, anteprædicamentis, Poſtprædicamentis, omnique terminorum ſimplicium apparatu, tanquam *partibus orationis Dialecticæ*, ſeorſim egimus. Proximum eſt ut ad inſtruendum *Judicium*, ſecundum mentis actum, progrediamur; & *terminos complexos*, ſive *partium prædicatarum Syntaxin* pertractemus.

Diximus ſuperius *voces* eſſe vel *complexas*, vel *incomplexas*; porro complexas illas eſſe quæ plura atque diverſa denotant, uti ex vocibus conflatæ Orationes. In iis inſtitutionis hujus pars ſecunda tota fere verſatur.

Propoſitio definitur quod ſit, *Oratio* indicativa, congrua, perfecta, *verum vel falſum* ſine ambiguitate *ſignificans*.

Oratio eſt, ſive vocum complexio. Quin & *indicativa*, quæ aliquid de aliquo plane aſſerit, non optat tantum, aut interrogat, aut exclamat, aut imperat, aut ſupplicat. *Indicativa* igitur oratio eſt, quâ pronunciamus aliquid eſſe vel non eſſe, idque in modo *finito*: dein *congrua*, non ſoloœca, nimirum ad Grammatices analogiam &

regulas conformata. *Perfecta* etiam, ut *ſenſus* ratio integra conſtet. Demum exigimus, ut *verum* vel *falſum* ſine *ambiguitate* ſignificet, ut evitetur *æquivocatio*, aut *amphibologia*: alioquin pro unica plures enaſcentur *Propoſitiones*.

Notandum vero, ambiguitatem in voce ſimplici dici æquivocationem, in complexâ amphibologiam. Prioris generis erit, ſi *forte* dixeris: parum enim conſtat an *robuſtum*, an *animoſum*, an *fortuitum* pronuncies. Alterius generis ſunt ſermones ad fucum faciendum compoſiti, quales

Cræſus Halyn penetrans magnam pervertet opum vim.
Aio te Æaciden Romanos vincere poſſe.
Edvardum occidere nolite timere bonum eſt.

Partes Propoſitionis ſunt *Nomen* & *verbum*.

Nomen eſt *vox* ſignificativa ad *Placitum*, *ſine tempore*, cujus nulla *pars* ſeparata aliquid ſignificat, *finita* & *recta*; & eſt pars Propoſitionis *materialis*.

Dicimus primo eſſe *vocem*. *Vox* vero (quod ſupra monuimus,) nihil aliud eſt quam *ſonus* ex animantis ore editus. Dicitur vero *ſignificativa* ad *placitum*, ut à voce *naturali*, qualis eſt tuſſis, aut gemitus, diſtinguatur. Cujus nulla *pars ſeparatim ſignificat* additur, quia quæ ſeparatim ſignificant ſunt *Nomina*, non *nomen*. Sufficit autem ut *partes ſeorſim* non idem quod *conjunctim* ſignificent; ſic *Magiſter* eſt vox ſimplex, quia nec *magis* vel *ter* vocis iſtius partes aliquid conferunt ad *Pædagogi* notionem. Dicitur *finita*, quia debet eſſe limitatæ ſignificationis.

Vox eſt vel *finita*, vel *infinita*.

1. *Finita* dicitur, quæ *certam* aliquam rem ſignificat, ut homo, lapis, &c.

2. *In-*

2. *Infinita* eſt, quæ certam aliquam rem non ſignificat, ut *non-homo*, non-lapis: non-homo enim quidvis Entium, aut non entium perinde ſignificat præter ipſum hominem.

Omne nomen duplicem ſignificati ſui notionem innuit, quarum prima eſt *generalis*, quod ſit Ens, ſecunda *Specialis*, quod ſit tale Ens. V. g. *Homo* habet duplicem acceptionem, Primo quod ſit *Ens*, Secundo quod ſit *Ens* habens *humanitatem*. *Negatio* itaque appoſita Nomini tollit *Specialem* acceptionem, ſed relinquit *generalem*. V. g. Negatio Hominis tollit humanitatem, non rationem Entis; unde idem ſonat, ac ſi diceres, non-homo eſt ens non habens humanitatem. Nomen itaque *infinitum* ſignificat unum ſecundum Generalem acceptionem, quia ſignificat *Ens* reale vel rationis *poſitive*; ſed negative tantum ſecundum ſpecialem acceptionem.

Ex prædictis patet quod vox *infinita* non eſt *negatio*. Quod hinc etiam conficitur, quod negatio convenit non terminis ſimplicibus, ſed ſoli Propoſitioni, quin & ſignificat verum vel falſum, quæ terminis infinitis minime conveniunt. Unde ſcite ut ſolet *Ariſtoteles*, οὐκ ἄνθρωπος οὐκ ὄνομα.

Verbum eſt *vox* ſignificativa ad Placitum, cum *tempore*, cujus nulla pars ſeparata aliquid ſignificat, *finita & recta*, & eſt *nota* eorum quæ de altero *dicuntur*.

Dicitur cum *tempore* ſignificare, hoc eſt, præter principale ſignificatum, quod eſt actio vel paſſio aliqua, connotat etiam temporis differentiam: itaque *diſputo* notat *diſputationem*, eamque jam nunc inſtitutam, ut diſtinguatur à *Nomine*, quod poteſt tempus *ſignificare*, ſed non *conſignificare*,

care, seu προσημαίνειν χρόνον, ut hora, annus, &c.

Additur *cujus nulla pars separata aliquid significat*, ut distinguatur ab *oratione*.

Dicitur *Finita*, ut distinguatur *à verbis infinitis*: nam negatio præfixa Verbo implicanti eam rem quam consignificat, potest reddere propositionem vel infinitam vel negativam, prout resolventi placet. V. g. in hac Propositione, *Homo non legit*, negatio præfixa verbo infinitum illud reddit, si ita resolvis, *Homo est non legens*: negativum, si ita, *Homo non est Legens*.

Dicitur *Recta*, ut excludantur *casus verborum*, (ut inquit *Aristoteles*) nempe ea omnia quæ non sunt *Indicativi* modi.

Verbum dicitur id quod indicat rem aliquam alteri attribui; quia sine verbo, id est copula, nihil de altero asseritur aut enunciatur, proinde dici potest propositionis pars formalis.

Cum *Propositio* (prout dictum est) sit oratio *indicativa*, liquet eam verum vel falsum significare.

Enunciatio illa vera esse dicitur, quæ est conformis rei significatæ. *Vera* enim est in qua termini *connectendi connectuntur*, id est, ubi connexio de terminis congruentibus affirmatur: aut termini non connectendi separantur, id est, ubi de terminis non congruentibus connexio negatur. V. g. harum *Propositionum* quarum altera affirmat, altera negat, *Virtus est expetibilis*, *vitium non est expetibile*, utraque est *vera*, quia *virtus* & *expetibile*, termini congruentes, connectuntur; *vitium* vero & *expetibile*, termini non congruentes, *separantur*.

Enuntiatio illa falsa esse dicitur, quæ est disformis rei significatæ, seu in qua termini non connectendi

nectendi connectuntur, & ſeparantur connectendi. Ita hæ *Propoſitiones* quarum una negat, altera affirmat, *Virtus non eſt expetibilis, vitium* eſt *expetibile*, falſæ ſunt, quia termini non congruentes uniuntur, congruentes ſeparantur.

Hæc *Propoſitionum* habitudo dicitur *Qualitas* earundem.

Porro *affirmatio* & *negatio*, vel in terminorum totâ *latitudine* peragitur; vel iiſdem aliquatenus reſtrictis & coarctatis: alia enim res eſt, ſi dicamus hominem omnem eſſe doctum, aut aliquem eſſe doctum; nullum hominem eſſe pium, aut aliquem non eſſe pium.

Hæc *Propoſitionum* habitudo dicitur *Quantitas earundem.*

Demum *affirmatio* & *negatio*, vel *abſolute* procedit, aut ſub *conditione*, & quaſi exceptione, ſeu *hypotheſi.* Neque enim perinde eſt ſi dicamus, dies eſt; ſive, ſi dies eſt, ſol oritur: aut, vel dies eſt, vel ſol non oritur.

Hæc Propoſitionum *habitudo* dicitur *ſubſtantia* earundem.

Exinde fit quod *Propoſitio* paſſim dividitur ſecundum *ſubſtantiam, quantitatem* & *qualitatem.*

DE PROPOSITIONIS SUBSTANTIA.

Dividitur propoſitio ſecundum *ſubſtantiam*, in *ſimplicem* ſive *Categoricam*, & *Compoſitam* ſive *Hypotheticam.*

Hæ autem differunt dupliciter.

1. *Materialiter*, quia *materia* (ex qua) *Categoricæ* Propoſitionis ſunt voces *ſimplices*; Hypotheticæ autem *orationes.*

2. *Forma-*

2. *Formaliter*, quia *forma* Categoricæ est *connexio subjecti cum Prædicato* per *copulam*, sc. verbum substantivum; *Hypotheticæ* autem *categoricarum* per *conjunctionem*, *si*, *aut*, & similes.

Propositio Categorica est, quæ constat ex *subjecto*, *Prædicato* seu attributo, & *copula*, tanquam ex partibus proximis.

Subjectum est ea *pars* quæ *præcedit*, non autem quicquid præcedit; nam *signa* quæ dicuntur tantum accidentia Propositionis præcedunt, sed non sunt *subjecta*; nec etiam quod *præcedit* verbum *loco*, vel voce, sed *sensu* & constructione grammaticali.

Prædicatum est id quod *sequitur copulam* in Propositione.

Est autem duplex *prædicatum*.

1. *Materiale*, estque id quod *sequitur verbum* principale, & per copulam unitur subjecto.

2. *Formale*, quod est ipsum *verbum*; ut in hac Propositione, *Plato disputat*, sive quod idem est, *est disputans*, *disputans* est prædicatum materiale, sed *disputat* (vel est disputans) formale. Ita res illa sese habet in *Homo est animal*; Ubi *Animal* est prædicatum materiale, *est animal*, formale.

Adnotanda de Prædicatis.

1. *Multæ voces* non constituunt *unum Prædicatum* vel unum *subjectum*, nisi significent *unam* rem, vel uni rei conveniant.

2. Quandocunque *plura prædicata* separatim sumta conveniunt *per se* eidem subjecto, illa eadem *Prædicata* possunt convenire eidem subjecto *conjunctim*; quando autem *non* conveniunt uni *subjecto*, aut inter se nisi accidentaliter, non possunt

ſunt convenire conjunctim. Ut *Homo* eſt *Albus*, *Homo* eſt *muſicus*, non inde tamen ſequitur, homo eſt *albus muſicus*.

3. Quando *Prædicata* ita inter ſe conveniunt, ut unum in altero includatur *actualiter*, poſſunt *ſeparatim* de eodem ſubjecto *prædicari*, non *conjunctim* ſine ſolœciſmo Logico imo & Grammatico. Ut *Homo* eſt *Homo*, *Homo* eſt *Animal*; non ſequitur Homo eſt *Homo Animal*, quia Animal includitur in homine.

4. Quando ea quæ *adjiciuntur* Subjecto inter ſe *repugnant*, non erit etiam recta illatio ab iiſdem *ſeparatis*, ac *conjunctis*. Ut *Socrates* eſt *mortuus*, ergo *Socrates eſt*: at vera eſt propoſitio illa prior, adeoque inter ſe pugnare non poſſunt prædicati membra.

Verbum poteſt etiam eſſe *Prædicatum* vel *ſubjectum* in Propoſitione, ſed non ſub ratione *ſui*, ſed *Nominis*.

Verbum etiam conſideratur dupliciter, *In propoſitione*, vel *Extra Propoſitionem*. *Verbum extra* Propoſitionem, ſi *negatio* præfigatur, neceſſario infinitum eſt, tum enim nominis rationem ſubit. Verbum in *Propoſitione*, ſi negatio præfigatur, *negativum* eſt, aut infinitum, prout reſolvitur.

Verbum etiam ut *adjacet* ſubjecto, eſt *Prædicatum*; ut *unit* Prædicatum materiale cum Subjecto, eſt *copula*. Copula enim eſt ipſum verbum ſubſtantivum, quod intervenit inter Subjectum & Prædicatum materiale.

Partes propoſitionis poſſunt eſſe in Propoſitione dupliciter, *Implicite*, ut *Lego*; *Explicite*, ut *ego ſum legens*.

Notandum quod ea clauſula *tanquam ex Partibus*

tibus proximis adjicitur ad excludendam *Hypotheticam.* Hæc enim habet duplices partes, *Proximas*, quæ ſunt *Categoricæ* Propoſitiones; *Remotas*, quæ ſunt *Subjectum*, *Prædicatum*, & *Copula*, ipſarum quidem Categoricarum partes.

De Triplici materia Categoricæ Propoſitionis.

Materia propoſitionum primo dicitur duplex.

1. *Ex qua* conficitur, viz. *Subjectum*, *Prædicatum*, *copula.*

2. *Circa quam* verſatur, nempe realis *habitudo Subjecti* ad *Prædicatum.*

Hæc autem materia eſt triplex.

1. *Neceſſaria*, cum Prædicatum neceſſario affirmatur de ſubjecto. Ut *Homo eſt Animal.*

2. *Impoſſibilis*, cum impoſſibile eſt prædicatum affirmari de Subjecto. Ut *Homo eſt Bos.*

3. *Contingens*, cum prædicatum medio quodam modo ſe habet ad ſubjectum, id eſt, poteſt eſſe vel non eſſe. *Ut Homo eſt Doctus.*

Contingentia ſunt quæ in *utralibet*, ſed plerumque in *parte* altera accidunt. *Contingentium* de *futuro* alia *vera* ſunt, alia *falſa*, alternatim, non diviſim; indeterminate, non determinate.

In materiâ *neceſſaria* propoſitiones *affirmativæ* ſunt *veræ*; negativæ *falſæ.*

In materia impoſſibili propoſitiones *negativæ* ſunt *veræ*; affirmativæ, *falſæ.*

In materia *contingenti* vel *veras* vel *falſas* eſſe non repugnat.

Triplex eſt *poteſtas* quæ contingenter ſe habet ad

ad res producendas, & actuatur vel *ſemper*, ut poteſtas *ſolis*; vel *nunquam*, ut *Diviſibilitas* in *magnitudine*; vel *aliquando*, ut poteſtas *ridendi*.

Notandum, res dici *neceſſarias* vel à neceſſitate *antecedente*, quæ pendet ex intrinſica connexione terminorum, ut neceſſe eſt ignem eſſe calidum; vel à neceſſitate *conſequente*, quæ ex actualis exiſtentiæ lege oritur, & in rebus maxime contingentibus occurrit: ſic enim dicitur de manu quæ caleſcit quod neceſſario caleſcit, quia impoſſibile eſt quod calidum non ſit calidum. Sic quanquam agnoſcamus eſſe contingens utrum cras pluat an non pluat; interim tamen ſi pluat, neceſſario pluet; nam omne quod eſt quando eſt & poſſibile & neceſſe eſt eſſe. Ubi ſerio advertere oportet nullam omnino cauſalitatem hic intervenire, & malè à quibuſdam fatalem rerum neceſſitatem introduci ex præſcientia divina: quæ enim *futura* ſunt, neceſſario *futura* ſunt, utcunque nullus cognoverit; quia aliter *futura* non fuiſſent. An vero nos fore credamus necne quæ futura ſunt, an ea nunc exiſtant, parum refert, & extra res ipſas eſt.

DE PROPOSITIONIS QUANTITATE.

Propoſitio dividitur ſecundum *Quantitatem* in *Univerſalem*, *Particularem*, *Indefinitam*, *Singularem*.

1. *Univerſalis* propoſitio eſt ea cujus Subjectum eſt *Terminus* communis *ſigno univerſali* amplificatus.

Terminus communis eſt vox apta prædicari de *pluribus*, id eſt, quæ rem multis communem ſignificat. Ut *Homo*.

Signum Univerſale eſt quod facit *Terminum* univerſaliter accipi, Ut *Omnis*, *Nullus*, &c.

Tria requiruntur ad *propositionem Universalem.*

1. Ut *Subjectum* ejus sit vox *universalis.*
2. Ut Subjecto *signum universale* affigatur.
3. Ut Subjectum *universaliter capiatur*: non collective, sed distributive.

2. *Propositio particularis* est ea, cujus Subjectum est *Terminus* communis signo particulari *restrictus.*

Tria autem requiruntur ad particularem.

1. Ut *Subjectum* sit vox *communis.*
2. Ut subjectum *contrahatur* per *signum* particulare.
3. Ut *signum* particulare non unum aut plura singularia significet, sed indeterminate: ut *quidam, aliquis, aliqui.*

3. Propositio *indefinita* est ea, cujus Subjectum est terminus *sine* aliquo *signo* sibi adjuncto.

Indefinita propositio in materiâ necessariâ & impossibili obtinet Quantitatem *Universalis*; in Contingenti *Particularis.*

4. *Singularis* est ea cujus Subjectum est vox *singularis*, seu vox universalis singulariter accepta.

Vox communis potest fieri singularis dupliciter.

1. *Proprie*, quando signum demonstrativum speciei primitivæ præfigitur; ut hic Homo.

2. *Improprie*, quando vox universalis ex *suppositione* aliqua ponitur pro singulari. Ut *Poeta* pro *Virgilio.*

Singularia & particularia signa *conveniunt* in hoc, quod utraque voci universali adhibita, *tollunt* ipsius *Universalitatem*; eo *differunt*, quod *singularia* restringunt *determinate* ad hanc rem, & non aliam, hoc est, ad speciem & certa individua; particularia

cularia vero ad certam ſpeciem, non vero certa individua.

DE PROPOSITIONIS QUALITATE.

Propoſitio demum dividitur ſecundum *Qualitatem*, in Qualitatem *Rei* vel *vocis*.

1. *Rei*, quæ convenit *propoſitioni* ratione *rei* quam ſignificat, ut veritas & falſitas: nam propoſitio ideo eſt vera vel falſa, quia res ita eſt, vel non eſt.

Eſt autem *veritas* duplex.

1. *Rei* & ſimplex, quæ eſt in re ſimplici, velut proprietas ipſius (omne enim *ens* eſt *verum*) & eſt *conformitas* Intellectus ad rem.

2. *Cognitionis* & Compoſita, quæ ſpectatur in *Compoſitione* & *diviſione*, ſive in ipſa convenientia ſive diſconvenientia duarum rerum inter ſe collatarum.

Veritas & *Falſitas Propoſitionis* tripliciter ſpectari poſſunt.

1. In *Re*, tanquam in cauſa & fundamento. Res enim veritatis cauſa.

2. In *Intellectu*, tanquam in Subjecto. Intellectus enim apprehendit verum & falſum.

3. In *Propoſitione*, tanquam in ſigno. Quia propoſitio eam indicat, & nulla *propoſitio* eſt *vera*, niſi quæ cum re *quadrat*; neque falſa, niſi quæ à re diſſentit.

2. *Veritas* Vocis eſt, quæ immediate & per ſe convenit propoſitioni, ut ſupra monuimus, & dicitur *Affirmatio* & *Negatio*: nec adeo qualitas, quam *eſſentia* propoſitionis dici meretur.

Propoſitio affirmativa eſt, in qua *copulæ* principali

nulla negatio *præfigitur*. *Universalis affirmativa* est, quæ *signum* universale præpositum habet. Illud vero *signum distribuit* solum illum *terminum* cui immediate *præfigitur* in enunciatione.

Negativa est, in qua *copula* principalis *negatur*.

Notandum quod in discernenda propositionis *Negatione*, *copula* solum respicienda est, quia licet Subjectum & Prædicatum negentur, propositio tamen potest esse affirmativa; neque etiam quævis Copula, sed tantum *principalis*.

Copula est duplex.

1. *Principalis*, quæ connectit subjectum & Prædicatum.

2. *Minus principalis*, quæ non connectit Subjectum & prædicatum, sed *partes subjecti* ad se invicem.

Negatio est triplex.

1. *Privans*, quæ semper includitur in adjectivo: ut *indoctus*.

2. *Infinitans*, quæ semper sequitur copulam: ut *homo est non doctus*.

3. *Negans*, quæ semper *præcedit Copulam*: ut *homo non est doctus*. Estque vel *Pura*, cum particula *non* præfigitur *copulæ*; vel *Mixta*, Cum particula *Nullus* adhibetur, quæ semper debet *præponi*. Omnis *Negatio* debet præcedere *verbum immediate*, vel quoad locum, vel quoad *sensum*. Quamvis enim in multis signum immediate præcedit verbum, tamen exercet vim & in *Subjectum* ut est signum universale, & *verbum* ut signum negativum. Duo autem termini universe *non negantur* invicem, nisi *universus* unius *ambitus* de universo alterius ambitu *negetur*.

Non

Non ſumitur dupliciter.

1. *Per ſe.* 2. *Reſpectu* illius cui *præfigitur.* Sic vim aliquam exercet; quia *deſtruit* totum illud cui *præfigitur.*

Memoriæ ſublevandæ cauſa hæc verſu ſequenti ſignantur.

Quæ? Ca. vel Hyp. Qualis? Ne. vel Aff. Quanta? Uni. Par. In. Sing.

Notandum quod *ſingularia*, in propoſitionibus de Idea quas vocant, ut Sol eſt calidus, Mundus eſt perfectus, &c. terminos in tota ſuâ *latitudine* ſumunt; & proinde revera *Univerſalium* rationem ſubeunt. *Indefinita* autem cum poſſint ad totam terminorum *latitudinem* referri, aut etiam ad *anguſtiores* limites arctari; in priori caſu *univerſalia*, in altero *particularia* futura ſunt: unde non immerito dixeris *Propoſitiones* ſecundum *quantitatem* & *qualitatem* eſſe tantum vel *Affirmativas* vel *negativas*, *univerſales* vel *particulares.*

Univerſalis Affirmativa apud Logicos ſymbolo A. notatur.

Univerſalis negativa ſymbolo E.

Particularis affirmativa ſymbolo I.

Particularis negativa ſymbolo O.

Quæ verſibus iſtis Technicis conſignantur.

Aſſerit A, negat E, verum generaliter ambo.

Aſſerit I, negat O, ſed particulariter ambo.

DE OPPOSITIONE PROPOSITIONUM.

Propoſitioni accidunt tria, 1. *Oppoſitio.* 2. *Æquipollentia.* 3. *Converſio.*

Oppoſitio eſt duplex.

1. *Incom-*

1. *Incomplexa*, quæ est repugnantia duorum non permittentium se simul in eodem Subjecto. Ut inter Calorem, & Frigus.

2. *Complexa*, quæ est repugnantia duarum Propositionum Categoricarum vel secundum *Quantitatem*, vel *Qualitatem*, vel *utramque*, eodem *manente Subjecto* & *Prædicato*, Quæ hic tractatur.

Quatuor exiguntur ad complexam Oppositionem, nimirum ut Subjectum, Prædicatum & Copula maneant invariata

1. Quoad *Terminos*, ut nulla vox mutetur.

2. Quoad *Ordinem* Terminorum, ut Subjectum non mutetur in prædicatum.

3. Quoad *Significationem*, ut unà cum eadem voce eadem significatio retineatur.

4. Quoad *Significandi modum*, Ut nulla sit in ullâ circumstantiâ loci aut temporis mutatio, sed iisdem modis Termini capiantur.

Oppositio propositionum est quadruplex.

1. *Contraria*, inter duas propositiones *Universales* sibi invicem repugnantes secundum *Qualitatem*. Ut *omnis* Homo est animal, *nullus* Homo est animal.

2. *Subcontraria*, inter duas propositiones *particulares* repugnantes secundum *Qualitatem*. Ut *Aliquis* Homo legit, *Aliquis* Homo *non* legit.

3. *Contradictoria*, inter duas propositiones repugnantes secundum *Quantitatem* & *Qualitatem*. Ut *omnis* Homo est vivens, *Aliquis* Homo *non* est vivens.

4. *Subalterna*, inter duas propositiones sibi invicem repugnantes secundum *Quantitatem*. Ut *Omnis* Homo vivit, *Aliquis* Homo vivit.

Legu

Leges Propoſitionum Oppoſitarum.

1. *Contrariarum.*

1. In materiâ *Neceſſaria* & *impoſſibili* ambæ non poſſunt eſſe ſimul *falſæ*. Ut Omnis Homo eſt Animal, nullus Homo eſt Animal.

2. In materiâ *Contingenti* poſſunt eſſe ſimul falſæ. Ut *omnis* Homo eſt doctus, *nullus* Homo eſt doctus.

3. *Impoſſibile* eſt *utraſque* eſſe ſimul veras.

2. *Subcontrariarum.*

1. In materiâ *neceſſaria* & *impoſſibili* una *vera*, altera *falſa*. Ut Homo aliquis vivit, Homo aliquis non vivit.

2. In materia *Contingenti* poſſunt ambæ eſſe *veræ*. Ut Quidam ambulat, quidam non ambulat.

3. *Impoſſibile* eſt ambas eſſe *falſas* ſimul.

3. *Contradictoriarum.*

Contradict. una ſemper *vera*, altera *falſa*. Ut Nullus homo eſt juſtus, Aliquis homo eſt juſtus.

4. *Subalternarum.*

1. Si *Subalternans* ſeu *univerſalis* ſit *vera*, *ſubalternata* ſeu particularis erit vera; non è converſo. Ut omnis homo eſt animal, Aliquis homo eſt animal.

2. Si *Subalternata* ſeu particularis erit *falſa*, tum *ſubalternans* ſeu univerſalis erit *falſa*. Ut Aliquis homo eſt irrationalis, Omnis homo eſt irrationalis.

Notandum quod duplex eſt *Oppoſitio*.

1. *Extenſiva*, & eſt major Oppoſitio ſecundum plures partes.

2. *Intenſiva*, & eſt major Oppoſitio ſecundum partem eandem.

Propoſi-

Propositiones *contrariæ* magis opponuntur *extensive* quam *contradictoriæ*; non verò *intensive*.

Notandum quod *subcontrariæ* propositiones sunt *contradictoriæ contradictoriarum*; ut Aliquis homo non est doctus, Nullus homo est doctus, Aliquis homo non est doctus, omnis homo est doctus. *Contrariæ* & *subcontrariæ* simul, contradictionem efficiunt *duplicem*. Deinde quæcunque *oppositio* nec est *contraria*, nec *subcontraria*, nec *subalterna*; est *contradictoria*.

Subcontrariæ ambæ possunt esse simul *veræ*.

Quæcunque *propositiones* oppositæ ita se habent ut altera sit *vera*, altera *falsa*, illæ sunt *contradictoriæ*. Itemque *singulares* oppositæ sunt *contradictoriæ*: Nam hujus propositionis, *Hic homo est doctus*, contradictoria non est ista, *nullus homo est doctus*, sed *hic homo non est doctus*. Minime enim necesse est ad refellendam hanc propositionem, *Hic homo est doctus*, probare quod *nullus est doctus*.

Propositio *diversa* & *opposita* differunt; quia dicitur diversa respectu *terminorum diversorum*, opposita respectu terminorum *eorundem*.

Notandum quod omnis *affirmatio* & *negatio* est *contradictio*.

Contradictio est triplex.

1. *Universalis*, in quâ altera propositio est *universalis*. Ut omnis Homo est animal, Non omnis Homo est animal.

2. *Singularis*, in quâ ambæ sunt *singulares*. Ut Socrates est doctus, Socrates non est doctus.

3. *Indefinita*, in quâ ambæ sunt *indefinitæ*. Ut Homo est doctus, Homo non est doctus: hæc vero propriè loquendo vix datur, quia oppositio certam & explicitam quantitatem exigit oppositarum;

1. *Singu-*

1. *Singularis* & *universalis* Contradictionis altera *vera*, altera *falsa*.

2. *Indefinitæ* ambæ possunt esse simul *veræ*.

Ubi notandum est, quod negatio contradicens affirmationi, semper præfigi debet *signo*, si Propositiones habent signum; si non, *copulæ*.

3. Uni *affirmationi* una negatio contradicit. Affirmatio autem & negatio est una, quando *Prædicatum* & *subjectum* sunt voces univocæ, quas *Aristoteles* vocat ἐν καθ' ἑνός.

Notandum quod ubicunque *Subjectum* vel *Prædicatum* est vox *æquivoca*, non est *una* affirmatio aut negatio, sed *multiplex*. Ut canis est animal.

Contradictiones universales vel singulares de præsenti aut præterito, & universales de futuro ita se habent, ut altera sit vera, altera falsa.

Contradictiones vero singulares de tempore futuro ita se habent, ut alterutra non autem utraque sit vel vera, vel falsa.

DE PROPOSITIONUM ÆQUIPOLLENTIA.

Æquipollentia est duarum Categoricarum Propositionum *æquivalentia* in Quantitate, Qualitate, Veritate, Falsitate, per adventum negationis.

Æquivalentia est duplex.

1. *Materialis*, ratione terminorum, quando propositiones constant ex terminis ejusdem significationis. Ut *Cicero* est *Homo*, *Tullius* est *Animal rationale*.

2. *Formalis*, cum propositiones repugnantes ad sensum eundem per adventum Negationis reducuntur. Hæc sola hoc loco intelligitur.

Duo

Duo itaque requiruntur ad æquivalentiam formalem.

1. Ut habeant eundem *sensum*, easdemque conditiones Quantitatis & Qualitatis.

2. Ut fiat hoc per adventum *negationis*.

Regulæ de Æquipollentia.

1. Si alicui *signo* universali vel particulari *præponatur* negatio, æquipollet *Contradictorio* suo.

2. Si alicui *signo* universali *postponatur* negatio, æquipollet suo *Contrario*.

3. Si alicui *signo* universali vel particulari & *præponatur* & *postponatur* negatio, æquipollet suo *Subalterno*.

Non omnis, Quidam non: omnis non, quasi nullus:
Nonnullus, Quidam: sed nullus non, valet omnis.
Non aliquis, nullus: non Quidam non, valet omnis;
Non alter, neuter: neuter non præstat uterque.

Notandum quod propositio infinita & finita quoad Subjectum non possunt æquipollere, possunt tamen quoad prædicatum. Ut omnis non Homo est Animal, Nullus Homo est animal, non æquipollent: sed Omnis Homo est non animal, Nullus Homo est animal, æquipollent.

Notandum quod Æquipollentium regulæ traduntur solum de Contradictoriis, Contrariis, & Subalternis. De Subcontrariis autem nulla est æquipollentiæ regula. Sed nil vetat quin & de istis obtineat regula, ita *nonnulli, quidam*, &c.

1. *Præ Contradict.* 2. *Post Contrar.* 3. *Præ postque Subaltern.*

DE PROP. CONVERSIONE.

Converſio eſt Commutatio apta Terminorum.

Eſt autem Commutatio Terminorum reſpectu ordinis ſeu poſitionis, ita ut ſubjectum tranſeat in locum prædicati & vice verſa.

Commutatio iſta debet eſſe apta, nimirum cum tali habitudine propoſitionum & cohærentia ad ſe invicem, ut rectè & vere una ex altera inferatur.

Converſio autem eſt triplex.

Simplex. Per Accidens. Per Contrapoſitionem.

1. *Converſio ſimplex* eſt mera mutatio ſubjecti in Locum prædicati, & contra, manente eadem propoſitionis Quantitate & Qualitate. Converſio talis convenit univerſali negativæ & Particulari affirmativæ. Ut Nullus homo eſt lapis, ergo nullus lapis eſt homo; Aliquis homo eſt philoſophus, ergo aliquis philoſophus eſt homo. Non autem valet de negativo, Aliquod animal non eſt homo, ergo aliquis homo non eſt Animal. Dicitur ſimplex, quia eſt unica tantum mutatio, ſc. ſubjecti & prædicati.

2. *Per accidens*, eſt mutatio Subjecti in locum prædicati, manente eadem Qualitate, ſed mutata Quantitate: ut omnis homo eſt animal, ergo aliquod (non omne) animal eſt homo.

Convenit Univerſali affirmativæ, & univerſali negativæ, quæ convertuntur in particularem affirmativam, & particularem negativam.

Dicitur *per Accidens*, quia propoſitio non convertitur ſecundum ſe totam, ſed aliquam ſui partem; vel quia non immediate convertitur: ut

Omnis homo est animal, ergo aliquis homo est animal.

3. *Per Contrapositionem*, est mutatio Subjecti in locum prædicati manente eadem Quantitate, & qualitate, sed terminis finitis mutatis in infinitos. Convenit universali affirmativæ, & universali negativæ. Dicitur per Contrapositionem, quia contraria est terminorum positio.

Feci simpliciter convertitur, Eva per Acci.
Ast O per contra; sic fit conversio tota.

DE PROP. HYPOTHETICA.

Propositio *Hypothetica* est quæ constat ex pluribus Categoricis per conjunctionem unitis.

Hujus Definitionis duæ sunt partes.

1. Prior pars asserit quod constat ex pluribus Categoricis; hoc spectat ad materiam, nam Categoricæ propositiones sunt materia Hypotheticæ.

Materia autem est duplex.

Proxima, ipsæ Categoricæ propositiones.

Remota, termini simplices ex quibus Categoricæ conficiuntur.

2. Posterior pars definitionis addit, quod partes sint per conjunctionem unitæ, spectatque ad formam, nam forma Hypotheticæ est ipsa unio Categoricarum per conjunctionem.

Forma est duplex.

1. *Partis*, quæ in Categorica est Copula: at in Hypothetica est Conjunctio Categoricarum.

2. *Totius*, quæ in Categorica est Unio extremorum per Copulam: in Hypothetica vero Unio Categoricarum per conjunctionem.

Propo-

Propoſitio Hypothetica eſt triplex.

1. *Conditionalis*, cujus tres ſpecies. Scil. eſt vel *Cauſalis*; in qua propoſitiones uniuntur conjunctione cauſali. Ut quia homo habet pulmonem, ſpirat.

Vel *Rationalis*, in qua propoſitiones uniuntur conjunctione illativa. Ut homo ſpirat, ergo pulmonem habet.

Vel *Conditionalis* ſtrictè dicta, in qua propoſitiones uniuntur conjunctione Conditionali. Ut ſi homo ſpirat, habet pulmonem.

2. *Copulativa*, in qua propoſitiones uniuntur per Conjunctionem copulativam. Ut Homo eſt animal & rationalis. Eſtque duplex.

1. *Implicita*, in qua invenitur aliquod adverbium conjunctioni implicitè annexum.

2. *Expreſſa*, ubi nota copulationis exprimitur. Scil. *&, que, quoque, ac, atque*, &c.

3. *Disjunctiva*, in qua propoſitiones uniuntur per conjunctionem disjunctivam. Ut Socrates fuit philoſophus, aut Plato non fuit.

Notandum quod *copulatio* eſt duplex.

1. *Perfecta*, quando plures propoſitiones copulantur; & talis in hoc loco intelligitur: eſt verò ea copulativa quantum ad ſubjectum, non ſecundum ſe totam.

2. *Imperfecta*, quando in uno ſubjecto, unove prædicato plures termini copulantur; & talis non facit Hypotheticam propoſitionem.

De veritate & falſitate harum Propoſitionum.

1. *Conditionalis* ea vera eſt, in qua eſt bona conſequentia, falſa autem in qua conſequentia non eſt

certa. Veritas itaque conditionalis consistit non in veritate Categoricarum, sed in ipsarum cohærentia.

2. *Causalis* ea vera est, in qua utraque pars est vera & antecedens est causa illationis consequentis; falsa, si utravis harum conditionum deficit.

3. *Copulativa* ea vera, cujus omnes propositiones sunt veræ; falsa, cujus omnes, vel aliqua propositio falsa.

4. *Disjunctiva* ea vera est, cujus aliqua pars vera, falsa autem, cujus utraque pars falsa.

Propositionis Categoricæ accidentia sunt duplicia.

1. *Immediata*, quæ Naturam Categoricæ proximè sequuntur. Ut Quantitas, Qualitas; & hæ conveniunt Hypotheticæ gratia Categoricæ.

2. *Mediata*, quæ secundario & mediante Quantitate & Qualitate conveniunt. Ut Oppositio, Æquipollentia, Conversio; & hæ, si Æquipollentiam excipias, Hypotheticæ omnino non conveniunt.

Propositio dividitur in
Puram, quæ nullo *Modo* afficitur, &
Modalem, quæ afficitur *Modo*.

Modus autem est triplex.

1. *Nominis*, ut adjectivum in hac, Homo doctus disputat.

2. *Verbi*, ut adverbium in hac, Homo præclarè disputat.

3. *Propositionis*, qui modum compositionis subjecti cum prædicato determinat. Ut Verum, Falsum, Impossibile, Possibile, Contingens.

Ex his alii determinant Qualitatem solam propositionis; Ut Verum vel falsum: Alii Quanti-

Quantitatem materiæ propoſitionis; Ut impoſſibile, &c.

Modus indicat cujus materiæ ſit propoſitio.

Duæ conditiones requiruntur ad conditionem *modi*.

1. Ut *determinet* non aliquam propoſitionis *partem* ſed totius propoſitionis compoſitionem, ut à nominis verbique modis diſtinguatur.

2. Ut *determinet* eam ratione *materiæ*, i. e. oſtendat cujus materiæ propoſitio ſit, ut diſtinguatur à vera & falſa.

Modalis propoſitio eſt quæ aliquot ex his quatuor modis eſt determinata, Neceſſarium, Impoſſibile, Contingens, Poſſibile.

1. *Neceſſarium* eſt, quod non aliter ſe habere poteſt.

2. *Impoſſibile*, quod non poteſt ita ſe habere.

3. *Contingens* eſt, quod eſt, & poteſt non eſſe.

4. *Poſſibile* eſt, quod non eſt, & poteſt eſſe.

Eſt *triplex materia* propoſitionis, & *quadruplex modus*, quia *materia contingens* duplicem habet conſiderationem. 1. Quando *prædicatum* non actu convenit cum Subjecto, & poteſt convenire; unde oritur modus *Poſſibilis*. 2. Quando *prædicatum* convenit Subjecto, & poteſt *non convenire*; unde oritur modus *Contingens*.

Notandum, *poſſibile* eſt *eſſe*, & *poſſibile* eſt *non eſſe*, (nam poſſibile non eſt eſſe, σὺλειπον & præter rem) non contradicunt, ſed poſſunt eſſe ſimul veræ. Nam omne accidens poſſibile ex definitione, poteſt *eſſe* vel non *eſſe*.

Modi hujus prædicata ſumuntur dupliciter, vel in ſenſu

Compoſito, in quo idem tempus importatur. Ut

impossibile est sedentem stare, i. e. stare dum sedeat.

Vel *Diviso*, in quo aliud Tempus importatur. Ut possibile est sedentem stare, i. e. eum qui sedet posthac stare.

Notandum quod *modus* in Propositione modali determinat *Qualitatem*, ut Verbum *Est* & *non Est* in propositione pura.

Possibile est duplex.

1. Tantum *ut sit*.
2. Ut *sit* vel *non sit*.

Possibile esse & *non esse*, seu potentia *contradictionis*, non invenitur in Creaturis irrationalibus, sed *rationalibus*. Omnis enim Potentia rationalis potest agere, vel non agere.

Potentia *contradictionis* est duplex.

1. *Passiva*, quæ potest pati vel non pati.
2. *Activa*, quæ potest agere vel non agere.

Possibile ὡς ἐνεργῆσαι ἂν quod ordinatur *ad actum*, *non necesse* est.

Possibile ὡς ἐνεργείᾳ ὄν quod *actu est*, est *necesse*.

Omne *Possibile* non coincidit cum modo *necesse*; proinde Hi modi *Possibile est*, & *necesse est*, non coincidunt: aliquod verò coincidit; proinde hi, *non Possibile* & *necesse non*, coincidunt: rectè & isti, *non necesse non* & *Possibile*.

Modalis propositionis duæ sunt partes.

1. *Materia*, quæ nihil aliud est quam ipsa Categorica *Propositio*.
2. *Forma*, quæ nihil aliud est quam *modus* ipsi ad determinandam Categoricam adhibitus.

De Accidentibus Modali Propositioni.

Modalis propositionis duplex est Quantitas.

1. *Dicti*,

1. *Dicti*, & ipſius Categoricæ incluſæ in Modali; & ſic quadruplicem habet Quantitatem, ſicut pura Categorica Propoſitio.

2. *Modi*, & ſic dividitur in Univerſalem & Particularem. Nulla autem Modalis propoſitio ex parte *modi* Indefinita eſt aut Singularis.

Prior Quantitas materialis eſt, poſterior formalis.

Modi Univerſales ſunt, Neceſſarium, Impoſſibile. Particulares ſunt, Poſſibile, Contingens.

Ex his modis dicitur Propoſitio modalis Univerſalis & Particularis.

Affirmatio & negatio in modali, eſt duplex.

1. *Dicti*, quando ipſa copula affirmatur vel negatur, ut in pura Categorica. Ut neceſſe eſt Hominem eſſe Animal, vel non eſſe Aſinum.

2. *Modi*, quando ipſe modus negatur vel affirmatur. Ut non neceſſe eſt, vel neceſſe eſt Hominem eſſe Animal.

De Veritate & falſitate harum propoſitionum.

Propoſitio modalis de neceſſario vera eſt cujus materia neceſſaria; falſa cujus materia impoſſibilis vel contingens.

De impoſſibili vera eſt cujus materia impoſſibilis; falſa cujus materia neceſſaria vel contingens.

De contingenti vera cujus materia contingens; falſa cujus materia neceſſaria vel impoſſibilis.

GRAM-

GRAMMATICÆ RATIONIS,

Sive

INSTITUTIONIS LOGICÆ

PARS TERTIA.

PROPOSITIONIS doctrinâ explicatâ, quæ per *partium orationis* dialecticæ *Syntaxin*, Judicio, secundo mentis humanæ *actui*, dirigendo destinatur: ad *tertium* mentis *actum*, Discursum informandum accingimur, quod *Propositionum syntaxi*, Oratione argumentativa; sive rationem reddente absolvitur.

Præcipuum discursus instrumentum *Syllogismus* dicitur, qui est oratio *Argumentativa*, in qua quibusdam positis & concessis, necesse est aliud evenire, præter & propter ea quæ posita sunt & concessa.

V. g. Si velim ostendere omnem *impium* esse miserum; id conficio apposita *ratione* tantæ evidentiæ ut pro concessa haberi mereatur. Scil. Quisquis *vindicis* omnipotentis iram *provocat* est *miser*; propter quod alterum sequi ut constet, tertiam addo propositionem, utrasque connectentem, scil. quod omnis *impius provocat* iram omnipotentis vindicis. Ex quibus omnibus hæc argumentatio conflatur. Omnis qui vindicis omnipotentis iram provocat est miser,

Omnis impius vindicis omnipotentis iram provocat, Ergo omnis impius est miser.

Argumen-

Argumentatio est rei controversæ ab alia admissa *illatio*; sive reductio *problematis* in *conclusionem* per *rationem* redditam. Scil. id quod evincendum proponitur, quamdiu in incerto hæret, *problema* seu *quæstio* dicitur; fide autem facta *conclusio* audit.

Illationis ratio ex his Principiis dependet.

1. Quæ *conveniunt* in aliquo *tertio*, conveniunt inter se.

2. Quorum *unum convenit*, alterum non convenit eidem tertio, *differunt* ea inter se.

3. Quorum *utrumque differt* ab eodem tertio, *incertum* est (saltem ex illo medio) quomodo se habeant ad invicem.

4. Quod *prædicatur universaliter* de aliquo, prædicatur similiter de *omnibus* sub eo contentis, idque sive affirmetur vel negetur. Sic enim est definitum ὁρισμὸν τὸ κατὰ παντὸς κατηγορεῖσθαι, ὅταν μηδὲν ᾖ τῶν ὑποκειμένων λαβεῖν καθ' οὗ θατέρου τῶν λεχθέντων, ἢ τὸ κατὰ μηδενὸς ὁποιουοῦν.

Hæc tam claram evidentiam secum ferunt, ut quæ his gemina, apud *Euclidem*, primo Elementorum pro *Axiomatis* habentur: & tanquam certitudinis Mathematicæ fundamenta, demonstrationi omni sunt præstructa.

Notandum, *affirmativorum* syllogismorum fundamentum à Logicis appellari *dictum* de *omni*; negativorum vero, *dictum* de *nullo*. Insuper *signum* universale *affirmativum* (quod superius monitum) *distribuere* terminum cui immediate *præfigitur*; *signum* autem *negativum* distribuere *omnia* sequentia. Porro *propositionem* aut universalem aut particularem ex *subjecto* universaliter particulariterve sumto censeri.

censeri. Demum *attributum* propositionis *affirmativæ*, siquidem ad subjectum referatur, pro restricto & specifico semper haberi. Cum enim dico Omnis homo est animal, minime volo quod sit omne animal, ita enim esset brutum. Attributum autem negativæ semper sumi universaliter; cum enim dico Aliquis homo non est brutum, nego illum esse brutum cujuscunque generis.

Ex prædictis sequitur

1. *Argumentationem tribus* terminis contineri, ut duo sint nimirum qui *conveniant*, & *tertius* in *quo* conveniant. Quæ conveniunt *extrema* vocantur, id quo conveniunt *medium* dicitur. Scil. *lapidem deorsum* tendere conficitur, quia *grævis* est. In qua argumentatione *lapis* & id quod *tendit deorsum* sunt *extrema*; *grave* est medium. Quin notetur *prædicatum* quæstionis dici *majus* extremum, *subjectum*, *minus*. Porro major terminus qui & majus extremum dicitur, est amplior medio: proinde multo amplior parte aliqua medii, hoc est termino minore.

Dico *duos* requiri *terminos* qui *conveniant*, tertium in *quo* conveniant; quia termini quantumvis discrepantes, saltem qui Argumentationi inserviunt, per *cognationem* quandam id præstant, scil. quia alter extremorum cum medio prorsus convenit. Quin idem *medium*, cum altero extremorum *discrepantium* in illa sua discrepantia omnino *convenit*. V. g. conficio nullum *lapidem ascendere*, quia *lapis* omnis est *grævis*; at nullum *grave*, utique nec *lapis*, ascendit.

Duo tantum esse posse in simplici comparatione

extrema

extrema ſatis conſtat: illa enim ſolum quæ utrinque ultima, extrema dici poſſint; pariter *unicum* illud quod *medium*, & *extremis interjacens*. Quinimo cum, ut ſupra *innuimus*, ejus ſit munus extrema *unire*, neceſſe habet ut in ſe maxime ſit unitum; ſi enim *duo* eſſent *media*, opus eſſet *tertio* quod intercederet, ad explorandam eorum ad invicem habitudinem, ſicuti cum duarum magnitudinum æqualitas aut inæqualitas exploratur duabus diverſis, tertiâ menſurâ opus eſt, ad explorandam æqualitatem ipſarum menſurarum.

2. In argumentatione ſyllogiſticâ tres ſunt *Propoſitiones*.

1. *Problema* ſeu quæſtio cui fides eſt facienda.

2. *Propoſitio* univerſalis, quæſtionem ambitu ſuo complectens, quæ ideo *Major* appellatur propter majorem terminum quem habet.

3. *Propoſitio* prædictas connectens ſive *applicans*, quæ proinde *minor* ſimiliter dicitur.

Propoſitio complectens, & *applicans*, *præmiſſæ* vocantur; *problema* ipſum, ut monuimus, *concluſio*.

Major propoſitio, (quæ ſimpliciter *propoſitio*, vel *major* dici ſolet) eſt in qua majus extremum unitur medio.

Minor propoſitio (quæ & *aſſumtio* vel *minor* dicitur) eſt in qua minus extremum unitur medio.

Concluſio (quæ aliquando complexio appellatur) eſt in quâ majus extremum unitur minori.

Concluſio *directa* eſt quæ colligit prædicationem ex prædicatione, ſubjectionem ex ſubjectione; ſive in qua major terminus eſt prædicatum.

Concluſio *indirecta* eſt quæ colligit prædicationem ex ſubjectione, vel ſubjectionem ex prædicatione; ſive in qua major terminus eſt ſubjectum.

3. Quilibet

3. Quilibet *terminus* bis occurrit in quovis syllogismo. Siquidem enim quælibet propositio ex duobus terminis constat, *subjecto & attributo*, & tres sunt in syllogismo *Propositiones*, necesse est ut aliquis terminus in singulis *bis* occurrat. Quin & termini alternatim connectendi cum sint, & utrumque extrema conclusionem efficiant; necesse erit ut *medius* terminus à *conclusione* eliminetur, cum altero extremorum in utrisque præmissis conjungendus.

4. *Syllogismus* non constat ex Propositionibus omnibus, nedum præmissis *negativis*. Hoc ex Axiomate tertio manifesto sequitur; neque enim distinctio duorum ab aliquo tertio, infert distinctionem illorum inter se.

Notandum tamen, quædam videri negativa, quæ terminis tenus negant, vim vero habent affirmationis. Sic cum arguitur in hunc modum,

Nihil nisi ex partibus conflatum potest corrumpi,

Nulla Anima rationalis ex partibus conflatur,

Ergo Nulla anima rationalis potest corrumpi.

Hic *Syllogismus* est prorsus *Affirmativus*, & sic efferri potest,

Omne simplex est incorruptibile,

Anima rationalis est simplex,

Ergo Anima rationalis est incorruptibilis.

Vel sic,

Quod non est animal, non est homo,

Lapis non est animal,

Ergo Lapis non est homo.

Ubi major revera sic efferri debet, Omnis homo est animal, & erit proinde major affirmativa.

Pariter

Pariter de aliis hujus generis dicendum.

5. *Syllogiſmus* non conſtat ex Propoſitionibus omnibus nedum præmiſſis particularibus: ratio eſt quia termini particulares non poſſunt *diſtribui*, nec eorum unus *includere* alterum, ut vult *dictum de omni*, ac *nullo*; neque neceſſe ut quæ duo conveniunt eidem termino univerſali ex parte, ea inter ſe convenirent. Ut Quoddam Animal eſt homo, quoddam animal eſt brutum, *Ergo* Brutum aliquod eſt homo.

Hinc vulgo dicitur,

Argumentari non eſt ex particulari,
Neve negativis, recte concludere ſi vis.

6. Non debet plus eſſe in *concluſione* quam erat in præmiſſis. Ratio manifeſta eſt, quia concluſio educenda eſt ex præmiſſis; quod autem alicui non ineſt, quomodo ex illo elici poteſt?

7. *Concluſio* ſemper ſequitur *debiliorem* partem. Hoc eſt ſi aliqua præmiſſarum aut ſit negativa aut particularis, Concluſio pariter ſe habebit. De negativis patet ex 2. Axiomate generali: de particularibus patet, quia alias procederet à non diſtributo ad diſtributum, adeoque plus eſſet in concluſione quam præmiſſis.

8. In præmiſſis debet eſſe *terminus* unus *univerſalis*, præter illos illumve qui eſt in concluſione, quia quicunque terminus eſt univerſalis in concluſione, debet etiam eſſe in præmiſſis per reg. 6. ſuperius poſitam, ſed inſuper & medius terminus ſemel ſaltem univerſaliter in præmiſſis ſumi debet, ob cauſam prædictam.

9. Quando *concluſio* eſt *negativa*, major terminus in majori *univerſalis* eſſe debet; illo enim in caſu terminus iſte univerſaliter ſumtus erat in con-

clusione; quia ut dictum signum negativum distribuit omnia sequentia, sed per Reg. 6. non debet esse plus in conclusione quam præmissis.

10. Ubi *conclusio* est negativa, major non potest esse particularis affirmativa. In affirmativis quidem attributum pro particulari habetur, & in conclusione negativa est semper major terminus universalis; sed universale non sequitur ex particulari.

11. *Minor terminus* ita erit in conclusione, quemadmodum se habet in præmissis. Scil. minor terminus extra conclusionem solum est in propositione applicante; & proinde ibidem conformatur ad rationem illius, medii scil. cui terminum majorem restringendo applicat.

12. Ubi *minor* est negativa universalis, conclusio utique erit universalis. Sequitur hoc ex lemmate præcedente.

13. Conclusio negativa non sequitur ex præmissis affirmativis. Hoc ex primo Axiomate generali sequitur, si enim quæ conveniunt in tertio, conveniunt inter se, certe non different inter se.

14. Ex veris solum verum concludi potest, ex falsis & verum & falsum. Sc. in præmissis quibuscunque non materia solum sed & forma spectari debet: & quotiescunque in veris nec in materiâ nec formâ peccatur, secundum Axiomata prædicta illatio necessario succedet: sed in præmissis falsis, licet materia sit falsa, manet forma vera, unde contingit aliquando conclusionem, qualescunque fuerint præmissæ, veram esse posse, veram nimirum ratione *consequentis*, licet non ratione *consequentiæ*. V. g. cum dico hominem esse Asinum, ergo esse Animal,

nimal, hoc conſequitur ex identificatione animalis, ut eſt Genus, cum homine ſpecie ſubjicibili: at vero conſequentia ſic deberet inſtitui, Homo eſt Aſinus, ergo animal irrationale rudens, ſive identificatum cum Aſino. Quod manifeſto falſum eſt.

Contendunt quidem nonnulli, ex *falſo directe* & per ſe *verum* ſequi, idque demonſtratione geometricâ non unâ comprobari: ſed ſi res attendatur, comparebit demonſtrationes iſtas aut ad *inconveniens* ſolummodo & *abſurdum* deducere; aut medio abſolute *vero* inniti. Certe illa quam præ aliis jactat *Tacquettus*, qua probatum contendit ſyſtema aqueum in globo terraqueo eſſe *ſphæricum*, *quia non eſt ſphæricum*; aliter ſe habet. Nimirum in ejus argumentatione id non exinde conficitur: ſed aut ex eo, quod omnes aquæ partes liquidæ cum ſint, undequaque ſubſidunt, & proinde ad centrum tendunt, quæ vero partes ad centrum ex æquo tendunt, corpus ſphæricum conficiunt; medio ſc. abſolute vero, aut, ut dictum, ad abſurdum deducendo.

DE SYLLOGISMORUM FIGURIS ET MODIS.

Poſitis *Syllogiſmi fundamentis*, ad ejuſdem *fabricam* progrediendum; ubi notetur, duo ſpectari poſſe.

1. *Diſpoſitionem medii* termini.
2. *Qualitatem Quantitatemque* propoſitionum.

Altera *figuram*, altera *modum* Syllogiſmorum determinat.

Figura est *dispositio* legitima *medii* termini cum partibus Quæstionis.

Dispositio vero ista omnino est *quadruplex.* Cum enim (prout dictum) *medius* terminus *bis* sit in præmissis, ibique aut *subjectum* aut *prædicatum* esse oporteat; & tantum in præmissis, non autem conclusione esse possit: prorsus necesse est ut sit vel *subjectum* majoris & *prædicatum* minoris, & dicitur *prima* figura: vel *prædicatum* & *majoris* & *minoris*, & dicitur *secunda* figura: vel *subjectum* & *majoris* & *minoris*, & dicitur *tertia* figura: vel demum *prædicatum majoris* & *subjectum minoris*, & dicitur *quarta* figura. Cum ergo quatuor tantum modis disponi possit medius terminus, sequitur quatuor tantum possibiles esse figuras.

Sub præ prima, & bis præ secunda, & tertia bis sub.
Prædicat at quarta, & tum postea subjicietur.

Interim notandum tres tantum figuras priores usu esse receptas, quarta insuper habita; quod nonnulli *Aristoteli* imputant, tanquam præ ignorantia omisisset; & *Galeno* tanquam ejusdem inventori multum eo nomine gratulantur. Constat tamen *Stagiritam* nexum illum terminorum probe cognovisse, sed ob illationis modum parum accommodum rejecisse. Nos, quia Methodi intererit illam non præterire, tanquam distinctam figuram recensebimus.

Modus est legitima propositionum secundum *quantitatem* & *qualitatem* determinatio.

In qualibet ergo *figura* tot modi sunt quot esse possunt trium propositionum in quantitate & qualitate *varietates.*

Supra

Supra oſtendimus propoſitiones ſecundum *quantitatem* eſſe aut univerſales, aut particulares, ſecundum *qualitatem* affirmativas vel negativas, pariterque notis A, E, I, O, inſigniri; hæc autem quatuor tripliciter conjuncta 64 omnino varietates admittunt, & proinde totidem poſſibiles in ſingulis figuris dicentur *Modi*.

AAA, AAE, AAI, AAO, AEA, AEE, AEI, AEO, AIA, AIE, AII, AIO, AOA, AOE, AOI, AOO, EAA, EAE, EAI, EAO, EEA, EEE, EEI, EEO, EIA, EIE, EII, EIO, EOA, EOE, EOI, EOO, IAA, IAE, IAI, IAO, IEA, IEE, IEI, IEO, IIA, IIE, III, IIO, IOA, IOE, IOI, IOO, OAA, OAE, OAI, OAO, OEA, OEE, OEI, OEO, OIA, OIE, OII, OIO, OOA, OOE, OOI, OOO.

At vero quoniam illationem legitimam ex regulis præcedentibus pendere oſtendimus, ad illas utique *Modi* omnes exigendi ſunt, iſtis ſolum admiſſis qui ſecundum eas inſtituuntur; reliquis, quæ adverſus illas aut earum aliquam peccant, rejectis & eliminatis.

Per regulam 4 & 5, 28 modi excluduntur, quales, EEA, EEE, EEI, EEO, EOA, EOE, EOI, EOO, IIA, IIE, III, IIO, IOA, IOE, IOI, IOO, OEA, OEE, OEI, OEO, OIA, OIE, OII, OIO, OOA, OOE, OOI, OOO.

Per regulam ſextam & ſeptimam excluduntur 18. AEA, AEI, AIA, AIE, AOA, AOE, AOI, EAI, EIA, EIE, EII, IAA, IEA, IEE, IEI, OAA, OAE, OAI.

Per regulam decimam tertiam excluduntur sex, AAO, AAE, AIE, IIO, IAO, IAE.

Per regulam decimam excluditur unus modus, scil. IEO.

Per regulam 11 excluditur unus modus, scil. AEO. numeri vero isti 28, 18, 6, 1, 1, sibi additi faciunt 54. qui numerus prædicto 64 subductus, residuum facit 10. quatuor modos affirmativos AAA, AII, AAI, IAI, sex negativos OAO, EAE, AEE, EAO, AOO, EIO, relinquens.

DE PRIMA FIGURA.

Primam figuram diximus esse, quæ *medium* terminum habet pro *subjecto majoris*, & *prædicato minoris*.

Duæ sunt regulæ figuram hanc speciatim concernentes.

1. *Sit minor affirmans.*
2. *Nec major sit specialis.*

I. e. Minor in prima figura semper debet esse affirmativa. Aliter major itidem erit affirmativa, ne duæ præmissæ sint negativæ contra reg. 4. & proinde conclusio negativa per 7. in quo casu major terminus erit ibidem universalis, quia attributum est propositionis negativæ, cujus signum distribuit omnia sequentia: sed tamen in majori esset particularis, quia diximus illam debere esse affirmativam, cujus attributum semper est particulare, unde accideret universale ex particulari deduci contra reg. 6.

Major in prima figura semper debet esse universalis. Siquidem minor propositio per regulam præcedentem sit affirmativa; medius terminus, qui

qui eſt attributum ibidem, eſt particularis, ergo in majori debet eſſe univerſalis, ne ex particularibus concluſio inferatur contra reg. 5.

Per primam iſtarum regularum excluduntur AEE, AOO.

Per ſecundam excluduntur IAI, & OAO.

Demum AAI, & IAO excluduntur, quia minor terminus ita debet eſſe in præmiſſis ut eſt in concluſione per reg. 11. hic vero cum ſit ſubjectum aſſumtionis in propoſitione Affirmante, ibi erit particularis.

Sex vero iſtis modis ex decem ſubductis, ſolum quatuor remanent, ſcil. 2 Affirmativi AAA, AII, & 2 Negativi EAE, EIO. quæ *Notæ* memoriæ ſublevandæ cauſa vocibus quibuſdam Technicis inſeruntur, ſcil.

bArbArA, cElArEnt, primæ dArII, ſErIOque.

bAr	Omnis Deo dilectus eſt beatus,
bA	Omnis pius eſt Deo dilectus,
rA	*Ergo* omnis pius eſt beatus.
cE	Nullus Dei hoſtis eſt beatus,
lA	Omnis improbus eſt Dei hoſtis,
rEnt	*Ergo* Nullus improbus eſt beatus.
dA	Quicquid æternæ ſaluti confert eſt amplectendum,
rI	Quædam calamitates æternæ ſaluti conferunt,
I	*Ergo* Quædam calamitates ſunt amplectendæ.

lE	Nihil æternæ saluti conferens est detrectandum,
rI	Quædam calamitates æternæ saluti conferunt,
O	*Ergo* Quædam calamitates non sunt detrectandæ.

Observandum in primâ hâc Figurâ, secundum omnes varietates quantitatis & qualitatis AEIO concludi, quod ipsi est peculiare: ut etiam quod in A concludat.

DE SECUNDA FIGURA

Secundam figuram diximus esse quæ *medium* terminum habet pro *attributo* utriusque Præmissæ.

Duæ sunt *regulæ* figuram hanc speciatim respicientes.

1. *Una negans præeat.*
2. *Nec major sit specialis.*

Id est, altera præmissarum debet esse negativa, & conclusio exinde etiam negativa.

De conclusione sequitur ex Reg. 7. alterum sequitur, quia si utraque præmissa esset affirmativa, medius terminus, qui utrobique est attributum, esset particularis; & proinde totus syllogismus particularis contrà reg. 5. Imo falsum ex vero inferretur, ut,

Omne accidens est Ens,
Omnis Substantia est Ens,
Ergo Omnis Substantia est accidens.

At hoc non consistit cum syllogismi legitimi regulis.

2. Major semper est universalis.

Hæc

Hæc ex primâ ſequitur, cum enim concluſio ſit negativa, terminus ejuſdem major, qui eſt attributum erit Univerſalis: cum vero is majoris propoſitionis ſit ſubjectum, (ibi enim Medius terminus eſt attributum) erit etiam univerſalis; aliter plus erit in concluſione quam præmiſſis contra reg 6. Quin & ex vero falſum ſequetur, ut,

Aliquis homo eſt albus,
Nullus Æthiops eſt albus,
Ergo aliquis Æthiops non eſt homo.

Modus igitur iſte ἀσυλλόγιστος erit.

Cauſa generalior utriuſque regulæ eſt hæc: juxta naturam figuræ primæ, quæ fundamento eſt reliquis duabus, major terminus communior eſſe debet medio, & hic minori: quod, ubi prædicato majoris propoſitionis particularis additur medius, contingere haudquaquam neceſſe.

Per *primam* iſtarum regularum excluduntur AAA, AII, AAI, IAI.

Per *ſecundam* excluditur OAO.

Demum EAO excluditur hic ob eandem cauſam, propter quam eliminatur in *primâ* figura, quia ſcil. minor terminus debet ita eſſe in præmiſſis ut in concluſione per reg. 11.

Sex vero iſtis modis ex decem ſubductis, ſolum *quatuor* remanebunt, duo univerſales, EAE, AEE, & duo particulares, EIO, AOO, quæ notæ memotiæ cauſa vocibus Technicis ita inſeruntur.

cEſArE cAmEſtrEs ſEſtInO bArOcO ſecundæ.

cEſ Nemo omnium indigus eſt felix,
A Omnis præſente fortuna contentus eſt felix,
rE *Ergo* Nemo præſente fortuna contentus eſt omnium indigus.

cAm Om-

cAm Omnis amicus proprio dispendio Amicum sublevat,
Es Nullus Avarus proprio dispendio Amicum sublevat,
trES *Ergo* nullus Avarus est Amicus.

fEs Nulla virtus est turpis,
tI Aliqua voluptas est turpis,
nO *Ergo* aliqua voluptas non est virtus.

bA Omnis bonus aliorum commodis delectatur,
rOc Aliquis invidus aliorum commodis non delectatur,
O *Ergo* Aliquis invidus non est bonus.

DE TERTIA FIGURA.

Tertiam figuram diximus esse quæ *medium* terminum habet pro *subjecto* utriusque præmissæ.

Duæ sunt regulæ speciatim hanc figuram respicientes.

1. *Sit minor Affirmans.* 2. *Conclusio sit specialis.*

1. Scil. Minor in tertiâ figurâ debet esse Affirmativa.

Hoc accidit ob rationes in prima figura allatas, utrobique enim attributum conclusionis, est itidem Majoris. Alias ex vero falsum colligeretur; ut

Omnis homo est animal,
Nullus homo est brutum,
Ergo aliquod brutum non est animal.

2. Conclusio debet esse Particularis.

Cum

Cum enim minor propoſitio ſit Affirmativa, attributum illius erit particularis, ut ſupra oſtenſum, & proinde concluſio pariter ſe habebit per reg. 11. Quin medius terminus eſt ſubjectum utriuſque præmiſſæ, adeoque anguſtior extremis: quare à parte duntaxat extremorum concludere licet.

Per *primam* iſtarum regularum AEE & AOO excluduntur, quia ſcil. minor non poteſt eſſe negativa.

Per *ſecundam* excluduntur AAA & EAE, quia ſcil. concluſio non poteſt eſſe univerſalis.

Quatuor vero iſtis modis ex decem ſubductis, ſolum 6 remanebunt, ſcil. 3 Affirmativi AAI, AII, IAI, & 3 negativi EAO, EIO, OAO, quæ memoriæ cauſa, vocibus *Technicis* ita inſeruntur.

Tertia dArAptI ſibi vindicat, atque
fElAptOn,
Adjungens dIſAmIs, dAtIsI, bOcArdO,
fErIſOn.

dA Omnis timor prodit ſuppetias à ratione oblatas,
rAp Omnis timor expetit ſecuritatem,
tI *Ergo* aliquid expetens ſecuritatem prodit ſuppetias à ratione oblatas.

fE Nulla virtus adfert miſeriam,
lAp Omnis virtus eſt laborioſa,
tOn *Ergo* aliquod laborioſum non adfert miſeriam.

dIſ Aliquis malus eſt dives,

Am Omnis

Am Omnis malus est miser,
Is *Ergo* aliquis miser est dives.

dA Omnis affectibus suis imperans est rex,
tIs Aliquis affectibus suis imperans est pauper,
I *Ergo* aliquis pauper est rex.

bOc Aliqua scientia non est à viro pietatem professo expetenda,
Ar Omnis scientia est honorifica,
dO *Ergo* aliquid honorificum non est à viro pietatem professo expetendum.

fE Nihil quod Deus asserit est falsum,
rIs Aliquid quod Deus asserit superat captum humanum,
On *Ergo* aliquid quod superat captum humanum non est falsum.

Huc usque syllogismi qui directè concludunt. Sunt & alii qui concludunt indirecte, & à nonnullis primæ figuræ, ab aliis, ut supra monitum, quartæ deputantur.

DE QUARTA FIGURA.

Tres sunt *regulæ* figuram hanc speciatim respicientes.

1. *Si affirmet major, minor est nunquam specialis.*
2. *Si minor affirmet, conclusio sit specialis.*
3. *Hæc sed quando negat, major non est specialis.*

1. Scil. Quando major in quarta figura est Affirmativa,

ſimmativa, minor eſt Univerſalis. Medius terminus enim eſt attributum majoris, unde particulariter ſumitur: ne ergo in utriſque præmiſſis contra 5. reg. ſit particularis, Oportet ut ſit in minori Univerſalis.

2. Quando minor eſt affirmativa, concluſio eſt particularis: quia minor terminus, qui eſt attributum minoris, particulariter ſumitur: unde pariter ſe habebit in concluſione per reg. 11.

3. Quando concluſio eſt negativa, major eſt univerſalis. Siquidem major terminus negetur in concluſione, univerſaliter utique ſumitur, oportet ergo ut ita ſumatur in præmiſſis; ſed major terminus eſt ſubjectum majoris propoſitionis, erit itaque ibidem univerſalis per reg. 6.

Per *primam* iſtarum regularum excluduntur AII, & AOO.

Per *ſecundam* excluduntur AAA, & EAE.

Per *tertiam* excluditur OAO.

Quinque vero iſtis modis ex decem ſubductis, ſolum 5 remanebunt, 2 Affirmativi, AAI, IAI, & 3 negativi, AEE, EAO, EIO, quæ *notæ* memoriæ cauſa vocibus Technicis ita inſeruntur.

bArbArI, cAlEntEs, dIbAtIs, fEſpAmO, frEsIsOm.

bAr Omnis qui invidet etiam odit,
bA Omnis qui odit eſt homicida,
rI *Ergo* aliquis homicida eſt invidus.

cA Omnia vitæ incommoda ſunt temporaria,
lEn Nullum temporarium eſt intolerabile,

tEs *Ergo* nulla intolerabilia sunt vitæ incommoda.

dI Aliquis pauper opportune loquitur,
bA Omnis qui opportune loquitur est observandus,
tIs *Ergo* aliquis observandus est pauper.

sEs Nullum laudabile est coactum,
pAm Omne coactum alteri debetur,
O *Ergo* aliquid quod alteri debetur non est laudabile.

srEs Nemo qui pluribus inhiat est sua sorte contentus,
Is Aliquis suâ sorte contentus est pauper,
Om *Ergo* aliquis pauper non pluribus inhiat.

Si rationes subducantur, in *prima* figura 4 modi, in *secunda* 4, in *tertia* 6, in *quarta* 5 efficiunt 19. Ex his *universaliter* concludunt 5, *particulariter* 14. & quidem *Affirmative* 7. *negative* 12.

Concludunt enim in A 1, in E 4, in I 6, in O 8.

DE REDUCTIONE SYLLOGISMORUM.

Syllogismi primæ figuræ duplici nomine reliquis sunt potiores. 1. quod *enunciationi* universæ *accommodæ*, per singulas propositionum varietates, Affirmationis scil. Negationis, Universalitatis & Particularitatis se extendant, 2. Quod conclusionem

nem deducant *evidentia* maxime conſpicua, *medio* ita diſpoſito, ut nexus ejuſdem cum extremis ſtatim appareat, ſiquidem ſitu medius alteri eorum ſubjicitur, de altero prædicatur: cum in reliquis figuris termini quaſi laxentur, & medium officio tantum & poteſtate interponatur: ſitu vero ſit extremum.

Reducuntur igitur reliquæ figuræ ad modos primæ. Totum autem operæ hujus artificium in hoc ferè conſiſtit, ut per propoſitionum *tranſpoſitionem* aut etiam *converſionem* ſecundum *regulas* traditas, ſervatis etiam Argumentationis legibus, *ſyllogiſmus* aliquis modi *ſequioris* ad *Analogum* primæ figuræ *modum* transferatur; ſcil. Syllogiſmus in Ceſare, fiat in Celarent, Datiſi, in Darii, &c. Prout literæ primæ vocabulorum monſtrant.

Notandum *reductionem* eſſe duplicem, vel *oſtenſivam*, vel per *impoſſibile*.

1. Reductio *oſtenſiva* eſt quæ fit propoſitionibus, ut dictum, converſis aut tranſpoſitis: ita ut concluſio per Syllogiſmum *primæ* figuræ evincatur, quæ juxta poſteriorum aliquam eliciebatur, at ſine tanta neceſſariæ conſequentiæ luce & evidentiâ.

2. Per *impoſſibile*, quæ fit alterâ præmiſſarum manente, & *contradicente concluſionis* loco alterius poſitâ. Scil. ubi *Argumentatione* habitâ ex ſequiorum modorum figurarumque aliquo, *conceſſis præmiſſis*, de *illatione* nondum ſatis fit, & reductioni directæ non eſt locus, hæc una convincendi manet methodus, ut relicta alterâ præmiſſarum, & contradictoriâ concluſionis loco alterius præmiſſæ poſita; *abſurda concluſio* in prima figura colligatur: quæ evidenter falſa cum ſit, & tamen ex præmiſſis

apertè ſequatur; quia ex veris falſum elici non poſſit, neceſſe eſt alteram præmiſſarum eſſe falſam: at propoſitionum illa quæ olim admiſſa (ſalva verecundia) falſa non eſt dicenda; relinquitur ergo ut altera ſit falſa, ejuſque *Contradictoria* vera; (quia impoſſibile eſt duas contradictorias eſſe falſas) atqui concluſio prius rejecta contradicit illi quæ falſa eſſe jam demum agnoſcitur, vera igitur eſt te invito concluſio prior.

Diximus figurarum modorumque analogiam, in tyronum compendium, vocibus *Technicis* quæ vulgo adhibentur indigitari, ſic autem ſe habent.

1. Quatuor literis initialibus BCDF ſignantur modi omnes.

2. *Prima litera* cujuſque modi *imperfecti*, ſignificat modum illum reduci ad *perfectum* ab eadem litera incipientem.

Ut qui à B exordium ſumunt ad bArbArA, qui à C ad cElArEnt reducendi, &c.

3. Duæ conſonantes S & P deſignant *converſionem* propoſitionis ſignificatæ per vocalem proxime præcedentem, S quidem converſionem *ſimplicem*, P vero converſionem per *Accidens*.

4. M ubicunque poſita, ſignificat *tranſponendas* Præmiſſas.

5. Litera C in medio poſita denotat modum non poſſe reduci oſtenſive, ſed tantum per *impoſſibile*.

S vult ſimpliciter verti, P vero per Acci.
M vult tranſponi, C per impoſſibile duci.

cEſ Nul-

cEs Nullus diligendus Amicitias dissolvit,
A Omnis delator amicitias dissolvit,
rE *Ergo* nullus delator est diligendus.

cE Nullus Amicitias dissolvens est diligendus.
lA Omnis delator amicitias dissolvit,
rEnt *Ergo* nullus delator est diligendus.

dIs Aliqua cæcitas est ignorantia,
Am Omnis cæcitas est misera,
Is *Ergo* aliquod miserum est ignorantia.

dA Omnis cæcitas est misera,
tIs Aliqua ignorantia est cæcitas,
I *Ergo* aliqua ignorantia est misera.

Sic etiam de ceteris.

Notandum *omnes modos* secundæ ac tertiæ figuræ, non solum *ostensive*, sed etiam per *impossibile* reduci posse ad primam, præter bArOcO & bOcArdO, qui hoc tantum modo & non etiam ostensivè reduci possunt; quod etiam per indicem literam denotatur.

In *secunda figura* servatur *major*, contradictione conclusionis in locum minoris suffecta.

In *tertia* servatur *minor*, contradictione conclusionis suffectâ in locum majoris.

Servat majorem, variatque secunda minorem,
Tertia majorem variat, servatque minorem.

bA Omne bonum est in nostra potestate,
rOc Aliquis honos non est in nostra potestate,

O *Ergo* aliquis honos non est bonus.

bAr Omne bonum est in nostra potestate,
bA Omnis honor est bonus,
rA *Ergo* omnis honos est in nostra potestate. Quod propositioni concessæ contradicit.

DE INVENTIONE MEDII.

De *medio* quatenus necessario, contingenter, aut saltem fallaciter *conclusionem* infert, alibi agendum; hic solum spectatur ejusdem habitudo ad *formam syllogisticam* superius traditam, secundum *figurarum modorumque* diversitatem.

Manifestum autem est illud quod in *pluribus* figuris & modis probari potest, esse probatu *facilius*; id quod in paucioribus, difficilius; itaque *universalis affirmativa* probatu difficillima est, quia potest tantum probari in *b Arb Ar A.* proxima est *universalis negativa*, quæ probari potest solum tribus modis cElarEnt, cEsArE. cAmEstrEs. Tertia est *particularis affirmans* quæ 4 agnoscit modos dArII, dArAptI, dIsAmIs, dAtIsI. Omnium probatu facillima est *particularis negans*, quæ 6 modis probari potest fErIO, fEstInO, bArOcO, fElAptOn, bOcArdO, fErIsOn. Pariter dicendum de propositionibus refutandis, prout scil. earum opposita in pluribus paucioribusque modis & figuris concluduntur.

Notandum *medium* cum extremis comparari posse, ut *antecedens*, ut *consequens*, & ut *repugnans*. *Medium* vero dici *antecedens* cum in Enunciatione affirmata *subjicitur*; *consequens* cum in Enunciatione

one affirmata *prædicatur*; *repugnans* cum *ſubjicitur* aut *prædicatur* in enunciatione negatâ.

Hinc facile eſt colligere, cujuſmodi *medium* figura quæque ac modus poſtulat. In bArbArA & dArII, medium eſt antecedens prædicati, & conſequens ſubjecti, ſcil. concluſionis ſeu quæſtionis propoſitæ: in cElArEnt, ſErIO, cEſArE, ſEſtInO, repugnans prædicati, & conſequens ſubjecti: in cAmEſtrEs & bArOcO, conſequens prædicati & repugnans ſubjecti: in dArAptI, dIſAmIs & dAtIsI, antecedens utriuſque extremi: in ſElAptOn, bOcArdO & ſErIſOn, repugnans prædicati, & antecedens ſubjecti.

Doctrina hæc verſibus iſtis *Technicis* clauditur, per NAPCAS, NIPCIS, vel NIPIS, REPSERE, CEPRES,

Et ROPCOS, COPROS, NOSROP medium invenis omne.

In quibus vocabulis conſiderandæ ſunt vocales primum AEIO, quæ qualitatem & quantitatem deſignant, deinde appendendæ ſunt conſonantes NCRSP, quarum N denotat antecedens, C conſeq. R repugnans, S ſubjectum, P prædicatum. Itaque ſi probanda eſſet concluſio univerſalis affirmans NAPCAS indicabit ſuis conſonantibus NPCS medium requiri quod ſit antecedens prædicati & conſequens ſubjecti; & ſic de ceteris.

V. g. dubitatur utrum *virtus* ſit *bona*, quæro primum *conſequentia* prædicati; *eligendum*, *utile*; &c. deinde *antecedentia*, *felicitas*, *laus*, *officium*, &c. deinde quæro *conſequentia* ſubjecti, ſcil. *tranquillum*, ſecundum *naturam*, &c. Propono jam concluſionem univerſalem, *Omnis virtus eſt* bona, quæ repetitur in NAPCAS duntaxat, quæ vox indicat medium

medium debere esse *antecedens* prædicati & *consequens* subjecti: desumo ergo v. g. *secundum naturam*, & conficio syllogismum in bArbArA. *Quicquid est secundum naturam est bonum, Omnis virtus est secundum naturam*, ergo *Omnis virtus est bona.* sic etiam de ceteris.

Totum hoc negotium de medio apte indagando, de reductione (ubi qualitas & quantitas conclusionis præcipue attendenda est,) & de modis syllogizandi directis ac necessariis, vocibus non minus barbaris quam sunt illæ vulgo receptæ expeditur facile.

1. Ba-ab-a. be-ab-e. ba-ib-i. be-ib-o.

2. Seb-ab-e. mab-seb-es. seb-ib-o. ab-cob-o.

3. Ba-ba-pi. be-ba-po. bis-ba-mi. ba-bi-i. bec-ba-o. be-bis-o. Hic a, omnis. e, nullus. i, aliquis. o, aliquis non. b, medius terminus, qui ante vocalem est subjectum, post eam prædicatum. s, simplex conversio. p, per accidens. m, transpositio propositionis. c, reductio per impossibile.

DE SYLLOGISMO COMPOSITO.

Huc usque de syllogismo *simplici*, sequitur *compositus*. Quemadmodum enim non solum sunt propositiones Categoricæ seu *simplices*; sed etiam hypotheticæ, seu *compositæ*, pariter de *syllogismis* se res habet, quippe qui ex propositionibus utriusque generis conflantur.

Syllogismus *compositus* est, qui ex altera vel utraque præmissarum composita conflatur.

Notetur in *syllogismo* hoc, terminorum dispositionem,

tionem, quæ in *figuris* obtinet, minime ſpectari. Siquidem propoſitionum compoſitarum *Forma* (ut ſupra monuimus) non ex *unione extremorum* per *copulam* pendet, ſed totarum Categoricarum per *conjunctionem*. Porro licet plurimi ex ſyllogiſmis iſtis ad ſimplices facile reducantur, & proinde ad illarum leges exigi poſſint: nonnulli tamen ſunt qui haud ita facile in Categoricas reducuntur, & ab earum indole prorſus ſunt alieni, ſcil. non raro ex *quatuor terminis* ſimplicibus conſtant, duobus eorum in unum medium peculiari quodam jure coaleſcentibus, proinde *argumentatio* omnis *hypothetica* ex generalibus quidem illationis *principiis* ſuperius poſitis dependet; habito inſuper reſpectu ad *propoſitionum* totarum categoricarum per *conjunctionem* unionem, ſcil. partis *antecedentis* ad conſequentem habitudine, & viceverſa: partis poſitæ ad reliquas totius, atque ablatæ ad reſiduas, quæ quidem habitudo *Modus* dicitur. Hos autem in conditionali ſyllogiſmo ſeptuaginta recenſet *Boethius*. At vero cum iſti quatenus Argumentationi inſerviunt *Axiomatum* fide inniti debent; (quemadmodum in modis *categoricis* oſtendimus) reliquis præteritis, illos ſolum referemus qui juſtæ conſequentiæ *legibus* accommodantur.

Dividitur ſyllogiſmus compoſitus, pro ratione propoſitionum ex quibus conſtat, in *conditionalem*, *copulativum* & *disjunctivum*.

Syllogiſmus *conditionalis* eſt, cujus major eſt conditionalis.

Si anima ſit immortalis, futurus ejus ſtatus maxime ſolicitos nos habere debet,
Sed anima eſt immortalis,

Ergo

Ergo futurus ejus ſtatus maxime ſolicitos nos habere debet.

Ubi notandum quod *Major* duas habet partes, quarum altera *antecedens* dicitur, altera *ſequela* ſive conſequentia. Si anima ſit immortalis, eſt *antecedens*, Futurus ejus ſtatus maxime ſolicitos nos habere debet, eſt *conſequentia.*

REGULÆ CONDITIONALIUM SYLLOGISMORUM.

1. Si *antecedens* in ulla conditionali propoſitione ſit *verum*, tum conſequens ejus, ſeu id quod ex eo antecedente conſequitur, erit etiam *verum.* Scil. poſito antecedente ponitur conſequens.

2. Si id quod neceſſario ex aliquo *antecedente* conſequitur *non* ſit verum, neque *antecedens* unde ſequebatur verum erit. Scil. ſublato conſequente tollitur antecedens. *Veritas* utriuſque *regulæ* ex terminis ipſis conſtat. Cum enim antecedens & conſequens ſint *relata*, ſunt utique ſimul natura, & ſe invicem *ponunt* & *tollunt.*

Ex *prima* harum *regularum* oritur modus conditionalium qui dicitur *conſtructivus.* In eo enim aſſumitur antecedens, ex eoque conſequens conſtruitur. Scil. affirmatur conſequens in majore, antecedens in minore. Ut

Si mundus regatur providentia, nihil caſu fit,
Sed mundus regitur providentia,
Ergo nihil caſu fit.

Ex *ſecunda* harum *regularum* oritur modus conditionalium ſyllogiſmorum qui dicitur *deſtructivus,*

vus, in eo enim à negatione consequentis destruitur antecedens.

Si virtus inesset à natura, frustra esset disciplina,
Sed non frustra est disciplina,
Ergo virtus non inest à natura.

Cavendum vero ne fucus fiat ex *transpositione* terminorum, scil. in *Modo* primo inferatur antecedens à consequente.

Si Sinenses sint Mahumedani, sunt infideles,
Sed Sinenses sunt infideles,
Ergo sunt Mahumedani.

Pariter in modo secundo peccabitur si ex *negatione antecedentis* procedatur ad negationem *consequentis*.

Si Sinenses sunt Mahumedani, sunt infideles,
Sed Sinenses non sunt Mahumedani,
Ergo Sinenses non sunt infideles.

Notandum si sola *major* sit *Hypothetica*, *conclusio* est *Categorica* : at si minor *hypothetica* sit, necesse est *conclusionem* quoque *Hypotheticam* esse.

Si aliquis homo est animal, aliquod animal est homo,
Si omnis homo est animal, aliquis homo est animal,
Ergo Si omnis homo est animal, aliquod animal est homo.

DE

DE SYLLOGISMO DISJUNCTIVO.

Syllogismus *disjunctivus* est, cujus *major* est propositio *disjunctiva*, scil. cujus partes per *vel*, seu *aut* disterminantur.

Regulæ disjunctivorum.

1. Si *major* syllogismi disjunctivi constet duobus *membris* immediate *oppositis*, procedi potest à *positione* alterutrius membri ad *eversionem* alterius, aut ab *eversione* alterutrius ad *positionem* alterius. *Veritas* hujus *regulæ* ex *oppositorum* natura manifeste patet.

2. Si *major* habeat plura *membra duobus*, ceteris *sublatis* quod *reliquum* est *concluditur*. Patet hæc *regula* ex commensuratione *partium* simul sumtarum ad *totum*.

Ex *prima* harum regularum oritur *Modus* disjunctivus, arguens à *parte* ad *partem*.

Aut est dies aut nox,
Sed est dies,
Ergo non est nox.

Vel est dies aut nox,
Sed est nox,
Ergo non est dies.

Vel est dies aut nox,
Sed non est dies,
Ergo est nox.

Vel

Vel demum, aut eſt dies aut nox,
Sed non eſt nox,
Ergo eſt dies.

Ex *ſecunda* harum *regularum* oritur *modus* disjunctivus arguens à *partibus* ad *partem*.

Aut Hyems eſt, aut æſtas, aut ver, aut autumnus,
Atqui Hyems non eſt, neque autumnus, neque æſtas, *Ergo* ver eſt.

Cavendum ne *membra* propoſitionis disjunctivæ *non* ſint *oppoſita*, aut non plene *enumerata*, hoc enim ex fonte error fere omnis deducitur.

Oportet iniquis dominorum imperiis aut morem gerere, aut reſiſtere,
Sed non oportet iniquis dominorum imperiis morem gerere,
Ergo oportet illis reſiſtere.

Oportet iniquis dominorum imperiis aut morem gerere, aut iis reſiſtere,
Sed non oportet iis reſiſtere,
Ergo oportet iniquis dominorum imperiis morem gerere. *Pati* hic tertium quid.

DE SYLLOGISMO COPULATIVO.

Syllogiſmus *copulativus* eſt cujus una aliqua *præmiſſarum* eſt *copulativa*.

Regula copulativorum.

A poſitione unius *partis* propoſitionis copulativæ *tollitur altera*, ſive una ſit, ſive plures. Conſtitit *regulæ* hujus *veritas* ex *diſtinctione partium* ab

invicem; si enim una pars non distingueretur ab altera, non essent diversæ partes, sed unum quid indivisum.

Ex hac regula oritur *Modus copulativorum*, qui utique semper concludit *negativè*.

Homo non est & doctus & indoctus,
Sed est doctus,
Ergo non est indoctus.

Cavendum vero ne à *negatione* unius partis, procedatur ad *positionem* alterius.

Homo non est planta & irrationalis,
Sed non est planta.
Ergo est irrationalis.

DE ARGUMENTATIONE MINUS PERFECTA.

DE INDUCTIONE.

Agmen hic merito ducit *Inductio*, cui scientiæ omnes ortum suum debent. Est vero *Inductio* progressio à *singularibus* ad *universalia*, aut à *partibus* ad *totum*.

Notandum, *Inductionem* exigere *omnium* singularium, partiumve *enumerationem*; evertitur enim unica instantia in contrarium allata.

Notandum 2. *Inductionem syllogismo* quodammodo *oppositam* esse, quia colligit extremum majus, hoc est prædicatum de medio per alterum extremorum, nempe Minus, sive per subjectum, vel quæ subjecto similia. V. g. sumamus tres terminos, spirare; pulmones habere; homines, bruta, pisces cetacei generis, aves. Si quis naturæ ductum sequeretur,

queretur, probaret hominem, bruta, &c. ſpirare, quia habent pulmones, at in inductione probatur Animalia quæ ſpirant habere pulmones, quia homines, bruta, &c. ſpirant.

DE ENTHYMEMATE.

Inductioni ſuccedit *Enthymema*, quod quidem eſt *ſyllogiſmus* in animo ſeu *mente perfectus*, in *ore* & ſermone *imperfectus*, ſive eſt ſyllogiſmus altera propoſitione truncatus.

Conſtat itaque *duabus propoſitionibus*, quarum prior vocatur *antecedens*, poſterior *conſequens*; *conſequentia* ipſa dicitur *Argumentum*.

Si *ſubjectum conſequentis* ponitur in *antecedente*, ſuppreſſa eſt *major*; ſi *prædicatum*, *minor*; quæ ſi accedant, fiet ſyllogiſmus *Categoricus*. Sic cum dico,

Luna nunc temporis eclipſin patitur,
Ergo nunc temporis eſt plenilunium.

Syllogiſmus ſic conficitur,

Quando Luna eclipſin patitur eſt plenilunium,
Sed Luna nunc temporis eclipſin patitur,
Ergo Nunc temporis eſt plenilunium.

Aut etiam, Nulli Planetæ ſunt fixi,
Ergo aliquæ ſtellæ non ſunt fixæ.

Nulli Planetæ ſunt fixi,
Omnes Planetæ ſunt Stellæ,
Ergo aliquæ ſtellæ non ſunt fixæ.

Si *neque ſubjectum* neque *prædicatum* conſequentis in *antecedente* eſt, *major* ſuppreſſa eſt; eaque addita reducitur Enthymema ad ſyllogiſmum *hypotheticum*. Ut, eſt dies, Ergo Sol ortus eſt.

Si est dies Sol ortus est,
Sed est dies,
Ergo Sol ortus est.

Si propositionis hypotheticæ *consequentia* infirma videatur, probanda est per *Enthymema*.

Notandum quod *Aristoteles* monuit *Enthymema* esse *Rhetorum* imprimis *syllogismum*, rariusque in Scholis usurpandum, quemadmodum *Exemplum* est eorum *Inductio*.

DE DILEMMATE.

Est & alia argumentandi ratio, *redundans* illa quidem potius quam imperfecta, nisi forte copia, quod non raro accidit, pro damno sit; quæ *dilemma* dicitur: ubi *toto* in *partes* suas *diviso*, id de *toto* pariter affirmative & negative *concluditur*, quod de *alterutra* parte concludebatur.

Ad evincendum quod in hac vita, nemo malis liber esse possit, sic licet argumentari.

In hac vita aut affectibus nostris indulgendum, aut iisdem resistendum,

Illis indulgere turpe & servile, quodque conscientiæ perpetuis verberibus vindicatur,

Illis resistere belli intestini molestias omnes & calamitates affert,

In hac vita ergo nemo malis liber esse poterit.

Dilemma itaque constat syllogismo disjunctivo, quo à partium remotione concluditur remotio totius, & duobus syllogismis Categoricis, quibus partium remotio confirmatur. Ut,

Omnibus in hac vita aut affectibus indulgendum aut resistendum,

Sed

Sed qui affectibus aut indulget aut reſiſtit non eſt à malis liber,

Ergo in hac vita nemo à malis liber.

Qui turpia & ſervilia admittit, &c. non eſt à malis liber,

Sed qui affectibus indulget, turpia & ſervilia admittit,

Ergo qui affectibus indulget, non eſt à malis liber.

Qui belli inteſtini calamitates tolerat, non eſt à malis liber,

Sed qui affectibus reſiſtit belli inteſtini calamitates tolerat,

Ergo qui affectibus reſiſtit non eſt à malis liber.

Dilemma ineffi cax eſt primo, cum *membra* non ſunt immediate *oppoſita*; ſecundo, cum non ſatis gravi *incommodo* urgentur; tertio cum pari efficacia *retorqueri* poteſt in Autorem.

Sic in illo *Biantis* apud *Gellium*, ſi ducenda eſt uxor, aut pulcra ducenda, aut deformis; ſi pulcram ducis, habebis communem, ſi deformem, feres pœnam.

Hoc duplici nomine peccat. 1. quia, ut inquit *Gellius*, datur *media forma*, quæ nimiæ pulcritudinis periculo, & ſummo deformitatis odio vacat, quæ *ſtata* & *uxoria* dicitur. Deinde *non conſtat* formoſam *communem* futuram, aut deformem in *pœnam* ceſſuram: quinetiam fieri poteſt ut etiamnum *graviora* iſtis *incommoda* innuptos cœlibeſque maneant.

Rhetoris exemplum apud eundem *Gellium* habetur, ſatis quidem appoſitum. *Evathlus* eloquentiæ diſcendæ cauſarumque orandi cupidus,

sese dedit in disciplinam *Protagoræ*; dimidiumque mercedis jam tunc dedit statim priusquam disceret, pepigitque ut reliquum dimidium daret quo primo die causam apud judices orasset, & vicisset. Postea cum longum tempus transcurreret, *Protagoras* litem cum *Evathlo* contestatur, & in hunc modum disputat; Sive contra te pronunciatum erit, sive pro te, reddas oportet quod peto: nam si contra te lis data erit, merces mihi ex sententia debebitur, quia vicero; sin vero contrà me judicatum erit, merces mihi ex pacto debebitur, quia tu viceris. *Evathlus* primum ait, isti captioni potuisse obviam iri, si verba non ipse faceret, sed Patrono uteretur. Deinde retorquet *Dilemma* hunc in modum; sive contra me pronunciatum erit, sive pro me, non reddam quod petis: nam si Judices pro meâ causa senserint, nihil tibi ex sententia debebitur, quia ego vicero: sin contra me pronunciaverint, nihil tibi ex pacto debebo, quia non vicero.

DE SORITE.

Sorites est *Argumentatio* in qua continua *serie* multarum *propositionum*, de prædicato præcedentis propositionis, semper dicitur novum prædicatum, donec *ultimum* prædicatum dicatur de primo subjecto. Ut

Immodicus potus gignit in ventriculo crudos humores,
Crudi humores in ventriculo vitiant sanguinem,
Sanguis vitiatus malam assimilationem alimenti parit in singulis partibus corporis,

Mala

Mala aſſimilatio alimenti in partibus corporis gignit cachexiam,

Cachexia, febrem, febris mortem inducit.

Ergo colligendo à primo ad ultimum immodicus potus mortem inducit.

Hæc *argumentatio* etſi *expreſſe* non habeat formam *ſyllogiſticam*, quando conſtat pluribus enunciationibus quam tribus, continet tamen *implicite* plures ſyllogiſmos primæ figuræ, in quibus poſterior propoſitio ſit major, prior vero minor. Ut in allato exemplo,

Omnes crudi humores in ventriculo vitiant ſanguinem,

Omnis immodicus potus gignit in ventriculo crudos humores, &c.

Nititur hæc argumentatio hoc Axiomate, ſive regula Anteprædicamentali, Quicquid dicitur de prædicato univerſalis propoſitionis, dicitur de ſubjecto; adeoque quicquid dicitur de crudis humoribus in ventriculo, recte dicitur de potu.

DE SYLLOGISMO EXPOSITORIO.

Syllogiſmus *Expoſitorius* eſt qui conſtat medio *ſingulari*, ut

Pittacus eſt probus,
Pittacus eſt ſapiens,
Ergo aliquis ſapiens eſt probus.

Dicitur *expoſitorius* quia rem oculis videtur exponere. Inſuper ſyllogiſmum ex medio communi conſtantem explicat, captuique magis accommodat. Ita ſyllogiſmus iſte

Omnis homo eſt rationalis,

Omnis

Omnis homo est animal,
Ergo aliquod animal est rationale.

Reducitur sumendo in medium, singulare aliquod contentum sub *homine*: nimirum illi, cum quo sermo instituitur, probe notum.

Socrates est rationalis,
Socrates est animal,
Ergo aliquod animal est rationale.

Nititur imprimis *Axiomate* 1. & 2. Scil. quod quæ conveniunt in aliquo tertio conveniunt inter se; & quorum unum convenit, alterum differt, ea differunt inter se.

Notetur, Syllogismos *expositorios*, in qualibet figara confici; idque aut affirmative vel negative: concludere etiam aut directe aut indirecte: qualiacunque enim sunt quæ tertio conveniunt aut differunt, illa pariter aut conveniunt aut differunt inter se.

DE SYLLOGISMO DIALECTICO, DEMONSTRATIVO, SOPHISTICO.

Descripta *argumentationis* syllogisticæ *fabrica*, scil. ipsius forma & figura & terminorum nexu: ad ejusdem *usum* effectusque progredimur. Nimirum quatenus mentibus nostris, aut *opinionem*, aut *scientiam*, aut demum *errorem*, (neque enim pluribus modis humanus animus, dum in rebus cognoscendis versatur, affici potest) pariunt & producunt. Hæc autem omnia ex syllogismi *materia circa quam*, quatenus scil. aut *vera* est aut *fallax* (manifesto enim falsa nihil hac ex parte præstant) potissi-

potiſſimum dependent. Cum autem quædam ita ſint *vera*, ut *aſſenſum* male ſibi conſtantem pendulumque moveant, tum *Opinio* dicitur; alia certa adeo ut *aſſenſum* pronum firmumque imperent, qui *ſcientia* appellatur: quædam vero *falſa* licet ſint, veri tamen *ſpeciem* ſimulent, ita ut *aſſenſum* dubium, ſæpius etiam & firmum ſuffurentur, qui *error* audit; (quorum prima argumentis *probabilibus*, ſecunda *neceſſariis*, tertia *fucatis* ſunt ſubnixa) illa ſyllogiſmum *dialecticum*, illa *demonſtrativum*, illa demum *ſophiſticum* nobis exhibent.

DE SYLLOGISMO DIALECTICO.

Syllogiſmus dialecticus eſt, qui ex *medio probabili* generat *opinionem*. *Probabile* ab *Ariſtotele* dicitur eſſe id quod *verum eſſe videtur* vel *omnibus*, vel *pleriſque*, vel *ſapientibus*; atque his vel omnibus, vel pleriſque, vel celeberrimis.

Quo autem de *mediis probabilibus* rectius proſpiciatur, *loca*, i. e. *ſedes argumentorum*, quin & *Axiomata* ab iiſdem derivata, (enunciationes ſcil. propria ſua evidentia fidem ſibi facientes) dialectici ſcriptores indicant: atque ipſas reſtrictionibus regulisque ſubinde additis coercent, ne temeré admiſſæ in fraudem perducant.

Notandum *loca* hæc & *Axiomata*, ab omnibus artibus & ſcientiis deſumi, ſcil. Metaphyſica, Phyſica, Mathefi, Ethica, Logica, Grammatica; imo à communi vitæ uſu, artibuſque mechanicis. Cum itaque ſingula recenſere Dialectici non ſit, ſequentem

sequentem syllogen speciminis loco apposuisse sufficerit.

AXIOMATA DE ESSE ET POSSE.

Impossibile est idem simul esse & non esse.

Si termini sumantur eodem modo, secundum idem, ad idem, eodem tempore.

Quodlibet est vel non est.

Id est, Existit vel non existit, per præcedens effatum.

Omne quod est quando est, necesse est esse: & Omne quod non est quando non est, necesse est non esse.

Necessitate nempe hypothetica, non absoluta.

Non Entis nulla sunt prædicata.

Entis sc. impossibilis, & pure non Entis; possibilis autem Entis sunt prædicata essentialia & necessaria. Licet enim nullus existeret homo, vera esset propositio, *homo est animal rationale.* Imo impossibilium, ut Centauri, possunt esse prædicata intentionalia.

Essentiæ rerum sunt sicut numeri.

Consistunt in indivisibili. Tenet regula de formis substantialibus; non autem qualitatibus quæ intenduntur & remittuntur.

Essentiæ rerum sunt æternæ.

Non quoad existentiam realem, sed terminorum Connexionem.

Non entis nulla est scientia.

Non entis nempe impossibilis. Quin & complexi sive falsi cujuscunque non datur scientia positiva, sed solum privativa; quemadmodum de infinito & vacuo licet argumentari.

A Po-

A Potentia ad actum, ſive à poſſe ad eſſe non valet conſequentia.

Conſequentiam volo affirmativam; non enim omnis qui poteſt ſtudere, ſtudet. Negative, ſive à non poſſe ad non eſſe valet, Homo enim ſi non poſſit volare, utique non volat.

Ab actu ad potentiam, ſive ab eſſe ad poſſe valet conſequentia.

Si ratio habeatur ejuſdem temporis in antecedente & conſequente, non enim ſi homo jam natus eſt, poteſt etiamnum naſci: ſed à non eſſe ad non poſſe, non valet.

Cujus eſt potentia ejuſdem eſt actus.

Potentia paſſiva, & activa immanentis actionis, tranſeuntis non item; neque enim calefactio ejus qui in ſole apricatur, in ſole eſt, ſed homine.

Quod tranſit de potentia ad actum, mutatur.

De potentia intrinſica, non extrinſece denominante. Paries potentia albus, ſi incruſtetur, actu mutabitur; nihil autem neceſſe eſt ut mutetur, cum alter illi ſimilis redditur.

Quod poteſt majus, poteſt etiam minus.

Ubi majus id quod minus eſt in ſe includit: non enim quia homo intelligit, quod majus quiddam eſt, ideo volat, quod eſt minus.

Potentia non excedit ſuum objectum adæquatum.

Neque enim oculus guſtat, nec auris odores percipit.

Quod quis poteſt ſi vult, poteſt abſolute.

Quia hac in re nihil actionem impedit quin fiat, præter ipſum non velle.

Fruſtra eſt potentia quæ non producitur in actum.

Vel ſemper, vel ſemel. Sic potentia obedientialis creaturæ non ſemper actu exercetur in miraculis

raculis exhibendis, quia necesse non est ut semper fierent miracula.

Actus & potentia sunt in eodem genere.

Nimirum prædicamento; quia cum res à potentia transeat in actum, non pariter transit à Genere ad Genus. Sic homo tam in fieri quam facto esse ad substantiam pertinet, & calor tam producendus quam productus ad qualitatem.

Alia actus, alia potentiæ causa est.

Causam proximam intellige. Sic alia risibilis, alia risus causa est; prius enim rationis humanæ, posterius vero objecti alicujus ridiculi effectus est.

Cuilibet potentiæ activæ respondet passiva.

Intelligitur universaliter de potentia activa creata: nam potentiæ divinæ rem ex nihilo producenti talis potentia non respondet, sed tantum (uti vocant) objectiva, seu res creatæ.

Cuilibet potentiæ passivæ respondet activa.

Patet ex præcedenti; nam illorum, inter quæ reciproca habitudo est, posito uno ponitur & alterum; sic omni passo respondet agens.

DE CAUSIS.

Nihil est causa sui ipsius.

Nec simpliciter & ratione propriæ essentiæ; (nam quod quis studiis suis eruditus evadat, ipse sui efficiens est qua talis, viz. secundum quid) neque vera & reali causalitate, finis enim dum efficientem movet ad sui ipsius executionem, agit tantum metaphorice, & revera esse suum recipit ex influxu causæ efficientis.

Nihil fit ſine cauſa.

Patet ex duabus regulis præmiſſis; quia cum aliquid fit, intelligitur pati; nihil autem patitur à ſeipſo. Id unde oritur motus ſive paſſio, patientis quatenus talis, cauſa eſt.

Poſita cauſa ponitur cauſatum: & vice verſa.

Ex vi ſcilicet mutuæ & neceſſariæ habitudinis quæ fundatur in actu cauſandi; à quo principium unde fluit denominatur cauſa, Terminus in quo deſinit, cauſatum. Cum ergo cauſa ponitur in eſſe cauſæ per actum cauſandi, cauſatum poni in eſſe cauſati neceſſe eſt, & vice verſa.

Negata cauſa negatur affectus: & vice verſa.

Eadem ratione nititur ac præcedens, quia cum res nullam cauſalitatem exerceat, unde dicatur Cauſa, non poteſt actu producere cauſatum; at ab effectu non producto nil actu denominatur cauſa.

Cauſa prior eſt cauſato.

Prioritate naturæ & dignitatis, ſi ſit univoca, non Temporis.

Cauſa notior eſt effectu.

In ſe & ſua natura, quia cognitio effectus pendet à cognitione cauſæ; at quod aliquando notior ſit effectus, ex humani intellectus imbecillitate evenit, qui (inverſo ordine) per ſenſus externos effectus cauſarum luſtrans, in ipſarum notitiam aſcendit.

Qualis cauſa, talis effectus.

Quicquid prædicatur de cauſa univoca eſſentialiter, & non eſt de formali ratione ejuſdem, (*i. e.* cauſæ in quantum talis) prædicatur etiam de effectu. Mundus ideo non eſt infinitus, quia cauſæ infinitæ erat effectus æquivocus. Fallit etiam in

causis per Accidens; neque enim sequitur filium esse bonum aut malum, quia Pater talis fuit. Fallit etiam in causis voluntariis; peritus enim artifex aliquando ea fabricat quæ minus sunt pulcra & perfecta.

Si affirmatio est causa affirmationis, etiam negatio est causa negationis: & vice versa, si negatio &c.

Si res aliqua sit causa proxima & necessaria alicujus effectus; tum negata eadem causa negatur ipsius effectus. Ut quia mora solis supra Horizontem illustrat diem, ideo ejusdem depressio inducit tenebras. Fallit quando idem effectus à diversis causis producitur; non enim si jugulatus interiit, sequitur non jugulatum esse superstitem.

Causa non est deterior effectu.

Omnis causa Totalis, sive principalis univoca, sive æquivoca, quantum ad ea quæ effectui communicat in esse causæ, ipso effectu deterior non est. Sic statuarius imagini præstat quantumvis adoratæ.

Quicquid est in effectu, præexistit in causa.

Effectus qua talis, nil in se habet specifice distinctum ab eo quod præexistebat in Causa, univoca, formaliter; vel æquivoca, eminenter.

Impossibile est aliquem ejusdem causæ effectum æquivocum nobiliorem esse effectu univoco.

Neque enim spuria soboles cum prole ex legitimo thoro susceptа, de natalium dignitate unquam contenderit. Si musca quatenus animata, calore solari aut sole ipso præstantior videatur; hoc formæ substantiali è materia olim imprægnata eductæ tribuendum.

Causa causæ est etiam causa causati.

In causis moralibus tenet regula & in Physicis essentia-

eſſentialiter ſubordinatis, ſcil. ſi eadem virtute qua effectus aliquis producatur, ipſe rurſus alium producit effectum: nam quia nihil eſt in effectu quod non præexiſtebat in Cauſa, quicquid ab eodem effectu (jam ut cauſa) producitur, etiam ante in priori cauſa extitiſſe neceſſe eſt.

Idem quatenus idem ſemper facit idem.

Cauſa eadem & eodem modo ſe habens, iiſdem etiam tum objectis tum circumſtantiis oblatis & concurrentibus, quantum in ſe eſt, ſemper eundem ſpecie effectum producit. Verum eſt in Phyſicis & Moralibus.

Idem eſt cauſa contrariorum.

Regula ſupponit tantum identitatem cauſæ quoad eſſentiam, mutatis vero ipſius qualitatibus, vel objectis ſaltem aut circumſtantiis, quæ ad veritatem præcedentis requirebantur eſſe eadem. Sic ſol idem manens lutum indurat, & ceram liquefacit.

Principium latius patet quam cauſa.

Reſpectu enim cauſæ Principium Genus eſt, induditque non ſolum id cujus vi & cauſalitate res eſt, ſed & ea quæ requiruntur tanquam conditiones neceſſariæ ad rei productionem: ut ad generationem Privatio, locus & tempus; ad Lineæ conſtitutionem, Punctum.

Omnis cauſa agit.

Secundum actionem ſive cauſalitatem ſibi propriam; Materia paſſive concurrens ad eductionem formæ; Forma tribuendo eſſe, diſtingui & operari; Finis, excitando efficientem ad operandum; Efficiens, actione Phyſica (quæ ceteris cauſis non competit) influendo in Cauſatum.

Effectus non prædicatur de sua causa; nec vice versa.

Nulla prædicatio propria, & in casu recto, in qua causa & effectus (quatenus tales) de invicem prædicantur, potest esse vera.

Causæ sunt sibi invicem causæ.

De efficiente & fine verissimum est, inter quos mutua causalitas semper exercetur. In causis ejusdem generis fallit: aliter enim idem esset prius seipso. In quibus autem tenet, causalitates omnino diversum habent respectum & terminum.

Causæ possunt coincidere.

Non repugnat quin eadem res diverso respectu diversas causalitates exerceat. Sic anima viventis, ut appetitur à materia, causa finalis est; respectu compositi Physici, Formalis; quatenus operationum motuumve principium, efficiens.

Cujus causa bona est, id ipsum bonum; & cujus Causa mala est, id ipsum malum.

Quia qualis causa in esse Causæ, talis effectus per se in quantum procedit à causa. Quod autem ex malis moribus bonæ leges nascantur, per accidens est.

Propter quod unumquodque tale est, illud magis tale est.

Omnis immediatus effectus, si illud attributum, in quo comparatur cum causa sua, ipsi competat necessario ratione ejusdem causæ, qualiscunque sit, talem certum est esse ipsius causam. Ideo vinum licet inebriat, non dicimus ebrium, quia inebriare est effectus vini secundarius.

Cujus causæ sunt universales, illud ipsum est universale.

Quia omnis causa effectum producit sibi proportionatum, nec dari potest causa universalis, nisi

niſi effectus in eadem latitudine reſpondeat. Sic menſurabilitas in genere procedit à quantitate aut extenſione in genere. Sic ratione Potentiæ divinæ ad omnes effectus aliquo modo concurrentis, effectus iidem dicuntur univerſales; at ſinguli ratione cauſarum particularium, efficientis puta ſive inſtrumenti, ſunt particulares.

Omnis effectus per accidens reducitur ad cauſam per ſe.

Ex vi neceſſarii influxus uniuſcujuſque cauſæ proximæ; cum enim poſitis conditionibus requiſitis operetur, effectus ex eadem operatione exſurgens, omnino neceſſarius eſt. Sic poſito quod quis fodiat terram ubi loci theſaurus abſconditur, theſauri inventio neceſſario ſequitur.

Principium quo præſupponit principium quod.

Quia principium *Quo* ad Principium *Quod* eodem modo ſe habet ac cauſa inſtrumentalis ad Principalem, quæ in operando disjungi nequeunt. Inſtrumentum enim non movet niſi motum, nec agit cauſa Principalis, niſi habeat quo virtutem tranſmittat in effectum.

Inſtrumentum non eſt pars ejus cujus eſt Inſtrumentum.

Verum eſt tantum in Inſtrumentis ſeparatis, iiſque quæ Principali Cauſæ conjunguntur ſolum per contactum. Prioris generis eſt legatus reſpectu Principis; poſterioris calamus reſpectu ſcriptoris: nam manus (utpote compoſiti conſtitutionem ingrediens) revera ipſius pars eſt, nec admodum recte quis dicatur ſeipſo tanquam inſtrumento uti.

Potius est instrumentum quod ad plura utile est, quam quod ad pauciora.

In omnibus tenet; quia utilitas instrumenti attenditur quantum ad aptitudinem inserviendi causæ Principali; quæ cum eo præstantior habetur, quo plures effectus virtute sua attingit; ideo etiam potius est instrumentum, quo magis ejusdem virtuti proportionatum est.

Instrumentum non movet nisi motum.

Nisi moveatur à causa Principali Physice, aut saltem moraliter.

Omnis finis est bonum quid.

Si non revera, saltem apparenter; & sufficit ad rationem Finis ut appetitum moveat, licet falsa bonitatis specie; quia quoad nos idem est esse & apparere.

Finis melior est mediis ad Finem.

Non intelligitur de mediorum natura absolute sumta, sed in ordine ad finem; unde & media qua talia mensuram accipiunt.

Finis est ultimum.

Executione quidem; in eo enim terminatur actio efficientis.

Finis est principium.

Intentione sc. quia cum omne agens propter finem operetur, ideo finis (natura sua appetibilis, & exinde movens efficientem ad operandum) omnis actionis origo dicitur & Principium.

Finis est primum in intentione, ultimum in executione.

Regula hæc ex duabus præcedentibus conflatur.

Finis non habet modum aut mensuram.

Proprie dicitur solum de fine simpliciter ultimo

timo omnium rerum creatarum; fines enim intermedii ſive ultimati, eo quod ſunt media reſpectu ultimi, modum & menſuram habent vi regulæ ſequentis.

Media habent modum aut menſuram.

Quandoquidem media ad finem exequendum adhibentur ut inſtrumenta, quæ ex natura ſua (& qua talia) reſtricti ſunt uſus, neceſſe eſt ut habeant modum & menſuram. Sic etiam ſi conferantur finis & media reſpectu appetitus agentis quo feratur in finem per ſe, & in media gratia finis. Utut ſine menſura expetitur finis, tamen media cum non ſimpliciter expetantur, ſed ſub conditione, certum eſt expeti ſecundum menſuram & determinate.

Finis dat modum, menſuram & ordinem mediis.

Omnis ratio operandi deſumitur ex influxu finis in appetitum agentis, ideoque omnia media in tantum utilia ſunt (in ſe licet noxia, inordinata & mala) quatenus conducunt ad finem.

Acquiſito fine ceſſat omnis actio.

Omnis actio ſuſcipitur gratia finis alicujus acquirendi; aliter enim aliquid non ageret propter finem, quia finis acquiſitus exuit protenus formalem rationem finis.

Finis qui eſt opus, melior eſt fine qui eſt operatio.

Si finis qui eſt operatio inſtituitur gratia finis qui eſt opus, eo reſpectu deterior eſt operatio: at ſi abſolute conſideretur, opus exſuperat, utpote à ſe profectum.

Qui vult finem, vult etiam media ad finem.

Poſito quod quis efficaciter expetit finem, neceſſario exquirit media: nec repugnat, quo minus ea dicantur media, quæ revera executionem finis

finis impediant, modo agentis judicio expetantur. ut idonea.

Unius rei possunt esse plures fines.

Si sunt inter se subordinati, disparati, vel partiales. Ut patet speciatim in Instrumentis secundum regulam superius positam.

Cujus facultatis finis subordinatur fini alterius facultatis, illa facultas alteri illi facultati subordinatur.

Si collatis finibus diversarum facultatum, idem respectus eademque subordinationis ratio habetur in facultatibus, ac in ipsarum finibus: quia enim facultates habent rationem mediorum, ideo pro diversitate finium diversum sortiuntur ordinem ac mensuram.

Quicquid habet causam finalem, habet etiam efficientem.

Valet hæc regula etiam conversa, propter necessarium nexum inter efficientem & finem.

Ab intentione finis ad ejus executionem non valet consequentia.

Ratio est quia voluntas potest ferri in impossibilia; vel saltem in iis prosequendis, quæ fieri non repugnat, segnis esse & inefficax.

A negatione consecutionis finis ad negationem intentionis ejusdem non valet consequentia.

Patet ex præcedenti, & ex eo etiam quod agens possit impediri ne finem attingat.

Quod potest fieri per pauca, non debet fieri per plura.

Ideoque de operationibus Naturæ solenne dictum est, eas fieri per *lineam rectam*, via scil. compendiosissima; eademque Prudentiæ humanæ methodus est.

Appetitus non est nisi boni.

Veri scil. vel apparentis.

Appetitus

Appetitus non fertur in incognitum.

Omne objectum voluntatis innoteſcit vel per ſpeciem propriam, vel alienam; ideoque dicitur nil eſſe in voluntate quod non fuit prius in intellectu.

Voluntas eſt impoſſibilium.

De effectu tanquam poſſibili judicare intellectus eſt; qui cum ſæpiſſime hallucinetur, voluntas errores ejus amplecti non minus apta eſt quam ſana dictamina. Nullum autem effectum appetit, niſi ſpecie poſſibilem.

Electio non eſt impoſſibilium.

Quatenus electio eſt determinatio voluntatis ad certum finem, nil impedit, quo minus finis iſte ſit revera impoſſibilis; licet apprehendatur ut poſſibilis: at ſi ſumatur Electio (uti eam reſtringit Philoſophus) pro appetitione eorum quæ in noſtra poteſtate ſunt, Regulæ veritas facile conſtat.

Majori bono opponitur majus malum.

Secundum oppoſitionem privativam, & reſpectum ad idem.

Bonum quod eſt diuturnius, melius eſt minus diuturno.

Si inter res ejuſdem Generis comparatio inſtituatur quantum ad durationem, diuturnior præſtat minus diuturna.

Bonum conſervat id cujus eſt bonum.

Deſtructio ſive Corruptio rei cujuſvis pendet ex iis quæ naturæ ejuſdem repugnant. Bonum autem, i. e. revera tale, per eſſentiam ſuam ſubjecto ſibi deſtinato naturali eſt conforme. Pariter de nobis bene meretur diæta quæ ſanitatem tuetur, ac medicina quæ reſtituit.

Abſurdum

Absurdum est, ut alienum vitium interimat aliquid cui proprium vitium non præbet interitum.

Si in diversis subjectis qualitates quædam noxiæ, non specie & gradu, sed numero tantum distinctæ inhæreant; si nulla earum proprio subjecto noxam inferat, eidem aliena nociva esse nequit. Ratio petenda est à regula superius posita, viz. idem quatenus idem semper facit idem. Sic v. g. dato quod unius viperæ venenum in alium transfunder. tur, eandemque Animalis partem occuparet, æque esset innoxium ac proprium fuerat.

Natura facit id quod est optimum.

Nimirum Deus Naturæ. Sic & virtutes, quas Causis naturalibus insevit, optimum (i. e. sibi destinatum) finem assequuntur, nisi per indispositionem materiæ aut agens extrinsecum impediantur.

Natura semper intendit id quod est optimum.

Optimum in suo genere. Et ratio patet ex præcedenti, nam in iis quæ non agunt temere, executio finis ejusdem intentionem præsupponit.

Voluntas non potest cogi.

Quia libertas voluntatis in eo sita est, ut positis quibuscunque circumstantiis, id eligat quod sibi bonum videatur.

Coacta voluntas est voluntas.

Cum enim quæ minus volumus, ad gravius damnum evitandum peragimus, (ut cum mercium jacturam facit nauta) quanquam mixta dicatur passim actio, est prorsus libera, & voluntaria.

Qui vult causam, vult quoque effectum. Vulgo ita, *qui vult antecedens, vult etiam consequens.*

Sc. qui vult causam sive antecedens, ex iis necessario

ceſſario conſecuturum, ſive effectum conſequens, prænoverat aut debuerat noſſe; quæcunque enim fiunt præter notitiam, ratione volentis & agentis, fiunt per Accidens.

Actiones ſunt ſingularium.

Intelligitur de Actionibus quæ immediate attingunt effectum. Sic influxus cauſæ univerſalis ratione particularium effectuum, particularis eſt.

Actiones ſunt ſuppoſitorum.

Quia omne ſuppoſitum eſt ſubſtantia ſingularis creata, quæ cum non per ſe agit ſed per qualitates, actionum dicitur Principium *Quod*, ut qualitates Principium *Quo*.

Quicquid fit ſeu producitur generatione vel creatione, compoſitum eſt.

Vel Metaphyſice; ut Angeli, qui componuntur genere & differentia, ſubſtantia & Accidente; vel Phyſice, ut corpora naturalia, quæ ex materia & forma.

Agere præſupponit eſſe.

Quia omnis Actio vera & Phyſica oritur à forma, omne autem formatum actu eſt. Cum igitur finis movet efficientem antequam ab ipſo producitur, dicitur agere tantum Metaphorice.

Omne agens eſt actu, patiens vero poteſtate.

Omne agens formaliter vel eminenter tale eſt actu, quale patiens virtute Agentis in poteſtate eſt fieri; fruſtra enim conatus eſſet illud introducendi in paſſum, quod etiamnum introductum eſt.

Omnia quodammodo ex univoco fiunt.

Nihil omnino efficitur, quod vel ſecundum naturam ſpecificam (qui proprie & ſtricte dicitur effectus

effectus univocus) vel secundum genericam saltem aut commune aliquod attributum, causæ suæ non assimilatur. Sic soli cum rana convenit in natura corporea. Quin & opus arte factum, forma & mensura ideam referens sui similem agnoscit, & aliquatenus univocam: quæ quidem idea, æque ac ædificium quod extat, opus est & effectus, imo tantum non proles artificis.

Simile non agit in simile, nec à simili patitur.

Nullum agens agit in passum per eas qualitates, quæ nec secundum speciem, nec intensionis gradum, diversæ sunt ab iis, quæ ipsi Passo inhærent.

Agere & pati est inter contraria.

In iis verissimum est, quibus contingit mutua repugnantia à formis contrariis; In aliis etiam tenet, si contrarietas late sumatur pro quacunque Oppositione.

Agens adsimilat sibi patiens.

Eadem qualitas per quam agens agit in passum, in effectibus Univocis qualitatem introducit sibi similem; in Æquivocis etiam quodammodo talem.

Actio fit à superante.

Quicquid patitur, agenti cedit vel propter intensiorem qualitatis gradum, vel majorem corporis molem, vel Actionis diuturnitatem.

Nihil agit in seipsum.

Nihil potest eodem tempore & respectu esse agens & Patiens; esse actu, & Potestate; simile, & dissimile; movens, & mobile. Tenet præsertim in actione transeunte.

Non

Non quodlibet agit in quodlibet, neque quodlibet patitur à quolibet, ſed actus eorum quæ agendi vim habent, recipiuntur in diſpoſito.

In cibis & Pharmacis præcipue notum eſt, pro diverſitate temperamenti diverſos iis effectus competere. Ratio petenda eſt à regulis ſuperius poſitis, ubi agitur de conditionibus ad agendum requiſitis: cum enim nulla oppoſitio, aut diſſimilitudo intercedat inter agens & Patiens, aut ſaltem agentis virtus debilior ſit, quam ut exſuperet patiens, ſibique aſſimilet; omnis actio evadit fruſtranea.

Quod & quale quid agens agit, id & tale quid patiens patitur.

Quia exinde agens dicitur agere, quod actio ipſius motum quendam infert patienti: & revera denominatio Agentis quoad modum operandi, ſumitur à mutatione illa quam efficit in patiente. Unde neceſſe eſt, talem eſſe paſſionem qualis per ſe & formaliter ſit Actio; & vice verſa.

Omne agens obtinet aliquam formam qua agit.

In omni compoſito Phyſico vis agendi emanat à forma, tanquam motus principio: Forma autem late ſumitur, ut Qualitates etiam complectatur; utpote quibus fere ſolis proprie competit per ſe agere.

Agens & patiens debent eſſe ſimul.

Quia nihil agit in diſtans, nec extra ſphæram ſuæ virtutis, ideo requiritur debita approximatio Agentis ad Patiens. Unde in omni actione neceſſaria eſt vel immediatio ſuppoſiti, quando Patiens movetur ab agente per contactum corporeum; vel virtutis, Quando vis agentis transfertur per certam diſtantiam.

Agens nobilius est patiente.

Omnis actio est à superante; cum autem ea fit per qualitates, ratione illarum quod patitur deterius est; utpote actu destitutum ea forma, quæ mox ab agente introducenda est. Dare vero nobilius est quam accipere.

Quicquid habet materiam habet etiam formam: & vice versa; Quicquid habet formam habet etiam materiam.

Intelligitur de composito Physico sive corpore Naturali, cui cum essentialiter competant Principia motus & quietis, ut ex materia & forma (quæ separatim existere non possunt) componatur necesse est.

Materia prima est cognoscibilis per analogiam.

Quia per se non est objectum intellectus, utpote nec quoad naturam speciemve determinata seu distincta; ideo aliquatenus explicatur per materiam secundam. Uti enim rudis auri sive argenti Massa se habet ad figuram quamcunque, sic Materia prima & informis ad formam Physicam.

Materia prima est ingenerabilis & incorruptibilis.

Quia Generatio & corruptio terminantur ad formam, eamque ut introductam, vel ut abolitam: subjective vero materia generatur aut corrumpitur, tanquam subjectum in quo mutationes fiunt.

Materia prima appetit formam.

Appetitu quidem naturali, eoque sive complacentiæ sive desiderii, fertur ad formam tanquam ad suam perfectionem.

Materia prima est pura potentia.

Omnis Actus primi & formalis expers: quia revera non agit, quicquid enim agit, per formam agit.

Ex

Ex non ente nihil fit

Naturæ viribus, ex non Ente negative ſumto.

Poſita forma ponitur formatum.

Sunt enim relata; & de omni forma tam materiali quam immateriali tenet regula, quatenus actu informante.

Quicquid eſt per ſuam formam eſt.

Sive forma dat eſſe rei. De omni compoſito Phyſico verum eſt. De ſubſtantiis incorporeis (nempe Angelis) etiam tenet, ſi forma ſumatur metaphyſice pro Differentia eſſentiali; quin & de Rebus arte factis, ſi intelligatur de forma accidentali; ſed de his minus proprie, meliorem enim, ſcil. ſubſtantialem habent.

Formæ quanto dant eſſe nobilius, tanto nobiliores.

Quia forma inter cauſas numeratur; ideo Qualis Forma tale formatum.

Forma eſt indiviſibilis.

Quod ſuperius dictum eſt de eſſentiis rerum, ſcil. quod ſunt ſicut numeri, i. e. conſiſtunt in indiviſibili; id pari ratione formis competit: quippe cum munus earum ſit rebus unitatem & diſtinctionem largiri, neceſſe eſt eas eſſe indiviſibiles, & (quod numeris accidit) ſublata parte aliqua, perire in quantum tales.

DE ABSTRACTO ET CONCRETO.

Si abſtractum prædicetur de abſtracto, etiam Concretum prædicabitur de concreto.

Si albedo ſit color, erit album coloratum. Color in genere ineſt ſaltem iis individuis quibus ineſt ſpecies hæc Albedo, propter ſeriem Prædica-

mentalem: sed cum sit accidens, etiam tot subjectis ineſt inhæsive, quot unquam omnes habent individuæ albedines, adeoque denominative seu in concreto prædicatur, de quibus albedo, sive omnium singularium albedinum complexio. Nimirum Accidens abstractum se habet ad concretum veluti species ad Individuum, vel universale ad particulare; ideoque cum omne quod prædicatur de superiori, prædicatur etiam de inferioribus sub eo contentis, nil dici potest de accidente in genere, quod de eodem quatenus subjecto insit, non prædicatur.

Si concretum prædicatur de concreto, etiam abstractum de abstracto.

Valet de concretis universim, quorum unum de altero prædicatur essentialiter.

Cui ineſt abstractum, de eo prædicatur concretum.

Omne subjectum denominatur quoad extensionem Accidentis, ratione partium subjecti; & intentionem respectu Graduum Accidentalium. Sic Æthiops albus dicitur respectu dentium, Homo immortalis respectu Animæ.

Ab ineſſe ad prædicari valet consequentia.

Ejusdem fere sensus est cum præcedente, nisi quod nec inhærendi nec prædicandi modum determinat.

De quo prædicatur concretum, ei ineſt abstractum.

Quia omnis vera prædicatio in concreto nihil aliud denotat quam inhærentiam abstracti; ut Sciens, Justus, hominem scientia & justitia præditum.

Abstractum est forma concreti.

Forma nempe denominans.

Abstractum

Abstractum est prius concreto.

Prioritate Naturæ, quia res debet esse antequam haberi. Ut si non sit doctrina, neque usquam erit habens doctrinam, sive doctus.

DE SIMPLICI ET COMPOSITO, TOTO ET PARTE

Simplex est prius composito.

Omne simplex respectu ejus cujus compositionem ingreditur, ordine Naturæ prius est. Sic unitas præcedit numerum, Elementa mistum.

Pars est prior toto.

Si pars consideretur secundum entitatem absolutam, quoad Naturam prior est: quia totum est quid consequens unionem partium.

Totum & partes sunt in eodem prædicamento.

Vel Directe, vel à latere, vel saltem reductive.

Quicquid est pars partis, est quoque pars totius.

Quælibet enim pars refertur ad totum.

Omne totum aliquo modo multum est & non unum.

Si partes ipsius spectentur tanquam ordine vel natura distinctæ, aut cum totum sumitur pro eo quod habet partes.

Omne totum est unum.

Formalis enim ratio totius in partium unione sita est. Differt autem unio pro diversa ratione unitatis. Sic exercitus unum dicitur per aggregationem; quodlibet Individuum, per unitatem numericam, &c.

Pars non prædicatur de toto.

Non dicitur universe de toto, alias æqualis esset vel certe non minor toto, quod repugnat. Hoc in omni toto verum est; De integrali patet:

nec fallit in essentiali & Universali. Sic Animal & Rationale quando prædicantur de Homine, Partes ipsius respiciunt, saltem ratione diversas; scilicet unam qua vivit, alteram qua rationis particeps est. Nec Homo ut est pars subjectiva, dicitur de toto animali; sic enim prædicaretur etiam de Bruto.

Totum non prædicatur de parte.

De toto universali non agitur. Aliqui ad integrale similare regulam volunt restringi; sed & de aliis obtinet. Si ferri massa sit 10 librarum, nulla pars erit ferrum 10 librarum.

Quicquid prædicatur de parte, prædicatur etiam de toto.

Quantum ad entitatem absolutam quæ utrobique reperitur.

Quicquid prædicatur de toto, prædicatur etiam de parte.

Eodem modo hæc regula intelligenda est cum superiore; præcipue autem obtinet partibus subjectivis.

Positis omnibus partibus ponitur totum.

Positis partibus in esse suo formali ponitur totum; at in esse suo absoluto non statim ponitur. Poni possunt lapides, nec tamen acervus fiet. Partes revera idem sunt cum toto quod constituunt; quæ cum uniantur secundum unitatem illam quæ toti convenit in suo genere, totum poni necesse est.

Sublata quacunque parte tollitur totum.

Non amplius manet tale totum, quale fuit parte aliqua nondum sublata. De toto essentiali & integrali constat. Tota universalia dicuntur æternæ esse veritatis propter necessarium terminorum nexum; ideo parum refert si partes subjectivæ tollantur.

Posito

Poſito toto ponuntur omnes partes.

Patet ex præcedenti & ex ipſa Natura totius; non enim totum eſſet, niſi in ſe contineret omnes partes; quæ etiam ſimul ſumtæ à toto non diſtinguuntur niſi ratione.

Sublato toto non neceſſe eſt tolli omnes partes.

Quia una tantum parte ſublata, deſtruitur totum in eſſe totius.

DE GENERE ET SPECIE.

Genus prædicatur de omnibus ſpeciebus ſub ſe contentis.

Non quidem formaliter, ut eſt vox artis ſive ſecundæ intentionis, ſed ſecundum notionem primam ſive materiam ſubſtratam.

Quicquid prædicatur de genere prædicatur de ſpecie.

Si ſit prædicatum eſſentiale, Generi etiam competens quoad materiam ſubſtratam.

Genus eſt prius ſpecie.

Omne enim ſuperius pars eſt inferiorum; pars vero, tam ordine Naturæ quam cognitionis humanæ, præcedit Totum.

Genus eſt latius ſpecie.

Cum diverſa ratione Genus non ſolum conſtituit, ſed etiam poteſtate ſua & ambitu continet ſpecies, ut totum alterutra ſpecie latius eſt.

Species eſt collectiva multorum in unam naturam & adhuc magis genus.

Scil. extenſive multo plura colligit Genus; intenſive vero collecta propriore nexu unit ſpecies.

Genus non eſt quid accidentarium ſpeciei.

Omne enim Genus prædicatur de ſpecie tanquam ipſius pars eſſentialis.

Genus

Genus est ut materia, differentia ut forma.

Analogia quadam inter se respondent; Genus enim, perinde ac materia, quid indeterminatum est; esse autem distinctum oritur à forma & differentia.

Negato genere, negatur species.

Tam quoad existentiam, quam prædicationem.

Affirmato genere non affirmatur species.

Quia per Regulam superius positam Genus est latius specie, quin & prius etiam quoad existendi consequentiam; ideoque species prædicantur de illo disjunctive. Ut omne Animal est vel Homo vel Brutum, tamen neutrum horum definite.

Genus & species sunt in eodem prædicamento.

In quo directe collocatur Genus, in eodem ponuntur species: quia genus respectu specierum in quas dividitur est totum: totum autem & partes per regulam superius positam sunt in eodem Prædicamento.

Genus significat naturam quandam diversam à Speciebus.

Intelligitur non de distinctione reali, sed rationis.

Tota natura generis continetur in qualibet specie.

Si de natura Generis intelligatur, non quatenus formaliter sumitur pro modo prædicandi, sed pro materia substrata.

Nulla species habet aliquid quod repugnet generi.

Species nimirum materialiter sumta: quia Genus est pars essentialis speciei, nihil autem alteri necessario competit, quod destruit ipsius essentiam.

Neces-

Neceſſe eſt id quod generis eſt particeps, eſſe alicujus ſpeciei particeps.

Genus enim materialiter idem eſt cum ſpeciebus ſibi ſubjectis.

Genus prædicatur de ſpeciebus æqualiter.

Intelligitur de Genere univoco; & patet, ſiquidem cum eſſentiæ rerum ſint indivisibiles ideoque gradus non admittant, nil poſſit eſſentialiter de alio prædicari ſecundum magis & minus.

DE DIFFERENTIA.

Omnis differentia habet aliquam oppoſitam ſibi differentiam.

Ex eo ſpecierum contradiſtinctarum differentiæ dicuntur oppoſitæ, quod non poſſunt in idem ſubjectum coincidere; & quod poſitio unius implicat contradictionem alterius: unde per eas genus dividitur in ſpecies diſtinctas; quod non fieret niſi ipſæ imprimis diſtinguerentur.

Species non eſt differentia.

Licet ſpecies actu continet differentias, nulla tamen ſpecies formaliter differentia eſt.

Genus non poteſt eſſe differentia ſpeciei.

Quia eadem Natura generica utrique ſpeciei communicatur, nil autem diſtinguitur per ea quæ ſibimet cum alio ſunt communia.

Differentia non debet eſſe accidentalis ſpeciei.

Omnis differentia ſpeciei eſſentialis eſt, & inſeparabilis.

De differentia non prædicatur genus.

Non de differentia in abſtracto: prædicatio autem ſubſtantivi de adjectivo ſeu denominativo

vo est impropria & præter ordinem. Porro nihil de alio prædicatur, nisi aut Naturam ipsius explicet, aut in ipsius essentia includatur: cum vero omnes differentiæ sint inter se oppositæ, ac rationis omnino diversæ à Genere quod dividunt; inde nec genus formaliter includunt, nec per illud earum natura explicari potest.

Differentia est posterior genere & prior specie.

Posterior genere natura & quoad existendi consequentiam, specie vero prior tanquam pars ipsius.

Eorum quæ ad aliquid referuntur etiam differentia ad aliquid referuntur: vel *Relatorum relativæ sunt differentiæ.*

Differentia enim cum pars sit essentiæ, sequitur naturam Totius.

Uniuscujusque eorum quæ ad aliquid referuntur, differentia peti debet ab eo ad quod sua natura refertur.

Sic strigil dicitur instrumentum quo corpus tergitur: quanquam ergo, ut ait *Aristoteles* strigili aliquis haurire aquam possit; perperam diceretur Instrumentum ad hauriendam aquam.

Differentia debet esse in eodem prædicamento in quo est id cujus est differentia.

Si differentia sit essentialis.

Differentia non debet esse negativa.

Si natura rei patiatur: licet enim omnis differentia implicet negationem differentiæ oppositæ, tamen in entibus positivis (quibus differentia pars essentialis est) semper ponit aliquod positivum.

Differentia

Differentia reciprocatur cum ſpecie cujus eſt differentia.

Intelligitur de differentia ſpeciem proxime conſtituente, quicquid enim eſt de eſſentia ſpecifica alicujus rei debet ipſi ſemper competere, nec aliis communicari; unde & reciproce prædicari neceſſe eſt.

Generum diverſorum, & non ſubalternatim poſitorum diverſæ ſunt ſpecie differentiæ, eorum vero quæ ſubalternatim poſita ſunt, nihil prohibet eaſdem eſſe differentias.

Generum non ſubalternatim poſitorum ſed ejuſdem prædicamenti, diverſæ ſunt differentiæ proxime conſtituentes: ſi ſint in prædicamentis diverſis, nullas eaſdem differentias nec dividentes nec conſtituentes habent. In Generibus ſubalternatim poſitis tenet univerſim, omnes differentias diviſivas ad Genera ſupra ſe poſita extendi; ut è contra differentiæ conſtitutivæ deſcendunt ad omnia inferiora.

DE DEFINITIONE.

Definitio non ſit obſcura.

Ipſius enim munus eſt explicare. Accidit autem definitioni obſcuritas præcipue ratione incertæ aut inuſitatæ ſignificationis terminorum, adhibitis viz. vocibus æquivocis, Metaphoricis, aut obſoletis.

Quicquid definitur, debet definiri per priora & notiora: vel *Definitio debet conſici ex iis quæ ſunt priora & notiora definito.*

Prius & notius definito aliquid dici poſſit vel ratione Cauſalitatis, ſive natura, vel ordine cognitionis

nitionis humanæ, quæ ab effectibus causarum scientiæ fundamenta ponit. Investigandis naturis rerum utraque methodus adhibenda est; mens enim ab imperfectioribus progressum exordiens, naturam ipsam imitatur.

Definitionem licet ponere loco definiti.

Perinde est si dixeris Socratem esse animal rationale, aut esse hominem.

Definitum non debet ingredi definitionem.

Quia nihil sui ipsius pars est, nec seipso notius aut prius: quin & idem explicaretur per seipsum.

In definitione ponatur genus proximum.

Illud enim genus adhiberi debet in definitione, quod propius definiti naturam explicat: Genus autem cum principium sit ducens ad cognitionem definiti, exinde debet esse immediatum.

Unius rei unica est definitio.

Essentialis & proxima; talis enim definitio ipsam definiti essentiam exhibet: unius vero rei unica tantum est essentia.

Definitio debet reciprocari cum definito.

Reciprocatio enim in prædicando est inter illa quæ æque patent, totum autem & Partes ipsius essentialis (scil. Genus & differentia) æqualis sunt latitudinis.

In definitione nihil desit nec redundet.

Rei enim essentia consistit in indivisibili; adeoque nec diminutionem patitur nec additionem.

Definitio non debet esse negativa.

Regula intelligitur de definitione essentiali, & de definitis quæ habent essentiam veram, finitam

&

& poſitivam. Termini autem negativi definitionem revera negativam non reddunt, ſi aliquid poſitivum includant.

Omnis definitio conſtat genere & differentia.

Quicquid enim definitur eſt ſpecies; definitiones vero ſummi Generis aut Accidentium per ſubjecta, &c. licet genere & differentia proprie non conſtent, quædam tamen in iis utriuſque vicem munuſque ſupplent.

De quocunque affirmatur vel negatur definitio, de eo etiam definitum: & contra.

Idem enim materialiter ſunt definitum & definitio, & ejuſdem latitudinis.

Quicquid affirmatur vel negatur de definitione, affirmatur vel negatur etiam de definito: & è contra.

Tenet in iis quæ de definitione prædicantur neceſſario, & ratione materiæ ſubſtratæ; æqualia enim ſunt inter ſe definitum ac definitio. Porro definitio eſt definiti prædicatum, quicquid autem prædicatur de prædicato eſſentialiter, prædicatur etiam de ſubjecto iſtius prædicati.

DE DIVISIONE.

Diviſum & omnia membra diviſionis ſimul ſumta debent inter ſe adæquari.

Membra dividentia totam diviſi latitudinem inter ſe diſpertiunt: omnes enim partes ſimul ſumtæ toti adæquantur.

Diviſum plus debet continere quam ſingula mem-

bra divisionis: vel *singula membra divisionis minus contineant quam divisum.*

Divisum scil. formaliter sumtum, & quatenus membra respicit tanquam partes ipsius. Animal enim ut Genus Hominem potestate continet, ut hominis pars est continetur in ipso.

Membra divisionis debent esse inter se opposita.

Si oppositio intelligatur de differentia essentiali, aut saltem de quadam relatione diversa per quam membra divisionis inter se necessario distinguantur quatenus talia, regula universaliter vera est. Sic cum bonum dividitur in jucundum, utile, & honestum, licet membra illa aliquando coincidant, rationes tamen sive respectus eorum ita manent oppositæ, ut nunquam coincidant.

Divisio debet fieri in partes immediatas, & quam pauciſsimas.

Fit enim omnis divisio proprie per differentiam divisam proximam. Numerus autem membrorum, quantum divisi natura patitur, debet esse minimus ad evitandam confusionem.

Per negationem non est dividendum.

Regula tenet in iis universim, quæ dividuntur in (& contrahuntur ad) species per differentias essentiales; negatio autem in terminis tantum, cum aliquod positivum includat, ob vocabulorum penuriam sæpissime admittitur.

Cujus divisionis membra continent terminos sive rationes contradictorias, inter ea non datur medium.

Si membra totam divisi naturam ita exhauriant, ut de ipso prædicentur disjunctive; [v. g. Animal est vel Homo vel Brutum] duo tantum

tantum cum ſint, affirmato uno membro negatur alterum [ut, omne animal Brutum eſt non Homo; & vice verſa,] Hic perſpicuum eſt talia membra rationes contradictorias continere, nec aliud membrum ſimul cum ipſis diviſi naturam participare poſſe.

DE ACCIDENTE.

Quicquid advenit Enti eſt accidens.

Enti in eſſe perfecto; omne enim extra rei eſſentiam eatenus accidens eſt: perfectum vero nil eſt niſi poſitis omnibus ad eſſentiam requiſitis.

Omne accidens eſt in ſubjecto fini ſuo proportionato.

Quodlibet accidens non inhæret in quolibet ſubjecto; ſed de omni accidente æque ac forma reſpectu materiæ verum eſt, quod ſubjectum requirunt capax & diſpoſitum; tale autem eſt id, in quo poſſint & promtius agere, & diutius conſervari.

Quod excluditur per aliquod accidens, id ipſum eſt accidens.

Intelligitur regula de tali Accidente quod aliud excludit vel expellit per modum formæ; quicquid enim ita immediate excluditur, Accidens eſt: Accidentis enim pugna non eſt niſi cum Accidente.

Quod recipitur, recipitur per modum recipientis.

Materia nil recipit niſi certa ratione diſpoſita ad id recipiendum, unde & receptionis modum conditionem recipientis ſequi neceſſe eſt. Cui confine eſt Regulæ ſuperius poſitæ pronunciatum;

ciatum; actus eorum quæ agendi vim habent recipiuntur in dispositа.

Accidens non migrat de subjecto in subjectum.

Nulla forma materialis, eadem numero manens, à subjecto suo immediato transit in aliud.

Accidentis non est accidens.

Nullius accidentis aliud accidens est subjectum ultimum vel prædicationis vel inhæsionis; gratia autem subjecti communis in quo duo accidentia inhærent, potest unum eorum utroque modo respectu alterius esse subjectum ultimatum.

In Deum non cadit accidens.

Prædicamentale & revera distinctum ab ipso. Accidentia autem ea quæ extrinsece denominant, de Natura divina dici posse nil repugnat: at quicquid Deo realiter inest, ipse Deus est.

Quod in uno est accidens, in alio non est substantia.

Si accidens hic loci non sumatur late & improprie pro eo quod non est de essentia alicujus rei, sed proprie pro eo quod essentia sua sit Accidens, Regula valet universim.

Duo accidentia solo numero differentia non possunt esse in eodem subjecto.

Idem subjectum sive eadem pars subjecti non recipit duo Accidentia nisi diversi generis, aut si ejusdem speciei sint, ratione saltem aut habitudine quadam inter se distincta; quin gradus plures ejusdem accidentis possint nil vetat.

Unum numero accidens non potest esse in duobus subjectis.

Ejusdem numero Accidentis & sub eodem respectu

reſpectu conſiderati, non poſſunt eſſe duo ſubjecta immediata, non ſubalterna, aut numero diverſa.

Quæ eaſdem habent proprietates, eandem habent eſſentiam: ſive, *Quorum ſunt diverſæ Naturæ, eorum etiam ſunt diverſæ proprietates; & vice verſa.*

Proprietates enim manant ab eſſentia, & de ipſa prædicantur reciproce, non tamen ratione ſua abſtracta; nam riſibilitas non eſt rationalitas, neque è contra: ideoque inſeparabiles cum ſint, poſitis iis eſſentiam poni neceſſe eſt.

Æquivoca non habent eaſdem proprietates.

Æquivoca quoniam nomen tantum habent commune, naturam autem & eſſentiam omnino diverſam, eaſdem proprietates habere non poſſunt.

Accidentia quinti prædicabilis primo & immediate competunt individuis, & ſecundario, ſeu eorum interventu, ſpeciebus ſive univerſalibus. Contra *propria primo, & immediate ſpeciebus ſeu univerſalibus, ſecundario ſingularibus ſeu individuis competunt.*

Ratio regulæ eſt, quia Accidentia exiſtentiam rei (ſingularis nimirum) concomitantur: propria autem manant ab Eſſentia, quæ univerſalium eſt.

Sicut ſe habet ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis, & maxime ad maxime: vel *ſicut ſe habet gradus poſitivus ad poſitivum, ita comparativus ad comparativum, & ſuperlativus ad ſuperlativum; & vice verſa.*

In iis univerſim valet Regula, quæ prædicantur ſimpliciter & neceſſario: & ratio eſt, quia in iis quæ recipiunt magis & minus, ratio

prædicandi sequitur gradus intensionis & remissionis.

In quibus datur magis & minus tale, in iis datur maxime & summe tale.

In suo genere: etiamsi enim in malitia sint gradus, non tamen datur summum malum ut opponitur summo bono; licet inter mala invenitur quod præ ceteris pessimum est.

A comparativo ad positivum affirmative valet consequentia

Si prædicationes non sint impropriæ, aut si servetur idem respectus in gradu positivo qui fuit in comparativo, ut non dicitur aqua levis, quia terra levior est; quia levitas improprie omnino prædicatur de aqua, & solum respectu gravioris elementi.

A Positivo ad comparativum negative tantum valet consequentia.

Quia esse relatum, supponit esse simpliciter; nec dari possit excessus in gradibus intensionis sive remissionis, ubi gradus primus non datur; quippe eodem modo se habet in iis, ut unitas in numeris.

Par parium est ratio.

In quantum sint paria.

DE EODEM, DIVERSO ET DISTINCTO.

Identitas major præsupponit minorem.

Quia identitas rerum attenditur quantum ad convenientiam in aliquo essentiali prædicato, numerico scil. specifico sive generico, & omne superius actu continetur in inferiori; ideo

ideo Identitas numerica (quæ omnium maxima eſt) continet & præſupponit ſpecificam: ſpecifica genericam.

Quæ ſunt eadem uni tertio, ſunt eadem inter ſe.

Quantum ad illud tertium.

Quorum caſus & conjugata ſunt eadem, illa ipſa ſunt eadem.

Fundamentum Regulæ eſt, quod in nominibus bene impoſitis, ratio nominis eſſentiæ rei conformis eſt: unde cum plures voces ſint cognatæ, & ejuſdem ſignificationis; eandem in rebus ipſis convenientiam & cognationem eſſe deſignant & inferunt.

Quorum oppoſita ſunt eadem, illa ipſa ſunt eadem; & Quorum oppoſita non ſunt eadem, illa ipſa non ſunt eadem.

Ut ſi candidum & album opponantur pariter atro & nigro, candidum & album erunt eadem; ut & futura ſunt nigrum & atrum.

Quæ eadem ſunt, eorum origines & interitus, ut & τὰ ποιητικὰ & τὰ φθαρτικὰ ſunt eadem.

Valet Regula in iis quæ formaliter eadem ſunt, & in exquirendis differentiis & diverſitate rerum eximii uſus eſt.

Quæ ſunt eadem habent eadem accidentia, vel ipſa ſunt earundem rerum accidentia.

Eadem ſunt quibus eadem accidentia propria conveniunt; quibus autem eadem accidentia communia vel propria nec actu conveniunt, nec unquam convenire poſſunt, ea diverſa ſunt.

Quæcunque ſunt eadem, etiam prædicata habent eadem, & ipſa de iiſdem prædicantur.

Idem enim à ſeipſo non differt, ideoque quicquid

quid prædicatur de eodem Subjecto quatenus tali, prædicatur semper.

Quorum unum potest esse sine altero, illa non sunt eadem.

Uni enim enti duæ Existentiæ non possunt competere, nedum potest eadem res separatim existere à seipsa.

Quorum unum sine altero esse potest, vel quæ sejuncta esse possunt, illa distinguuntur realiter.

In iis, quæ sejuncta propriam existentiam habent, valet universe; in ceteris etiam verum est, si realis distinctio late sumatur pro modali.

DE OPPOSITIS.

Opposita non possunt dici de eodem.

Eodem subjecto, ratione ejusdem temporis, & eodem respectu, non simpliciter, neque secundum eandem subjecti partem.

Contraria non possunt esse simul in eodem subjecto.

In gradibus intensis non posse certum est, quin nec in remissis; quia, (præterquam quod in gradibus remissis desinunt esse proprie contraria,) nec tamen in eo statu easdem subjecti partes occupant: In aqua enim tepida, perinde ac colore cineritio, particulæ contrariis qualitatibus imbutæ æquali mistura mediam quandam qualitatem generant.

Eadem est contrariorum materia.

Scil. subjectum commune ex quo se mutuo expellunt, nisi alterum eorum insit natura.

Non necesse est unum contrariorum si sit, & reliquum esse.

Si contraria spectentur in sua naturâ absolutâ, existentia

exiſtentia unius non infert exiſtentiam alterius; aliter enim contrarii à contrario neceſſario eſſet dependentia quoad eſſe, quod repugnat: ſi ſumantur vero ut Relata, coexiſtunt.

Si alterum contrariorum eſt natura, etiam alterum eſſe natura neceſſe eſt.

Contrarium hic late ſumitur, ut mens Regulæ ſit, Naturæ Parentem in toto rerum ſublunarium complexu nil creaſſe, cui ex altera parte contrarium non reſpondeat; quod etiam, quia omnis motus (unde & Generatio, & corruptio, & ceteræ mutationes) fit à contrario in contrarium, omnino neceſſe eſt.

Contraria ſub eodem genere maxime diſtant.

Contrariorum diſtantia quia oritur à differentiis conſtituentibus, (quæ natura ſua debent eſſe oppoſitæ) ideo eorum formam reſpicit; & realium diſcriminum maximum eſt: nam quoad gradum omnia contraria non maxime diſtant; quin & ſic magis diſtant contradictoria licet non ſub eodem genere.

Unum uni eſt contrarium.

Contrarietas adæquata eſt ſolum inter duo, eaque ſpecie diverſa.

Contradictoria nec ſimul vera, nec ſimul falſa eſſe poſſunt. Vel. *alterum contradictoriorum affirmatur vel negatur de quolibet.*

Fundatur hæc Regula in duabus primis, ac iiſdem reſtrictionibus limitatur.

Oppoſitorum eadem eſt ſcientia.

Ea relatorum natura eſt, ut cognito uno cognoſcatur & alterum; ideoque oppoſitum, cum dicit reſpectum ad aliud, non poteſt niſi cum oppoſito ſuo collatum perfecte cognoſci.

Inter

Inter contradictoria est distantia infinita.

Indefinita & indeterminata; licet enim in aliis oppositorum generibus extrema præcise noscuntur, tamen contradictoriorum alterum non limitatur aut restringitur ad certum aliquem entitatis conceptum, sed quodammodo infinite patet; ut non homo.

Inter omnia contradictoria æqualis est repugnantia.

De eodem simul non affirmari vel negari omnibus contradictoriis æque competit.

Omnis contrarietas negationem habet alterius contrariorum.

Quia contrarie in eodem subjecto aut eadem subjecti parte non compatiuntur sese simul existere; ideo unius existentia in subjecto aliquo alterius negationem infert.

A privatione ad habitum non datur regressus.

A privatione tollente actum & potentiam simul viribus naturæ ad eundem numero habitum non datur regressus.

Ab extremo ad extremum non fit transitus nisi per media: sive *Transeuntem ab extremo ad extremum oportet transire per omnia media.*

Valet regula in omni motus genere: in instantaneis, inter ens & non ens instans quasi medium est; in Augmentatione & diminutione, dimensionum mutatio; in Alteratione, partes graduales Physicæ; in motu locali, distantia.

Media constant ex contrariis.

Intelligitur Regula de mediis formæ sive participationis, ut tepor respectu calidi & frigidi; color cinereus respectu albi & nigri; aut virtus collata cum extremis vitiis.

Media

Media sunt ejusdem generis cum extremis.

Ejusdem Prædicamenti sive generis remoti.

Quot modis dicitur unum oppositorum, tot dicitur & alterum.

Si opposita expendantur quoad rationem sive Fundamentum oppositionis: necesse enim est ut eo sensu omni opposito aliud oppositum respondeat & æquale sit, significationum numero saltem, si non etiam suppositorum. Ut substantia v. g. respectu Accidentis, (divisi in novem prædicamenta) dicitur affici & substare accidentibus totidem modis quot substantiæ inhæreant, & de eâ prædicentur Accidentia.

Oppositorum opposita sunt consequentia.

Omne necessarium consequens Oppositi quatenus tale, infert alterius oppositi adæquati consequens oppositum.

DE VERO ET FALSO, BONO, MALO, PERFECTO ET IMPERFECTO.

Ab eo quod res est vel non est, oratio dicitur vera & falsa.

Enunciationis veritas in eo consistit, ut sit rebus conformis.

Verum vero consonat.

Ratio Regulæ petitur ab harmonia illa quæ uniformi quodam nexu omnium Artium & Scientiarum Principia & Conclusiones quasi in unam Fabricam compingit; quod speciatim etiam in propositionibus de quolibet subjecto verum est, duo enim prædicata non possunt vere affirmari de aliquo quorum unum destruit alterum.

Includens

Includens perfectius est quolibet incluso.

Valet Regula universim, ubi includens ad inclusum habet rationem totius ad partem.

Desiderium boni imperfectioris cessat acquisito perfectiori.

Desiderium enim imperfectius ad magis perfectum refertur tanquam medium ad finem; acquisito autem fine cessant media: desiderium vero perfectius dicitur quod appetentis judicio (licet erranti) melius convenire videatur.

Ex duobus malis minus est eligendum.

Malis pœnæ; nam è malis peccati nullum eligendum est.

Si maximum maximo præstat, etiam genera generibus præstant. Et, si genera generibus præstant, etiam maximum maximo.

Ratio Regulæ est, quia specimen uniuscujusque Naturæ ab optima natura sumendum est. Unde si alicujus generis species, aut speciei individua perfectissima, alterius aut ejusdem generis speciei, aut speciei individuis præstant, tum ipsa genera præstare verisimile est; & vice versa.

Bonum commune præferendum est proprio.

Idem specie bonum prout communitatem respicit, melius est quam si ad unius proprietatem coarctaretur. Boni enim proprium est ut sit sui communicativum.

Bonum publicum præferendum est privato.

Cum simul in discrimen veniunt bonum civitatis & bonum civis, prioris potior ratio habenda est; quia commune proprio præferendum est, & tum maxime cum utrisque simul non datur locus.

DE

DE PROPOSITIONE.

Talia ſunt ſubjecta, qualia permittuntur eſſe à ſuis prædicatis.

Licet in iis quæ metaphoricè prædicentur ſenſus prædicati ſumatur à ſubjecto; at quoniam quoad nos Accidentia ſunt ſubjectis notiora, ac prædicati munus ſit ſubjectum explicare; ideo ejuſdem menſura ſtatuſve exinde ſumendus eſt, unde denominatur.

Quando conditionalis eſt vera, ſi ejus antecedens eſt neceſſarium, etiam conſequens eſt neceſſarium.

Quicquid ex ſuppoſitione aliqua neceſſarium eſt, tum poſita conditione quod eſt antecedens, neceſſario ſequitur conſequens. Univerſim valet, ubi effectus pendet à cauſalitate conditionis.

Veritas enunciationis de præterito aut futuro pendet à veritate enunciationis de præſenti; vel ita, *Omnis enunciatio de præterito aut futuro vera fuit, aut erit aliquando vera de præſenti.*

Omnis propoſitio de Præterito aut futuro vera non eſt, niſi fundetur in aliquod olim factum, aut jam exiſtens, aut poſthac extiturum ſive faciendum.

Ad veritatem propoſitionis requiritur, ut omne id quod ſignificatur voce prædicati conveniat ſubjecto.

Ut conveniat eo ſenſu quo prædicatur.

Ad veritatem propoſitionis non requiritur ut prædicatum conveniat ſubjecto ſecundum omne id quod ſignificatur aut implicatur in ſubjecto, ſed ſufficit ſi conveniat ipſi ſecundum aliquid quod per ipſum importatur.

Ratio regulæ eſt, quia illud prædicatum de

subjecto simpliciter dici non possit, quod convenit ipsi tantum secundum quid; at vero, multa prædicata licet totum subjectum denominare videantur, revera tamen solum partem ejusdem afficiunt: ideoque hæ propositiones, Homo est mortalis, &, Homo est immortalis, diverso respectu veræ sunt, scil. quando applicantur subjecto secundum eam partem quam important.

Ad veritatem propositionis requiritur, ut omne quod implicatur in subjecto conveniat subjecto eo tempore quo fit implicatio.

Quia prædicari sequitur inesse.

A propositione affirmativa finita ad negativam infinitam, & vice versa, valet consequentia.

Ut, Homo est rationalis, ergo non est non rationalis; & ratio est, quia in talibus propositionibus implicatur oppositio contradictoria unius ad alteram; è contradictoriis vero unum affirmatur, alterum negatur.

A propositione negativa finita ad affirmativam infinitam, & contra, valet consequentia.

Ut, Planta non est sensibilis, ergo est non sensibilis; ratio autem consequentiæ patet ex præcedenti.

Ab Est tertii adjecti ad Est secundi valet consequentia.

I. e. Quicquid prædicatur de subjecto tanquam accidens revera actu inhærens, id supponit & infert existentiam subjecti. Ut, Sol est supra Horizontem, ergo est.

DE

DE SYLLOGISMO DEMONSTRATIVO.

SYLLOGISMUS aſſenſum imperans, qui *demonſtrativus* vel apodicticus appellatur, duplici *definitione* ab *Ariſtotele* inſignitur, quarum prima ab ejuſdem *fine* deſumitur. Scil. quod eſt *ſyllogiſmus ſcientiam pariens.*

Scientia autem eſt *cognitio* dianoetica *cauſæ* propter quam res eſt, quod illius rei ſit, nec poſſit aliter ſe habere.

Nimirum *cognitio* utcunque firma & infallibilis à *ſenſu* petita, v. g. *ſolem meridie lucere*, vel propoſitionis alicujus ex ſe evidentis notitia, quam *Ariſtoteles* νῦν, ſive *Intelligentiam* vocat, v. g. *totum eſſe majus ſuâ parte*, minime hic ſpectantur; ad iſta enim apprehendenda fruſtra adhibetur ſyllogiſmus aut facultas animæ Διανοητική.

Quin nec *ſcientiam* præſtat qualiſcunque *cauſæ* ipſius *cognitio*; confuſa enim aliqua, & quaſi de nomine notitia, eidem prærequiritur, ut inferius dicetur; ſed habitudo cauſæ ad ſuum effectum, & mutuus utriuſque & indiſſolubilis nexus apprehendi debent, ut ſcire dicamur.

Notandum *quatuor quæſtiones* in rerum cognoſcendarum diſquiſitione inſtitui poſſe, εἰ ἐστι. τί ἐστι. ὅτι ἐστι. & διὰ τί ἐστι, ſcil. *an ſit, quid ſit, an inſit, cur inſit.* Harum duæ priores pertinent ad Themata *ſimplicia*, & proinde dicuntur quæſtiones ſimplices: reliquæ pertinent ad Themata *complexa*, & ideo nuncupantur quæſtiones complexæ. Sic cum interrogo, *an ſit lapis philoſophicus*, Et *quid ſit iſte lapis*, ſunt quæſtiones *ſimplices*, &

in una re terminantur: hæc in definitione, illa in existentia mera lapidis Philosophici; cum autem quæro *utrum lapis ille metalla quævis in Aurum convertat*, aut *quare convertat*, sunt quæstiones *complexæ*, & ad plures res terminatæ.

Quid nominis, τὸ λεγόμενον *Aristoteli*, non est quæstio *logica*, sed *Grammatica* potius, & in *Dialectica* præcognitum habetur, neque enim illa disceptatio institui potest, priusquam de terminis inter disputantes convenerit.

Notetur, *substantias* quascunque, *simplices* tantum quæstiones admittere, *accidentia* vero *complexas*; proinde de illis solum demonstrationes procedere, quæ aut quæstioni ὅτι sive de *inessentiæ* respondent, aut διότι sive de immediatâ *causalitate* instituuntur; duplicique demonstrationis speciei, ὅτι & διότι dictæ, locum faciunt.

Demonstrationem diximus esse syllogismum; itaque ad illum *tres termini* requiruntur.

1. *Subjectum*, quod est minor Terminus, & de quo affectio demonstranda est: ubi præcognosci oportet, & *quod sit* (nam quod non est, sciri non potest, referente *Aristotele*,) & *quid sit*, non nominis modo, sed etiam rei; nam scientiæ omni, quod idem Philosophus adnotavit, præcedens aliqua cognitio præstruenda est; cognitio inquam confusa, licet non distincta.

2. Proximum quod succedit est *Affectio*, sive accidens quod de subjecto enunciatur, & est major terminus in demonstratione, ubi saltem quid *nominis* debet præcognosci.

3. Demum habetur *principium*, estque medius terminus per quem affectio demonstratur de subjecto; ubi *quid nominis* est præcognoscendum.

Istis

Iſtis in anteceſſum poſitis, ad ſecundam *Ariſtotelis definitionem* procedendum, quæ à *materia* petitur; ſcil quod ſit *Syllogiſmus conſtans ex veris, primis, immediatis, notioribus, prioribus, & cauſis concluſionis.*

Præmiſſæ demonſtrationis ita debent eſſe *veræ*, ut ſit perpetuus & indiſſolubilis nexus prædicati cum ſubjecto, ſcil. ut contingentia omnis abſit, & neceſſariæ audiant.

Notandum *tres* haberi *neceſſitatis gradus*; de omni, per ſe, & quatenus ipſum.

1. Propoſitio *de omni* eſt duplex, vel *prioriſtica*, ſcil. ubi enunciatio univerſalis ſub temporis exceptione procedit; vel *poſterioriſtica*, ubi prædicatum ſubjecto, non modo omni, ſed & ſemper ineſt. Sic hæc propoſitio, *Omnis arbor viret*, vera eſt prioriſtice, hæc autem, *Omnis arbor eſt vivens*, vera eſt poſterioriſticè: quibus vocibus hoc tantum innuitur, illa ſolum univerſalia prædicata quæ de omni & ſemper procedunt, ad *demonſtrationem*, quam in *poſterioribus analyticis* tradit Philoſophus, eſſe utilia.

Notandum propoſitiones univerſales *negativas* dici etiam de omni; nam in hac Propoſitione, *Nullus homo eſt lapis*, de ſingulis obtinet, quod non ſit lapis: imo ad affirmantes ſaltem infinitas ſunt reducibiles iſtiuſmodi propoſitiones. v. g. *Nullus homo eſt lapis*, ad iſtam, *Omnis homo eſt non lapis.*

2. Secundus neceſſitatis gradus, ſive *per ſe*, eſt cum inter prædicatum & ſubjectum eſt nexus eſſentialis. Hujus quatuor ſunt modi.

Vel enim prædicatum eſt de *Definitione ſubjecti*, idque vel explicite, ut genus proximum, differentia proxima, & ex iis conſtans integra definitio;

aut implicite, ut genus & differentia remota: perinde enim est si dixeris *homo est animal*, est *corpus*, est *rationalis*, est *animal rationale*.

Vel prædicatum est *proprietas* consequens essentiam subjecti, ut cum dicitur, *Ignis est calidus*. Ubi nihil refert ex parte subjecti utrum sit primum & adæquatum, vel remotum seu inadæquatum: perinde enim est si dicas, *equus est mobilis*, aut *corpus est mobile*. Ex parte autem prædicati sufficit si prædicatum dicatur de aliquo essentialiter, in cujus definitione continetur subjectum, v. g. *homo* est *qualis*, quia vox *qualis* dicitur de *risibili*. Ex parte *utriusque* cum subjecti tum prædicati, sufficit huic *modo*, si & prædicatum & subjectum per se *conveniant* alicui *tertio* quod illorum utriusque definitionem ingreditur; ut cum dicitur, *Nutribile* est *augmentabile*, nam utrumque per se convenit *viventi*, quod pars etiam est Definitionis utriusque.

Vel *existentia* prædicatur de substantia, ut cum dicitur *Socrates existit*, aut etiam, de accidente, ut *color est*. Hujusmodi propositiones dicuntur *secundi adjacentis*; suntque ad demonstrationem inutiles, quia, ut dictum, solum accidens proprium demonstratur.

Vel *causa externa*, efficiens scil. & finis, vel *effectus* externus est *prædicatum* propositionis. Ut cum dicitur, *Eclipsis* est *obumbratio terræ*, *Animalia duplicata* habent *sensoria*, ut si alterum defecerit, superstes munia obeat, &c.

Notandum modos omnes per accidens à demonstratione excludi, quia accidentia nulla (puta communia) sunt necessaria; at dictum, demonstrationem ex necessariis constare.

3. Tertius necessitatis gradus, qui *quatenus ipsum*

ſum ſeu univerſale primum dicitur, eſt talis neceſſitas in qua nexus eſt *reciprocus* prædicati & ſubjecti; ut *homo* eſt *riſibilis*, *riſibile* eſt *homo*.

Notandum quod ſecundus gradus neceſſitatis includit primum, tertius vero qui eſt perfectiſſimus utrumque amplectitur.

Alterum requiſitum ſyllogiſmi demonſtrativi eſt, ut conſtet ex *immediatis* ſeu *primis*; hoc autem dicitur duplici reſpectu; ſcilicet *ſubjecti*, cum inter prædicatum & ſubjectum nullum intervenit immediatius ſubjectum, ut *homo eſt rationalis*; & *cauſæ*, cum inter ea nulla intervenit immediatior cauſa, ut *rationale eſt riſibile*: quorum utrumque in demonſtratione intervenit.

Requiritur inſuper ut conſtet ex *notioribus* quam eſt concluſio, aliter enim per illa concluſio non cognoſcetur: notioribus inquam vel quoad nos, vel ſaltem quoad naturam. Conſtat etiam ex *prioribus*, ſiquidem ex illis ſequitur educiturque concluſio.

Demum conſtat ex *cauſa concluſionis*; ſcire enim, ut ſupra dictum, eſt per cauſam. Sunt autem cauſæ non ſolum *inferendi*, id enim in quovis ſyllogiſmo legitimo habetur, neque tantum *cognoſcendi*, ut ſint notiora, quod ſuperius requirebatur, ſed *eſſendi* quoque.

Notetur *quatuor* eſſe *cauſarum genera* (quarum duæ ſunt internæ, *materia* & *forma*; duæ etiam externæ, *efficiens* & *finis*) cauſas autem *externas* ſolum ingredi demonſtrationem. Nam quia prædicatum eſt accidens, non habet materiam & formam propriè dictam. Cauſa *finalis* adhibetur in iis quæ fiunt ob aliud; qualia ſunt media & inſtrumenta naturalia, item actiones & habitus

ſiqui

siqui demonstrari possunt: in ceteris adhibetur causa efficiens. Accidit aliquando, ut causa proxima efficiens sit etiam forma aut materia subjecti, unde dicit *Aristoteles* omnes causas medium Demonstrationis esse posse, *materialiter* scil. at non *formaliter*.

Dicendum itaque demonstrationem *propter quid* eam esse in qua *effectus* sive *passio* demonstratur inesse subjecto per *causam* proximam, eamque vel *efficientem* vel *finalem*. Ut

Omne quantum est in loco,
Omne corpus est quantum,
Ergo omne corpus est in loco.

Id quod felicitati maximè conducit, est plurimi faciendum,
Pietas felicitati maximè conducit,
Ergo pietas plurimi est facienda.

Demonstratio *quod*, quæ analogice tantum est demonstratio, atque humani ingenii imbecillitatem arguit, est in qua prædicatum conclusionis probatur inesse vel non inesse subjecto, id autem per causam non proximam aut per effectum proximum. Scil. duplici *medio* utitur demonstratio *quod*. 1. Per *causam remotam* instituitur, sed non reciprocam; ut, Omne animatum nutritur, stellæ non nutriuntur, *ergo* non sunt animatæ. Huic accenseatur adjunctum aut signum necessarium, licet causalitas non intervenit.

2. Per *Effectum proximum & necessarium*. Quod illuminatur per incrementa sphærica est rotundum, luna illuminatur per incrementa sphærica, *ergo* luna est rotunda.

Notandum demonstrationem ab *effectu* posse esse *affirmativam* & *negativam*; demonstrationem verò

verò à *cauſa* remota ſemper eſſe *negativam*; & concludere in *Cameſtres*. Effectus quidem reciprocatur cum cauſa proxima, adeoque poſito effectu ponitur cauſa proxima, eoque ſublato tollitur; at cauſa remota ſublata, tollitur quidem effectus, at ea poſita minime neceſſe eſt effectum poni, quia non reciprocantur. Recte colligimus *plantas vivere* quia *creſcunt & nutriuntur*, & *ſtellas non vivere* quia *nec creſcunt nec nutriuntur*. Sequitur etiam *nullam plantam reſpirare*, quia deſtituitur anima *ſenſitiva*, at non ſequitur omne *animal reſpirare* quia *habet* animam ſenſitivam.

DE AFFECTIONIBUS DEMONSTRATIONIS.

Tres recenſentur Demonſtrationis affectiones. 1. Analyſis, 2. Regreſſus, 3. Converſio in definitionem.

1. *Analyſis* eſt reſolutio effectus in cauſas ſuas proximas atque indemonſtrabiles, ut rerum nexus & dependentiæ diſtinctè cognoſcantur. Sic dicimus omne *vivens augeri* quia *nutritur*, *nutriri* quia habet *facultatem nutritivam*, habere facultatem nutritivam quia habet *Animam*; hic autem ſiſtitur, quia potentiæ fluunt immediatè à forma.

2. *Regreſſus* eſt reciproca demonſtratio; quia poſtquam per effectum confuſe cognitum demonſtravimus cauſam, Quod ſit; regredimur per eandem cauſam diſtinctè cognitam, ad demonſtrandum effectum propter quid ſit.

Fit hujuſmodi Regreſſus ſimpliciter convertendo majorem, & tranſponendo minorem & concluſionem.

Differt

Differt à *Circulo* (vitiosæ argumentationis specie) quia in illo quæritur talis reciproca Demonstratio quæ sit utrobique propter quid: & idem ferè est cum eo quod *Aristoteles* petitionem principii vocat, de qua infra agetur. Exemplo res clarior futura est; scil.

Omnis cujus pulsus est concitatus, is febre laborat,
Titii pulsus est concitatus,
Ergo Titius febre laborat.

Hoc ita demonstrato sic fit Regressus,
Omnis febre laborans habet pulsum concitatum, *Titius* febre laborat,
Ergo Titius habet pulsum concitatum.

Fieri omnino potest ut quis ex inæquali & *concitato pulsu* colligat aliquem laborare *febre*, qui nondum novit febrem esse *causam* inæqualis & concitati pulsus: non enim necesse est ut si duo perpetuo connexa sint, eorum alterum sit causa alterius; cum plura effecta ejusdem causæ, possint esse perpetuo connexa; ut *inæqualitas pulsus*, & *sitis*, & *calor præternaturalis*, &c. in febre pariter contingunt.

3. *Conversio* demonstrationis *in definitionem* affectionis. Scil. ex hac demonstratione,

Omne rationale est risibile,
Omnis homo est rationalis,
Ergo omnis homo est risibilis.

Resultat hæc *definitio*. Risibilitas est Affectio hominis, orta ex rationalitate.

CONSECTA-

CONSECTARIA EX PRÆDICTIS.

1. Non licet in demonstrationibus de genere in aliud genus migrare.
2. Demonstratio non est rerum fortuitarum.
3. Demonstratio non est rerum sub sensum cadentium.
4. In Demonstratione non datur infinitus processus.

DE SYLLOGISMO SOPHISTICO.

Syllogismus *Sophisticus* sive *litigiosus*, aut *fallax* est, qui ex iis quæ *videntur probabilia*, non sunt autem, in *errorem* perducit.

Quanquam rectum & sui & obliqui norma sit, & *præcepta* constructionis *syllogisticæ* superius tradita, paralogismos omnes aliquatenus detegant, & redarguant: supervacuum non erit *metas* sophisticas (habet enim vel error sua *topica*) seorsim perlustrare.

Fallaciæ sunt aut *in Dictione*, aut *extra Dictionem*. Fallacia *in dictione* est, quæ causam apparentiæ habet in dictione, seu *voce*.

Fallaciarum in dictione ab *Aristotele* sex recensentur species: quarum tamen aliquæ ita sunt obviæ, ut non multum metuendum sit ne in fraudem perducant. *Homonymia*, *amphibolia*, *compositio*, *divisio*, *prosodia*, sive accentus, & *figura dictionis*.

1. Sophisma *homonymiæ* oritur ex unius dictionis

onis ambiguitate. Ut, Omnis canis latrat, ſidus cœleſte eſt canis, *ergo* ſidus cœleſte latrat. Mus eſt monaſyllabum, mus rodit caſeum, *ergo* monaſyllabum rodit caſeum. Oculus ſolus videt, oculus ſolus eſt mortuus, *ergo* aliquod mortuum videt. Finis rei eſt illius bonum. Mors eſt finis vitæ, *ergo* Mors eſt vitæ bonum. Quod non amiſiſti habes, cornua non amiſiſti, *ergo* cornua habes. Quod ego ſum tu non es, ego ſum homo, *ergo* tu non es. Quantitas non eſt ſubſtantia, corpus eſt quantitas, *ergo* corpus non eſt ſubſtantia. Quod eſt rotundum caret principio & fine, mundus eſt rotundus, *ergo* caret principio & fine. Omne coloratum non eſt album, nix eſt colorata, *ergo* nix non eſt alba. Homo quatenus rationalis tantum, non eſt Philoſophus, *Ariſtoteles* eſt homo quatenus rationalis tantum, *ergo Ariſtoteles* non eſt Philoſophus.

Iſta & ſimilia ſolvuntur *diſtinguendo* de termino *æquivoco*, & oſtendendo ambiguitatem. Quin notandum peccare in forma ſyllogiſtica, & quatuor terminis conſtare.

2. Sophiſma *Amphiboliæ* eſt, quod oritur ex ambiguo ſenſu orationis, cujus ſingulæ dictiones per ſe homonymia carent. Ut, quod quis videt hoc videt, ſed parietem quis videt, *ergo* paries videt. Qui ſurdo canit voce modulatur. at qui monet indocilem ſurdo canit, *ergo* qui monet indocilem voce modulatur. Qui librum in lucem mittit vult eum ab omnibus legi, qui librum in ignem conjicit in lucem mittit, *ergo* qui librum in ignem conjicit vult eum ab omnibus legi. Nulla aſſertio tua eſt falſa, ergo omnis aſſertio tua eſt falſa. Neque enim ad primam aſſertionem

ſertionem falſam ſequitur omnem aſſertionem eſſe falſam, neque ad ſecundam aſſertionem eſſe falſam, ſequitur omnem aſſertionem eſſe falſam, & ſic de ceteris, ergo ad nullam aſſertionem eſſe falſam, ſequitur omnem aſſertionem eſſe falſam. Hæc eodem modo ſolvuntur quo priora.

3. Sophiſma *compoſitionis* eſt quod oritur ex conjunctione eorum quæ dividenda ſunt. Ut, duo & tria ſunt par & impar, quinque ſunt duo & tria, *ergo* quinque ſunt par & impar. Poſſibile eſt omnem parietem eſſe album, ſed aliquis paries eſt niger, *ergo* poſſibile eſt aliquod nigrum eſſe album. Hic ſervus eſt pater, hic ſervus eſt tuus, *ergo* hic ſervus eſt pater tuus. Omnes planetæ ſunt ſeptem, ſol & luna ſunt planetæ, *ergo* ſol & luna ſunt ſeptem.

4. Sophiſma *diviſionis* eſt, quod oritur ex diviſione eorum quæ conjungenda ſunt. Ut, quinque non ſunt par & impar, duo & tria ſunt quinque, *ergo* duo & tria non ſunt par & impar. Impoſſibile eſt album eſſe nigrum, hic paries eſt albus, *ergo* impoſſibile eſt hunc parietem eſſe nigrum. Impoſſibile eſt ſedentem ſtare, hic ſtat, *ergo* impoſſibile eſt ut ſedeat. Omne animal aut eſt rationale aut irrationale, atqui non omne animal eſt rationale, *ergo* omne animal eſt irrationale. Omne animal fuit in Arca *Noachi*, multa animalia diluvio perierunt, *ergo* multa animalia quæ diluvio perierunt fuerunt in arcâ *Noachi*.

Utrumque hòc ſophiſma ſolvitur ſeparando ſenſum diviſum à compoſito.

5. Sophiſma *accentus* ſive proſodiæ eſt quod oritur ex ſcribendi pronunciandive modo. Ut,

qui captat lepores *venatur*, Orator captat lepores, *ergo* Orator venatur. Quod editur nutrit, sed liber editur, *ergo* liber nutrit.

Solvitur ostendendo accentus aut scripturæ diversitatem.

6. Sophisma *figuræ dictionis* est quod propter similitudinem dictionum id tribuit alteri quod tribuendum non erat. Ut si quis colligat quod Poeta sit feminini generis, quia musa, mensa, &c. sunt feminini generis. Quod emisti comedisti, emisti carnes crudas, *ergo* carnes crudas comedisti. Quot digitos habet infans totidem habet senex, infans habet decem digitos exiguos, *ergo* senex habet decem digitos exiguos.

Solvitur ostendendo diversitatem eorum, quæ convenire videbantur.

Fallacia *extra dictionem* est quæ causam apparentiæ habet in rebus per voces significatis. Earum species sunt septem.

Accidentis, à dicto secundum quid ad dictum simpliciter, ignorationis elenchi, consequentis, Petitionis principii, non causæ ut causæ, plurium interrogationum ut unius.

1. Sophisma *accidentis* est, cum colligitur subjecto convenire quicquid de prædicato quoquo modo dicitur.

Dici vix potest quos errores pariat, quantasque turbas moveat in totâ humanâ vitâ misérum hoc sophisma. Hinc leges, artes, arma, medicamenta, robur, ingenium, forma, & religio ipsa malè audiunt, quia hominum criminibus, aut infortuniis ansam dedere. Et cum nihil adeo bonum sit ut nemo eodem male uti possit; ex hâc pharetra tela passim rapiuntur obvia quæque impetendi. Ut, Quod seditionibus, bellis, homicidiis,

diis, rapinis, rerum publicarum everſionibus fomenta præbuit, illud eſt malum, ſed religio ſeditionibus, &c. *ergo* religio eſt mala. Quod homines mente movet & ad furorem adigit eſt malum, ſed vinum homines mente movet, &c. *ergo* vinum eſt malum.

Solvitur hoc ſophiſma diſtinguendo inter id quod alicui per ſe, & quod per *accidens* convenit.

2. Sophiſma *à dicto ſecundum quid ad dictum ſimpliciter* eſt, cum id quod eſt verum ſub reſtrictione, abſolute proponitur aut infertur. Ut, vinum eſt bonum, *ergo* eſt bonum febricitanti. Arma ſunt reddenda domino, *ergo* furioſo. Vel, vinum eſt malnm febricitanti, *ergo* eſt malum. Arma non ſunt reddenda domino furioſo, *ergo* non domino. Æthiops eſt albus dentes, *ergo* albus. Imago eſt homo pictus, *ergo* eſt homo. Hominis anima immortalis, *ergo* homo, &c.

Solvitur hoc ſophiſma diſtinguendo inter id quod ſimpliciter, & quod ex parte verum.

3. Sophiſma *ignorationis elenchi* eſt quando pro veris contradictoriis habentur quæ non ſunt. Ut, cœlum tegit omnia, *ergo* ſeipſum tegit. Pædagogus eſt diſcipuli magiſter, *ergo* alter eſt ſervus. Mundus in nullo temporis tractu erat creatus, *ergo* eſt æternus. Deus omnia prævidit, *ergo* omnia fato ducuntur: Permittit mala, *ergo* eorum cauſa eſt. Huic ſophiſmati accedit mos inter diſputandum fere ſolennis, adverſario imputare conſequentias abſurdas & odioſas, illiſque traductis triumphos agere.

Solvitur hoc ſophiſma oſtendendo defectum veræ oppoſitionis.

4. *Sophiſma conſequentis* eſt, cum ex una propoſitione

ſitione colligitur altera, quæ tamen non ſequitur ab illa. Ut eſt animal, *ergo* eſt homo. Non eſt homo, *ergo* non eſt animal. Noctu vagatur, *ergo* eſt fur. Oenopolium ingreditur, *ergo* eſt ebrius.

Solvitur hoc ſophiſma negando conſequentiam, & oſtendendo illam non valere.

5. Sophiſma *petitionis principii* eſt, cum aliquid probatur per ſeipſum; aut per aliud quod eſt æque ignotum. Ut Dialecticam eſſe ſcientiam, quia Logica eſt ſcientia. Viſionem non fieri intromiſſione radiorum, quia fit receptione. Omnem motum eſſe in vacuo, quia non eſt in pleno. Non dari formas ſubſtantiales, quia omnia conſtant ex materia & motu. Non dari qualitates occultas, quia non datur ſympathia aut antipathia.

Solvitur hoc ſophiſma oſtendendo medium non eſſe à quæſito diverſum, aut ſaltem non illo notius.

6. Sophiſma non *cauſæ pro cauſa* eſt in quo affertur pro cauſa id quod proprie non eſt. Ut, halcyone ovis incubante, mare eſt tranquillum, *ergo* Halcyones tranquillum mare præſtant. Alexandro naſcente Dianæ templum conflagravit, *ergo* Alexandri nativitas effecit ut templum incenderetur. Cometæ præcedunt bella & clades, *ergo* efficiunt.

Solvitur hoc ſophiſma, negando cauſam falſam, & aſſignando veram.

7 Sophiſma *plurium interrogationum* eſt, cum duæ pluresve interrogationes ita proponuntur, ut unius ſpeciem præ ſe ferant. Ut, Eſtne mundus æternus & perfectus? an laceſſitus injuria debeat ſe ulciſci, aut libidini hoſtium ſe & ſua permittere? Eſtne motus in vacuo; aut uno aliquo corpore moto, omnia per totum univerſum moventur?

Solvitur

Solvitur hoc ſophiſma, non reſpondendo una reſponſione ad plures interrogationes, ſed diſtincte ad ſingulas.

Huc uſque de *Fallaciis* egimus, ſecundum earundem doctrinam vulgo receptam: ſed & alia cavenda ſunt *ſophiſmata*, quæ in fraudem certius perducunt, & à veritate longius arcent: præjudicium intelligo, φιλοτιμίαν, partium ſtudium, iram, odium, ſuperbiam, αὐθαδοπολυψίαν, obſtinationem, incogitantiam, & quotquot alii ſunt affectus. Fruſtra fuerit univerſam exhauſiſſe *Dialecticam*, & ſyllogiſmi leges exacte callere, ſi perturbatus animus ſui excidat notitia, & prono impetu in tranſverſum rapiatur. Quilibet *affectus* pro *ſophiſta* eſt, nec magis concuſſa mens, quam unda agitata, imaginem aliquam ſincere aut recipit, aut repræſentat. Habet non ſolum Eloquentia, ſed & Dialectica *moratam fidem*, & multum refert quo quis animo ad diſputandum acceſſerit: ſcil. an hypotheſi militet, an veritati; famæ ſtudeat, an conſcientiæ. Multiplex & catenatus error obnoxias ducit mentes, fallunt pariter & falluntur: nec deceptioni alius quam affectui; ignorantiæ quam vitiis, ſtatuetur modus. Idem vero eſt quod bonum, nec adeo diſcitur *Philoſophia*, quam vivitur. Sed cum hæc alterius ſint ſubſellii, & ad *Ethicam* pertinere videantur, ſtrictim & quaſi obiter admonuiſſe ſuffecerit.

DE METHODO.

Rebus gerendis quibuſcunque *ordinem* ſeu *methodum* plurimum conferre, ſuperius monuimus, cum exinde *Dialecticam*, (quæ ſola mentis humanæ

manæ copias velut luſtro condito recenſet, ſacramento adigit, in aciem producit, vincere demum & triumphare efficit) commendatiorem reddere adniteremur.

Definitur autem *Methodus* quod ſit apta diſpoſitio rerum eodem pertinentium; ut quam optime facillimeque intelligi, memoriæ etiam mandari, atque eidem inhærere poſſint.

Dividitur in *Syntheticam* & *Analyticam.*

1. Methodus *Synthetica* eſt, quæ progreditur à principiis ſimpliciſſimis, ad ea quæ ex iſtis principiis componuntur. Hac methodo tradi ſolent diſciplinæ *ſpeculativæ*; quales ſunt Phyſica, Metaphyſica, Mathematica, &c.

2. Methodus *Analytica* eſt, quæ facto initio à fine progreditur ad media proxima, & ab his ad alia remotiora, donec ventum ad prima & ſimpliciſſima. Hoc modo traduntur *Artes*, & diſciplinæ practicæ; quales Grammatica, Rhetorica, Logica, Medicina, Ethica, Politica, &c.

Notandum vero hic (ſi alibi uſpiam) imprimis obtinere dictum illud, quod paſſim jactatur, *Artis eſſe celare Artem.* Philoſopho non minus quam nautæ obliquanda ſunt vela ut rectum teneat curſum; imo non raro è re fuerit, & ſummæ inſtar peritiæ habendum, ab artis inſtitutis aliquando deſciſcere & deviare: ad captum enim & mores illorum quibuſcum agitur, omnia accommodanda ſunt. Hinc Oratores, Poëtæ, nec non Philoſophi & Præceptores, plurima ſæpius interponunt ad rem parum facientia, ut auditores erigant, avocent, leniant, aut delectent; alia licet maxime ad cauſam facientia aut omittunt aut ſicco pede tranſeunt, ne irritent illos

aut

aut tædium faciant; Demum pro re nata quædam invertunt, anticipiant, permiſcent, repetuntque, ut metam quam propoſuerunt ſibi facilius attingant. Ita nimirum in omnia jus habet *Methodus*. Proprias aliquando leges violat, ſed ut eaſdem certius tueatur; & Parthorum more ordines ſubinde deſerit, ut de victis hoſtibus dimovenda nunquam ſtatuantur trophæa.

F I N I S.